

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

POLITICI PUBLICE PRIVIND ECHITATEA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR: IMPACTUL BURSELOR SOCIALE

Volumul 1

Adrian Curaj
Diana-Maria Cismaru
Nicoleta Corbu
Cristina-Ramona Fiț
Valeriu Frunzaru

Delia Gologan
Cezar Mihai Hâj
Anca Mărgineanu
Ana-Maria Stăvaru
Oana Ștefăniță

Cuprins

1. Introducere.....	6
1.1. Calculul cuantumului minim și alocarea fondului de burse sociale.....	6
1.1.2. Modalitatea de alocare a bursei sociale.....	8
1.2. Raportarea la studiul de impact realizat de UEFISCDI în 2014–2015.....	9
2. Cadru conceptual și metodologic	10
2.1. Evoluția recentă a indicatorilor relevanți la nivel național pentru studiile universitare în România	11
2.2. Analiza sistemică a bursei sociale ca politici de echitate	14
3. Raport de analiză a datelor din platforma Registrului Matricol Unic (RMU)	17
3.1. Metodologie	17
3.2. Analiza datelor	18
3.2.1. Analiza datelor privind politica de acordare a bursei sociale pentru anul I de studiu	18
3.1.2. Analiză pe eșantionul de universități care au furnizat date despre bursele sociale pentru toți anii de studiu	20
3.3. Interpretarea rezultatelor	26
4. Raport de analiză a datelor din platforma națională de colectarea a datelor statistice pentru învățământul superior (ANS).....	27
4.1. Metodologie	27
4.2. Analiza datelor	27
4.3. Interpretarea rezultatelor	42
5. Raport rezultat în urma aplicării unui chestionar adresat beneficiarilor	43
5.1. Metodologie	43
5.2. Analiza datelor	44
5.3. Interpretarea rezultatelor	49
6. Raport rezultat în urma derulării de interviuri semistructurate	50
6.1. Metodologie	50
6.2. Prezentarea rezultatelor	51
6.2.1. Rezultatele interviurilor realizate cu beneficiarii bursei sociale	51
6.2.2. Rezultatele interviurilor cu cadrele de conducere	56
6.2.3. Rezultatele analizei de conținut	64
6.3. Interpretarea rezultatelor	67

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

7. Concluzii și recomandări.....	70
Bibliografie.....	73
Anexe	77

Cuvânt înainte

Politicile de echitate sunt esențiale pentru învățământul superior românesc, iar studiul de față reprezintă o continuare a eforturilor UEFISCDI de promovare a unor politici proactive privind echitatea în învățământul superior. Încă de la înființare, instituția noastră a fost preocupată de dezvoltarea și evaluarea politicilor publice din învățământul superior, realizând studii bazate pe evidențe. Echitatea a fost abordată și în proiectele anterioare derulate de UEFISCDI, prin evaluarea situației din învățământul superior și fundamentarea de recomandări de politici și instrumente menite să îmbunătățească contextul raportat.

În dezvoltarea documentelor de politici publice, am plecat de la abordarea echității în Procesul Bologna, reflectată atât în comunicatele ministeriale care o definesc ca fiind *măsura în care diversitatea corpului studentesc reflectă diversitatea populației de la admitere până la finalizarea studiilor, cât și ca rezultat al activității grupului de lucru dedicat*. Echitatea a fost un subiect recurent al Conferinței Cercetătorilor Procesului Bologna (2011, 2014, 2017, 2020). În acest context, ne-am preocupat de probleme precum tranziția de la învățământul preuniversitar la învățământul superior, admiterea și accesul la învățământ superior, reprezentarea grupurilor defavorizate, parcursul studiilor și abandonul și nu în ultimul rând, finalizarea cu succes a studiilor. Pentru toate aceste provocări, am evaluat instrumentele, politicile și modul lor de implementare în România, raportându-ne în același timp la practicile internaționale.

România se confruntă cu o rată mare de părăsire a școlii; doar 20% dintr-o generație (urmărită din clasa I până în primul an universitar) ajunge să finalizeze primul an de învățământ superior (UEFISCDI, 2018). Declinul demografic semnificativ, dar și o rată mare de emigrare, inclusiv în rândul tinerilor, sunt elemente care au dus la scăderea populației studentești. Pe de altă parte, România s-a angajat la o creștere constantă a accesului la studiile superioare, pentru a atinge media asumată la nivel european de 40% absolvenți din intervalul de vârste 30-40 de ani. Pe fondul abandonului în învățământul superior, de aproximativ 40%, evaluarea impactului instrumentelor sociale precum bursele studentești reprezintă o necesitate. De asemenea, pentru a evalua implementarea unei politici publice măsurând succesul și identificând motivele nereușitelor, este necesar ca o dată la câțiva ani să fie realizată o analiză complexă pentru a vedea impactul acesteia și a decide ce este de făcut în continuare.

Studiul de față evaluează politicile publice care au drept obiectiv încurajarea echității în învățământul superior – sistemul de burse sociale și alocarea locurilor speciale pentru absolvenții de licee din mediu rural și formulează recomandări pentru viitor. Obiectivul acestor politici publice este acela de creștere a accesului elevilor din medii dezavantajate sau al celor cu probleme sociale la învățământul superior, reducerea abandonului universitar, creșterea numărului de absolvenți cu studii superioare, precum și contribuția la o societate mai bună, incluzivă, echitabilă și educată. Analiza anterioară a sistemului de burse sociale a fost realizată în anul 2015 în cadrul proiectului „Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate” (IEMU). În urma recomandărilor, sistemul de burse s-a schimbat atât din punct de vedere metodologic, cât și din perspectiva cuantumului bursei sociale. În acest context, studiul actual răspunde nevoii de a evalua modul în care modificările aduse au avut efect asupra creșterii participării la învățământul superior și a succesului academic. Studiul publicat se bazează pe o metodologie actualizată,

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

inclusiv din perspectiva utilizării datelor relevante, disponibile în platformele actuale de colectare a datelor de la universități (ANS și RMU). Studiul relevă o îmbunătățire a modului în care universitățile implementează și promovează politicile de echitate / de sprijin existente pentru studenți, utilizând diverse modalități precum mediul online, zona administrativă din universitate, caravane de promovare, ziua porților deschise, programe precum universitățile de vară ș.a.m.d.

Creșterea cuantumului burselor, dar și modul de promovare a acestora, au contribuit la decizia studenților de a continua studiile și de a se concentra asupra procesului educațional, întârziind sau chiar evitând angajarea pe perioada studenției.

Autorii studiului au formulat trei întrebări de cercetare: cum au evoluat numărul de beneficiari ai burselor sociale, fondurile acordate de universități și cuantumul burselor sociale în ultimii cinci ani? În ce măsură bursele sociale facilitează accesul candidaților proveniți din categorii sociale defavorizate în învățământul superior? Cum este influențată performanța școlară de politica burselor sociale și în ce măsură aceasta și-a atins scopul, de reducere a abandonului universitar și de creștere a șanselor de absolvire pentru studenții proveniți din categorii sociale defavorizate? Răspunsurile la aceste întrebări le considerăm relevante pentru dezvoltarea ulterioară a instrumentelor de politici publice în vederea reducerii inechităților în învățământul superior.

În mod similar, studiul referitor la politica publică cu privire la alocarea locurilor speciale pentru absolvenții de licee din mediu rural vizează nivelul de absorbție a acestor locuri în instituțiile de învățământ superior, măsura în care performanța școlară a studenților proveniți din licee din mediul rural este influențată de această politică publică, pre-cum și măsura în care politica publică și-a atins obiectivul principal, anume creșterea accesului la învățământul superior al studenților din mediul rural.

Studiile de față se adresează în egală măsură celor care formulează și adoptă politici publice, celor care le implementează, cât și beneficiarilor acestor politici.

ADRIAN CURAJ

1. Introducere

Studiul de față a fost realizat în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc” (cod POCU/472/6/8/126766/21.11.2018) implementat de UEFISCDI în perioada 2018 – 2021. Proiectul își propune, printre altele, realizarea a două analize de impact al actualelor politici de îmbunătățire a echității în învățământul superior, cu privire la sistemul de burse sociale studențești și la politica de acordare a locurilor speciale pentru absolvenții liceelor din mediul rural, precum și evaluarea politicii de introducere a unui examen unic de admitere la nivel național.

Măsura burselor sociale se regăsește încă din 1991 în Constituția României (articolul 32, alineatul 4), unde se stipulează că „Statul acordă burse sociale de studiu copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii”, ca sprijin pentru asigurarea dreptului la învățătură, care este un drept fundamental. Măsura a fost gândită pentru a susține din punct de vedere material parcursul și finalizarea studiilor universitare de către studenții din categorii sociale defavorizate: conform Legii Educației nr. 1/2011, art.12, alineatul (2), statul „susține studenții cu probleme și nevoi sociale și acordă burse sociale studenților proveniți din familii defavorizate, precum și celor instituționalizați, în condițiile legii”. Așadar, bursele sociale au rolul de a asigura condiții minime de subsistență pentru studenții proveniți din medii socio-economice defavorizate, din familii defavorizate și celor pentru care s-a dispus ca măsură de protecție plasamentul, pentru a susține parcurgerea integrală a programelor de studii la care sunt înscriși.

1.1. Calculul cuantumului minim și alocarea fondului de burse sociale

Implementarea politicii burselor sociale presupune în primul rând calculul minimului necesar pentru acoperirea cheltuielilor de masă și cazare, apoi alocarea de către minister, a fondului de burse, fond alocat fiecărei universități pe baza numărului de studenți înscriși pe locuri finanțate de la bugetul de stat, și alocarea de către universități a burselor, pe baza regulamentului intern de acordare a burselor. Aceste trei faze vor fi detaliate pe rând în cele ce urmează.

În vederea stabilirii cuantumului burselor sociale, Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS¹) stabilește în fiecare an cuantumul minim pentru cheltuielile de masă și cazare. Acest palier stabilit de CNFIS are în vedere faptul că bursa socială ar trebui să acopere cheltuielile minime de masă și cazare, conform art. 223, alin. 10, din Legea Educației Naționale 1/2011. Estimarea cuantumului minim al bursei sociale pentru un an universitar are la bază „datele statistice privind cuantumul regiei pentru cămine, cuantumul burselor pentru studenți și numărul de studenți fizici (care urmează cursuri în regim „cu frecvență”) de la ciclurile de licență și master”, raportate cu data de referință 1 ianuarie pentru anul academic viitor (UEFISCDI-CNFI, 2019, p. 69). Cu titlu de exemplu, pentru anul universitar 2017–2018, rezultatul aplicării algoritmului de estimare a cheltuielilor minime de cazare și masă a cuprins „valoarea medie la nivel național a cheltuielilor minime cu cazarea

¹ CNFIS este un organism consultativ al Ministerului Educației și Cercetării și are, potrivit legii, atribuția de a propune metodologia de finanțare a universităților și stabilește costul mediu per student echivalent pe cicluri și domenii de studii.

este în valoare de aproximativ 130 lei/lună (costurile minime putând varia, la nivel de universități, între 75 lei/lună – 440 lei/lună), valoarea minimă a cheltuielilor pentru masă este cuprinsă între 450 lei/lună și 510 lei/lună, rezultând o valoare medie la nivel național a cheltuielilor minime de cazare și masă în valoare de 580 lei/ lună, care ar acoperi cheltuielile minime de masă și cazare pentru un student (valoarea medie la nivel național).” (UEFISCDI–CNFIS, 2019, p. 69).

Pentru a repartiza fondul de burse fiecărei instituții de învățământ superior, Ministerul Educației și Cercetării stabilește o subvenție fixă/student înmatriculat pe un loc finanțat de la bugetul de stat, după care se calculează fondul de burse prin înmulțirea acestei subvenții cu numărul total de studenți înmatriculați la programe de studii universitare cu frecvență, ciclurile licență și master pe locuri finanțate de la bugetul de stat din instituția respectivă. Quantumul alocat pentru constituirea fondului de burse și protecție socială a studenților este de 201 lei/lună pe toată durata anului universitar (12 luni)/student de la învățământul cu frecvență, fără taxă de studii². Din fondul de burse repartizat universităților, minimum 30% din total este alocat pentru categoria de burse sociale. În acest punct este nevoie de precizarea că în calculul fondului de burse, MEC nu se raportează la suma stabilită de către CNFIS (minimum de cheltuieli pentru masă și cazare).

1.1.1. Potențiali beneficiari și criterii de eligibilitate

Bursele sociale se acordă studenților proveniți din familii defavorizate, studenților cu venituri reduse precum și celor instituționalizați, în condițiile legii, astfel încât să se asigure condiții minime de subzistență. Potrivit Ordinului 3392/2017, studenții care pot beneficia de burse sociale sunt studenții orfani de unul sau ambii părinți și care nu realizează venituri peste plafonul pentru acordarea bursei sociale, studenții bolnavi de o serie de boli aflate în evidență (TBC, diabet, boli maligne, epilepsie, surditate, SIDA, handicap locomotor, fibroză chistică, boli imuno-logice, boli hematologice etc.), și studenții a căror familie nu a realizat

în cele 3 luni înainte de începerea semestrului/anului universitar un venit lunar net mediu per membru de familie mai mare decât salariul de bază minim net pe economie. Pentru studenții sub 26 de ani, se ia în considerare venitul lunar mediu net al familiei studentului în cele trei luni înainte de începerea anului universitar. Acest venit lunar net mediu pe membru de familie nu poate fi mai mare decât salariul de bază minim net pe economie. În determinarea venitului lunar mediu net al familiei studentului se iau în calcul veniturile părinților și ale copiilor aflați în grija lor, respectiv ale membrilor familiei aflată în grija studentului dacă se aplică acest aspect. Pentru studenții între 26 și 35 de ani, venitul lunar mediu net al studentului se va calcula ținând cont doar de veniturile personale ale studentului și ale persoanelor pe care le are în grijă din familia restrânsă (copii, soție), în conformitate cu prevederile legale. Bursele primite de studenți nu pot fi luate în calculul venitului lunar mediu net. Beneficiarii burselor sociale trebuie să îndeplinească condiții de promovabilitate. Bursele sociale se acordă pe durata studiilor, până la împlinirea vârstei de 35 de ani și pe toată durata anului universitar (12 luni) cu excepția anului terminal în care se acordă numai până la susținerea examenelor de absolvire (conform

² Art. 223 (9^a) din LEN: „Quantumul alocat pentru constituirea fondului de burse și protecție socială a studenților este de 201 de lei/lună/pe toată durata anului universitar (12 luni)/student de la învățământul cu frecvență, fără taxă de studii.”

Art. 13 alin. (1) OMEN nr. 3392/2017). Conform Legii Educației Naționale nr. 1/2011, Art. 12 alin. (4), studenții pot cumula bursele sociale cu burse de performanță sau de merit. Însă, orice subvenție financiară sau bursă din fonduri publice se acordă, conform normelor legale în vigoare, numai într-o singură instituție de învățământ superior, pentru un singur program de studii, doar o dată per ciclu de învățământ. Pe de altă parte, bursele sociale diferă de alte tipuri de burse precum bursele ocazionale sau bursele acordate din fondurile proprii ale universităților.

1.1.2. Modalitatea de alocare a burselor sociale

În continuare, la nivelul universității, cuantumul burselor sociale se stabilește prin hotărârea senatului universității, la propunerea Consiliului de administrație, în limita fondurilor disponibile și nevoilor identificate la nivelul comunității studentești, cu respectarea prevederilor legale. Cuantumul se stabilește pornind de la cuantumul minim propus anual de către Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior, ținând cont de faptul că acesta trebuie să acopere cheltuielile minime de masă și cazare. Însă, în acest punct, trebuie subliniat că, în contextul autonomiei universitare, nu există un mecanism care să monitorizeze nivelul bursei sociale în raport cu suma minimă calculată de CNFIS. Astfel, în 23% din universități nu se precizează în regulament că în definirea cuantumului minim al burselor sociale se ține cont de minimul stabilit de CNFIS (ANOSR, 2019).

Cuantumul bursei de performanță este mai mare decât cuantumul bursei de merit atribuită în instituția de învățământ respectivă. Cuantumul bursei de merit este mai mare decât cuantumul bursei sociale. Din fondul de burse repartizat universităților, minimum 30% este alocat pentru categoria de burse sociale. Conform analizei regulamentelor universităților (ANOSR, 2019), 91% din universitățile de stat din România stabilesc în propriul regulament de acordare a burselor că cel puțin 30% din fondul de burse se acordă pentru bursele sociale. În cazul în care fondul de burse sociale nu este utilizat în întregime, acesta se redistribuie pentru acordarea burselor de performanță sau de merit. Universitățile pot suplimenta fondul de burse prin venituri proprii extrabugetare și sunt obligate să aloce cel puțin 20% din taxele de școlarizare în valută, încasate de la studenți din țări non-UE, către fondul de burse.

În ceea ce privește condiționarea acordării burselor sociale, acestea variază de la o universitate la alta, conform autonomiei universitare. Deși într-o serie de universități nu există nici o condiție pentru acordarea bursei sociale, în alte universități se pune condiția ca studenții să fie integraliști sau să aibă un număr limitat de examene nepromovate (condiția de promovabilitate fiind singura care se poate pune conform Ordinului MEN 3392/2017 care reglementează condițiile de acordare ale burselor pentru studenți). Astfel, în regulamentele a 17% dintre instituțiile de învățământ superior de stat din România există diferite criterii, altele decât cele de promovabilitate, pentru a putea beneficia de burse sociale (ANOSR, 2019).

Pe de altă parte, deși legea permite cumularea bursei sociale cu bursa de merit sau de performanță, o serie de universități nu permit cumulul, ci acordă un singur tip de bursă, conform opțiunii individuale a beneficiarului. Procentual, în doar 91% din universități bursele sociale pot fi cumulate cu alte tipuri de burse (ANOSR, 2019). Nu în cele din urmă, deși legea nu interzice acordarea de burse sociale studenților care ocupă locuri la taxă, cea mai mare parte a universităților optează pentru a acorda burse sociale doar studenților care ocupă un loc finanțat de la bugetul de stat. În același raport ANOSR menționat anterior, doar 51% dintre

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

regulamentele de acordare a burselor prevăd că studenții în regim cu taxă pot beneficia de toate categoriile de burse din alocațiile bugetare acordate în acest sens.

Nivelul mediu al cuantumului burselor sociale nu a fost același de-a lungul anilor. Prin ordinul OMEN 3392/2017, s-a realizat o mărire a cuantumului burselor sociale, prin corelarea cu nivelul minim al cheltuielilor de cazare și masă. Pentru exemplificarea nivelului de implementare a politicii, conform bazei de date ANS (Platforma națională de colectare a datelor statistice pentru învățământul superior), în anul universitar 2017-2018, în 47 de universități românești (care realizaseră raportarea în ianuarie 2019) s-a acordat un număr de 15.482 burse sociale semestriale și, respectiv, 26.798 burse sociale anuale (exceptând bursele sociale ocazionale).

1.2. Raportarea la studiul de impact realizat de UEFISCDI în 2014–2015

Pentru a reliefa contribuția studiului de față la progresul realizat în zona evaluării impactului politicilor sociale în domeniul educației, se impune o comparație cu studiul realizat de UEFISCDI în perioada 2014–2015 în cadrul proiectului „Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate” (UEFISCDI, 2015). În primul rând, cercetarea actuală a beneficiat de experiența studiului anterior, prin faptul că anumiți indicatori studiați în profunzime în proiectul menționat (cum ar fi condițiile de cazare și serviciile de acomodare și orientare profesionale oferite de universități) au ajutat la conturarea cadrului metodologic. Contribuția importantă a studiului de față, însă, se referă în primul rând la revizuirea metodelor de măsurare a impactului prin: proiectarea unificată a instrumentelor de cercetare pe baza unui set de indicatori comuni, utilizarea unor surse multiple și complementare de date, precum și utilizarea unor tehnici mai precise de analiză statistică. Aceste elemente conferă un grad mai ridicat de validitate rezultatelor studiului. Nu în ultimul rând, calitatea rezultatelor poate fi atribuită și utilizării bazelor de date RMU (Registrul Matricol Unic) și respectiv ANS (Platforma națională de colectare a datelor statistice pentru învățământul superior), care reflectă un progres realizat în ultimii ani cu privire la stocarea, centralizarea și digitalizarea datelor privitoare la învățământul superior.

Așadar, prin actualizarea metodologiei, prin utilizarea complementară a mai multor metode de cercetare și surse de date, și prin prelucrarea unui volum mare de date filtrate adecvat din bazele de date menționate, studiul de față prezintă un grad ridicat de relevanță.

2. Cadru conceptual și metodologic

Cadrul teoretic și metodologic al studiului este construit pe baza abordării sistemice în educație (analiza structural-funcțională). În paradigma sistemică mai largă, orientarea Total Quality Management a apărut în urma necesității de a crește eficiența și performanța sistemelor educaționale (Alexander, 2000), și a generat o serie de instrumente și indicatori, precum și un set de criterii de performanță aplicate în managementul instituțiilor educaționale (Porter și Parker, 1993).

În ultimele decenii, un memorandum european și revizuirea politicilor de educație au avut ca obiectiv eliminarea excluderii sociale și în același timp capitalizarea socială a beneficiilor învățării (Green și Preston, 2001). Astfel, s-a demonstrat o corelație negativă și semnificativă între coeziunea socială și inegalitatea în educație (Green, Preston și Sabates, 2003), și, de asemenea, o relație negativă între inegalitatea venitului și coeziunea socială (Green et al., 2003, p. 6). De asemenea, s-a subliniat importanța educației în dezvoltarea capitalului uman și în promovarea valorilor co-mune, precum și necesitatea de a adapta politicile în educație (Easterly, Ritzan și Woolcock, 2006; Gradstein și Justman, 2001).

Masificarea în educație a însemnat, în plan european și mondial, elaborarea de strategii pentru integrarea în sistemul de educație a unei proporții cât mai mari din populația școlară, precum și monitorizarea progresului realizat. Din studiile și rapoartele de cercetare publicate în ultimele două decade reiese că masificarea a generat inegalități în privința accesului și continuării studiilor academice (McCowan, 2004). Grupurile dezavantajate și clasele sărace au fost identificate ca fiind baza inegalității sociale (Duncan, Morris & Rodrigues, 2011), constituind categorii centrale pentru politicile publice ce au ca scop creșterea echității în educație (Ladd, 2012). De aici preocuparea la nivelul generării de politici publice și abordării instituționale a problematicii care au ca obiectiv creșterea incluziunii și echității sociale, prin creșterea accesului la educație în special a grupurilor marginalizate (categorii sociale afectate de sărăcie și excluziune socială, etnii marginalizate precum romii, persoane cu dizabilități).

În învățământul superior, dimensiunea socială a fost introdusă în 2002 în declarația de la Praga, dar a devenit o zonă explicită de acțiune în Procesul Bologna abia din 2005, după cum subliniază Andreu și Brennan (2012, p.101). După șapte ani de includere explicită în politici, arată autorii, există încă decalaje semnificative de ordin cultural și material între studenții din grupurile defavorizate și celelalte categorii. Această componentă a presupus promovarea unor politici publice specifice și orientate către nevoile categoriilor sociale respective. Astfel, pentru categoriile marginale sau afectate de sărăcie, politicile presupun în primul rând diferite facilități de ordin material, precum asigurarea unor pachete care cuprind cazare și masă în interiorul unităților școlare (cu sau fără transport asigurat) corelate cu gratuitatea învățământului și burse școlare.

În literatura științifică din domeniul educației, în domeniul politicilor publice s-a explicat distincția între măsuri „programatice” (individuale) și abordările sistemice (De Witte & Cabus, 2013, p. 157). Abordarea programatică/individuală urmărește să identifice elevii sau studenții într-o situație negativă (exemplu: risc de abandon școlar) și să creeze programe alternative destinate fidelizării lor față de instituția educațională, în timp ce abordarea sistemică include niveluri multiple de analiză precum familia, școala și comunitatea. Mai mulți autori (Osgood,

2012; Ziomek-Daigle, 2010) au pledat pentru abordarea sistemică în detrimentul celei individuale, explicând valențele acestei abordări prin exemplificări concrete la nivelul măsurilor și politicilor publice care doresc să rezolve problema din sfera educației.

În ceea ce privește abordările teoretice ale retenției și abandonului în studiile universitare, în literatura de specialitate se întâlnesc mai multe perspective. Astfel, perspectiva psihologică explică abandonul ca răspuns individual la mediu, cu accent pe factorii interni care influențează decizia individului de a continua sau abandona studiile universitare (Bean & Eaton, 2000). În contrast cu explicațiile care situează decizia strict în sfera individuală, perspectiva sociologică tratează decizia studentului de a abandona studiile ca o consecință a atributelor sale sociale. Accesul și retenția sunt privite ca o consecință a stratificării sociale (Bourdieu, 1977; Hauser & Featherman, 1978). Între altele, această orientare a evidențiat faptul că statutul socio-ocupational al familiei de proveniență influențează nivelul de instruire și statusul ocupational. În fine, perspectiva organizațională s-a concentrat pe impactul mediului universitar asupra comportamentului studentului (Berger, 2001). Atributele organizaționale ale facultății precum structura, numărul de studenți și resursele instituționale pot avea un efect important asupra modelelor de socializare și implicit asupra retenției. În fine, perspectiva interacționistă a urmărit să integreze cele trei perspective (psihologică, sociologică, organizațională) considerând abandonul ca reflectând o interacțiune dinamică între individ și mediu (Tinto, 1992). Așadar, în această perspectivă, retenția și abandonul sunt privite ca rezultate ale unui proces longitudinal de interacțiuni ale unui individ cu caracteristici psihologice și socio-economice definite și sistemul social instituțional (Braxton et al., 2011).

Și cu privire la mediul academic românesc s-au realizat o serie de studii în sfera accesului, retenției și abandonului în mediul universitar (studii care pot fi situate mai degrabă în perspectiva sociologică). Astfel, ca rezultat al unor proiecte de cercetare, s-au evidențiat factorii care influențează decizia de înrolare în studiile universitare, satisfacția studenților și cauzele abandonului (Frunzaru, Pricopie, Corbu, Ivan & Cismaru, 2013). De asemenea, într-un alt proiect de cercetare, s-a investigat impactul politicilor de echitate asupra beneficiarilor (UEFISCDI, 2015). Pe de altă parte, în perspectiva organizațională, pe baza modelului lui Tinto, alte cercetări au reliefat corelarea între retenția în studiile universitare și integrarea socială și academică a studenților (operaționalizată ca evaluare a climatului și a satisfacției studentului) (Hatos & Pop, 2019).

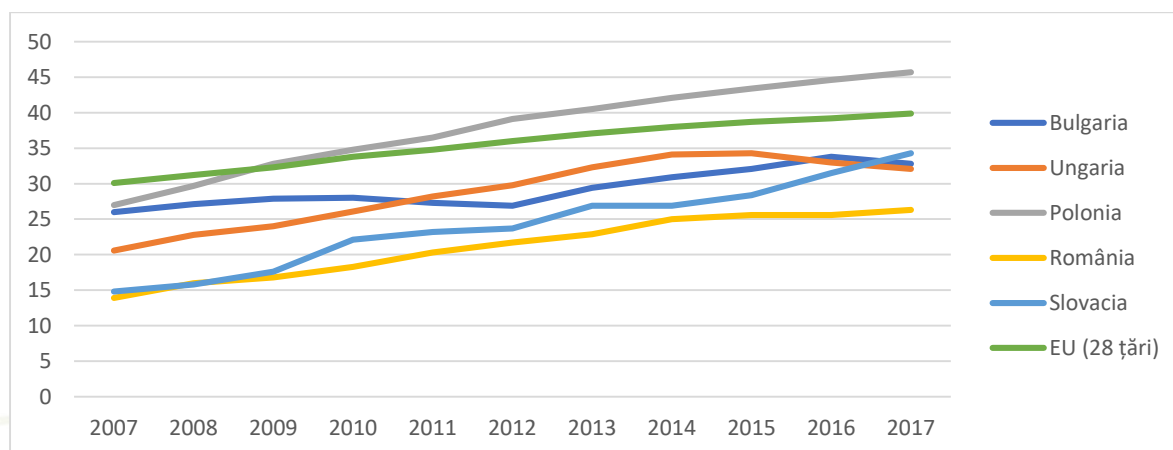
2.1. Evoluția recentă a indicatorilor relevanți la nivel național pentru studiile universitare în România

Majoritatea indicatorilor semnificativi pentru numărul și distribuția absolvenților de învățământ superior, dar și pentru traseul educațional al tinerilor, au prezentat o evoluție îngrijorătoare în ultimele două decenii. De pildă, un indicator cheie urmărit în politicile educaționale europene este **ponderea absolvenților de studii superioare în intervalul de vârstă 30-34 de ani**. Indicatorul urmărește impactul politicilor de masificare a nivelului terțiar de învățământ prin includerea cât mai multor tineri în segmentul de educație superior. Evoluția indicatorului în cazul României a fost ascendentă și s-a înregistrat un progres notabil, de la 14% în 2007 la 27,3% în 2017. Însă, în ciuda progresului evident făcut, România ocupă o poziție modestă în comparație cu alte țări din Europa de Est (Ungaria, Slovacia, Cehia și Bulgaria, care o devansează cu aproximativ 5%). Media UE a crescut în acești ani până la 39,9%, iar Polonia

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

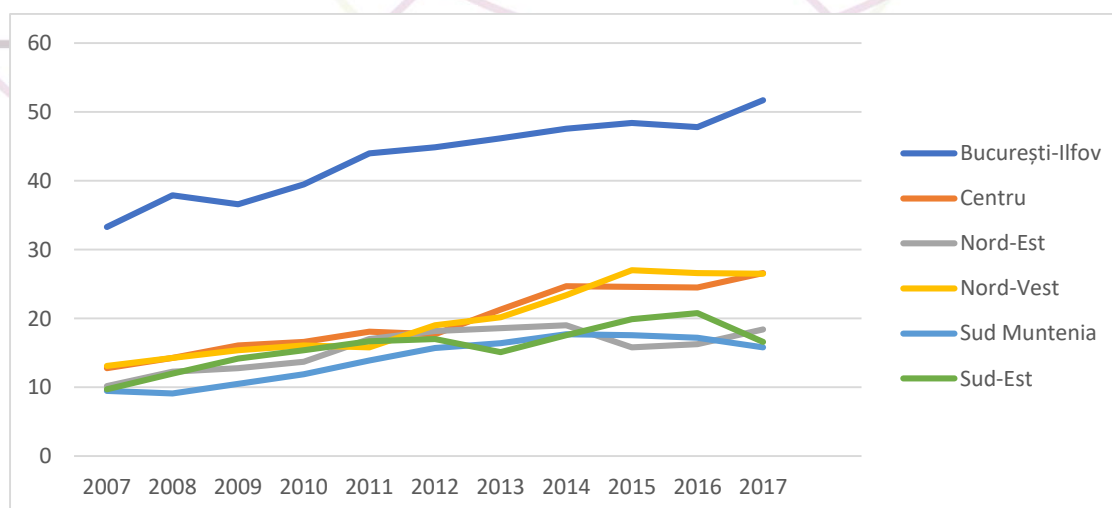
a depășit această medie, cu 45,7% pondere absolvenți de studii superioare în populația din acest interval de vârstă (Figura 1).

Figura 1. Ponderea absolvenților cu studii superioare în intervalul de vârstă 30-34 de ani (sursa: Eurostat, variabila sdg_04_20)

De asemenea, în continuare, și între regiuni se înregistrează un decalaj vizibil. Nivelul acestui indicator este cu 40% mai mare în regiunea București-Ilfov (51,7%) față de cele mai avansate regiuni de dezvoltare (regiunea Nord-Vest și regiunea Centru, 26,5%), și de trei ori mai mare comparativ cu cea mai puțin avansată regiune (Sud Muntenia, 15,8%) (Figura 2).

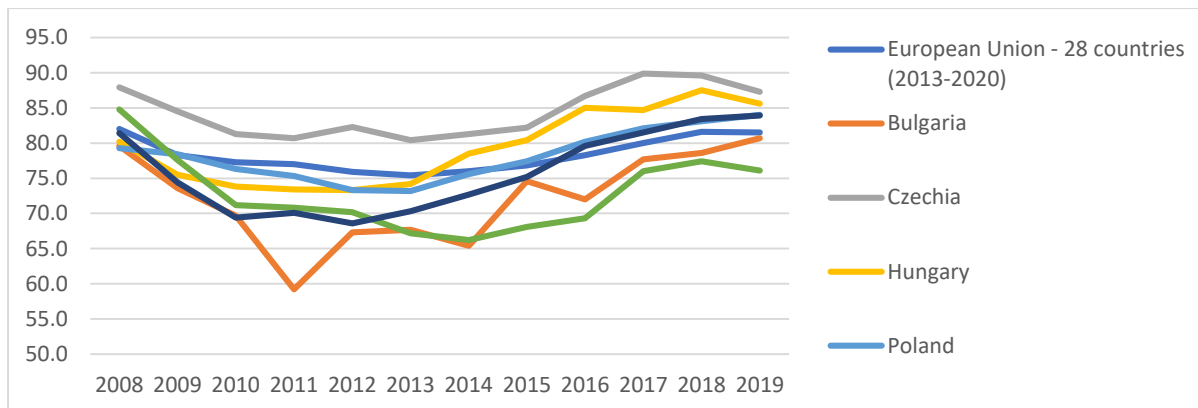
Figura 2. Ponderea absolvenților cu studii superioare în intervalul de vârstă 30-34 de ani per regiuni de dezvoltare (sursa: Eurostat, variabila tgs00105)

Indicatorii privitori la ponderea absolvenților de studii superioare trebuie priviți în consonanță cu indicatorii privitori la integrarea absolvenților pe piața muncii la 1-3 ani de la absolvire. În România indicatorul a avut o evoluție descendentă după criza economică din 2009, de la un nivel apropiat cu media UE (în 2019) până la aproape 8% mai puțin față de media UE (Figura 3).

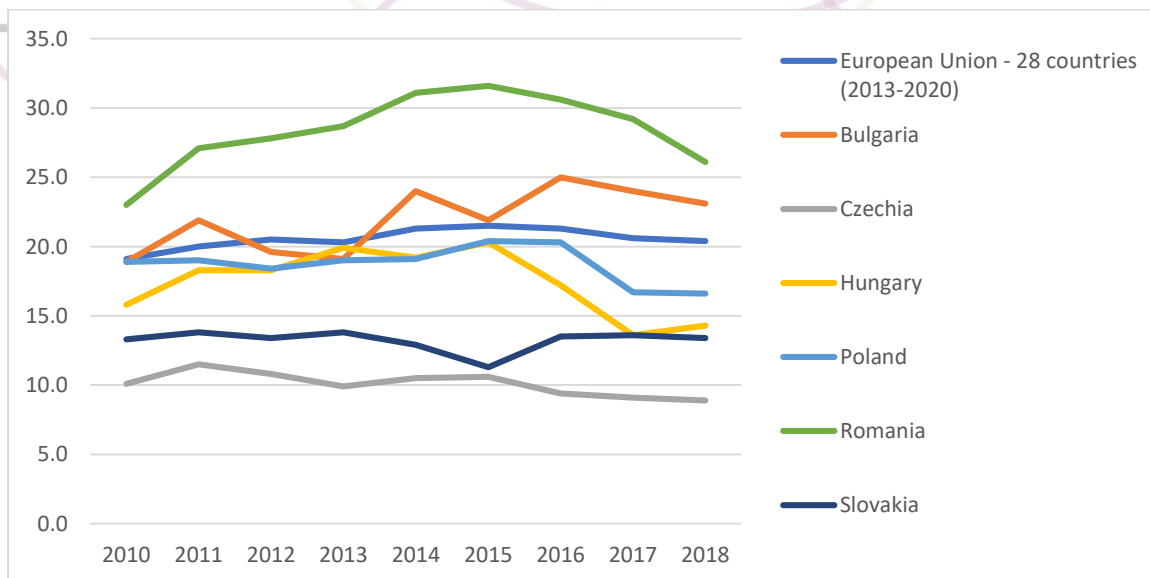
Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Figura 3. Integrarea absolvenților pe piața muncii la 1-3 ani de la absolvire (evoluție România comparativ cu alte țări europene și media UE) (sursa: Eurostat, variabila tps00053)

Pentru acești tineri, este nevoie de politici care să crească accesul și participarea la educație, coroborate cu măsuri de sprijin social astfel încât să se poată menține în școală și să aibă o șansă reală de integrare pe piața muncii. În caz contrar, parcursul lor social și profesional nu va fi unul de succes, fiind adesea expuși riscului de sărăcie și excluziune socială. După cum se poate vedea în Figura 4, în ultimul deceniu se constată o agravare a situației pe acest indicator. La nivelul României, **rata tinerilor cu vârste între 16 și 29 de ani expuși riscului de sărăcie și excluziune socială a crescut în ultimul deceniu** (de la 23% în 2010 la 26,1% în 2018).

Figura 4. Rata tinerilor aflați în risc de excluziune și sărăcie, în țările din Europa de Est (sursa: Eurostat, variabila ilc_li02)

Datele Institutului Național de Statistică arată faptul că, în trimestrul al III-lea al anului 2019, **rata șomajului în rândul tinerilor** a fost de 5,5% pentru bărbați și 2,9% pentru femei în rândul persoanelor cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani și de 16,3% pentru bărbați și 20,3% pentru

femei în ceea ce privește persoanele între 15 și 24 de ani (raport INS, 2019). Pentru comparație, cea mai recent raportată medie UE referitoare la șomajul în rândul tinerilor este, conform Eurostat, de 14,4% la tinerii sub 25 de ani, la nivelul lunii octombrie 2019 (Eurostat, 2019b). Așadar, este nevoie de politici sociale la toate nivelurile pentru stimularea atragerii tinerilor către învățământul universitar și sprijinul celor care provin din categorii sociale defavorizate pentru a absolvi studiile universitare de licență.

Raportul Ministerului Educației și Cercetării asupra stării sistemului național de învățământ superior din România pentru anul universitar 2017–2018 arată că tendința demografică a ultimilor ani este negativă, iar **efectivele de studenți au scăzut în mod semnificativ**, de la 539 852 de studenți în învățământul universitar de licență în 2011–2012 la 408 179 de studenți în învățământul superior de licență în 2017–2018. Deși cererea (ca procent) din partea populației pentru studii superioare este în ușoară creștere, numărul de absolvenți ai învățământului universitar de licență de la nivelul ultimilor ani evidențiază o tendință generală de scădere a efectivelor (Ministerul Educației Naționale, 2018).

Conform Consiliului Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior, **rata actuală de retenție după primul an universitar este de 82,3%, iar** adaptarea va necesita noi seturi de măsuri care vor viza inclusiv asigurarea sprijinului pentru studenții din categorii dezavantajate (Consiliul Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior, 2019).

2.2. Analiza sistemică a burselor sociale ca politici de echitate

Pentru a construi o teorie a schimbării, necesară în evaluarea unor politici de echitate precum bursele sociale, am considerat, în primul rând, o serie de procese importante din sistemul de educație, anume accesul (respectiv înrolarea), motivarea studentului de a participa la toate activitățile și de a urma întreg ciclul de învățământ superior (inclusiv cerințele de evaluare semestrială și anuală), precum și nivelul de performanță atins. Prin urmare, accesul și retenția (ca elemente principale vizate de politicile de echitate) acompaniate de motivație sunt elemente principale în lanțul cauzal – elemente care condiționează și preced nivelul de performanță atins și promovarea în anul următor, precum și absolvirea cu rezultate bune (rezultatul imediat al politicilor), intermediare de participarea studenților la activități, sub toate aspectele ei (obiective și subiective). Prin operaționalizarea diferențiată a participării de rezultate obținem două serii diferite de indicatori, cei care caracterizează simpla participare la activități (precum prezența la examene, promovarea examenelor și a anului de studiu), dar și pe cei care reflectă nivelul de performanță (mediile pe ani de studiu, calitatea de integralist, numărul de restanțe). De asemenea, prin separarea indicatorilor obiectivi de cei subiectivi obținem posibilitatea de a include în evaluare aspecte mai fine precum percepția studenților în privința utilității și eficienței politicii și motivarea subiectivă creată de acestea.

În evaluarea motivației studenților de a absolvi studiile superioare am considerat și variabile independente rezultate din studiile anterioare realizate pe sistemul de învățământ superior, precum specializarea urmată, condițiile de studiu, părinții cu studii superioare, valorile considerate, liceul absolvit și distanța universității față de locuință.

Pe de altă parte, pentru a putea realiza un lanț cauzal în privința celor două politici, am considerat două categorii de cazuri, separație care a ajutat la o primă decantare pentru evaluarea impactului prin metoda dublei diferențe, o metodă comparativă care presupune

existența unui grup de control. Astfel, prima categorie de cazuri considerate sunt cazurile sociale (studenții care provin din mediul rural, sau provin din familii cu venituri foarte scăzute, au o familie incompletă – fie că este vorba de o familie monoparentală, sunt orfani sau provin din centrele de plasament – sau sunt de etnie romă). Această categorie include, de regulă, beneficiarii politicii aflate în discuție. Pe de altă parte, cazul mediu provine din mediul urban, dintr-o familie completă și cu venituri materiale considerate peste limita subzistenței. Pentru cele două categorii considerate, sistemul de educație are două abordări: pentru categoria medie de studenți, politica de burse (de performanță, de merit și de studiu) alături de alte elemente asemănătoare, are scopul de a realiza stimularea performanței, în timp ce pentru prima categorie de studenți (cazurile sociale) scopul politicilor de echitate este de a realiza în primul rând susținerea studenților respectivi pentru a putea urma ciclul firesc în cazul studiilor de licență și masterat. În varianta în care bursele sociale se pot cumula cu alte categorii de burse, studenții din grupuri defavorizate sunt nu doar sprijiniți să realizeze studiile, dar și să aibă rezultate bune, ceea ce este extrem de dezirabil.

De asemenea, pentru a stabili o perspectivă de analiză diferențiată în funcție de orizontul de timp, am considerat rezultatele pe termen scurt (outputs) care reprezintă scopul politicii burselor sociale, dar și rezultatele pe termen mediu și lung (angajarea după absolvire, stabilitatea la locul de muncă, realizarea unei cariere în domeniu).

În consecință, studiul și-a propus investigarea următoarelor întrebări de cercetare:

IC1. Cum a evoluat numărul de beneficiari ai burselor sociale, fondurile acordate de universități și cuantumul burselor sociale în ultimii cinci ani?

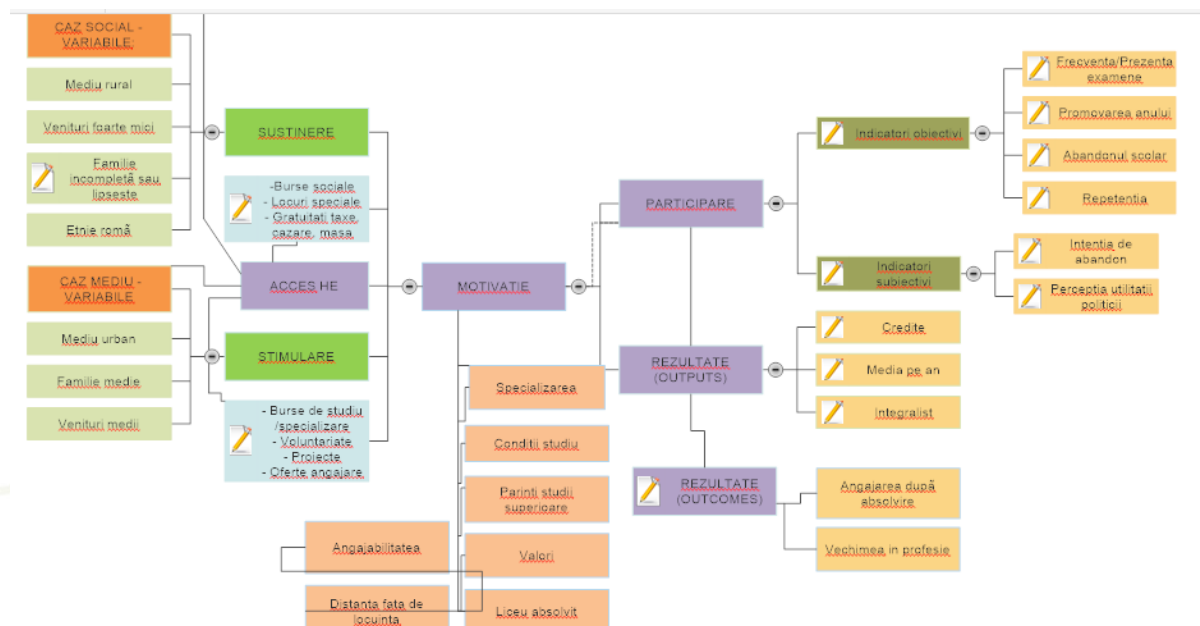
IC2. În ce măsură bursa socială facilitează accesul în învățământul superior al candidaților proveniți din categorii sociale defavorizate?

IC3. Cum este influențată performanța școlară de politica burselor sociale și în ce măsură politica burselor sociale și-a atins scopul, de reducere a abandonului universitar și de creștere a șanselor de absolvire pentru studenții proveniți din categorii sociale defavorizate?

Complexitatea studiului de față decurge din faptul că mixul de metode folosit pentru analiză cuprinde o combinație de metode cantitative și calitative, iar instrumentele de cercetare (macheta de selectare a date-lor din bazele de date, chestionarul și ghidul de interviu) au fost proiectate pe baza unui set comun de indicatori, pentru a asigura omogenitatea designului de cercetare. Astfel, analiza cantitativă a presupus analiza secundară a datelor colectate din cele două baze de date, RMU și ANS, dar și analiza datelor culese prin chestionarul la care au răspuns aproximativ jumătate din universitățile de stat din România). Pentru testarea aspectelor considerate (în speță, performanța academică a beneficiarilor de burse sociale) au fost folosite tehnici de analiză statistică precum analiza de corelație. Analiza calitativă a presupus analiza tematică și analiza de conținut aplicată pe interviurile realizate în opt universități din România, care au cuprins interviuri colective cu studenți beneficiari ai burselor sociale și respectiv cu cadre de conducere. Așadar, au existat patru surse diferite de colectare a datelor și metode de analiză complementare. Metodologia fiecărui demers în parte va fi detaliată în capitolul respectiv.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Figura 5. Analiza sistemică în cazul burselor sociale ca politică

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014–2020

Limitele cercetării

Limitele cercetării decurg din mai multe aspecte ale culegerii și investigării datelor. În primul rând, există fluctuații importante în ceea ce privește frecvența și acuratețea cu care universitățile raportează datele pentru bazele de date analizate. Datele necesare din baza de date RMU (cele referitoare la bursele sociale) au fost raportate de un număr foarte mic de universități (doar 6 universități pentru toți anii de studiu și 15 universități pentru un singur an de studiu). Pe de altă parte, după colectarea datelor (din ambele baze de date, RMU și ANS) a fost necesar să se elimine datele neverosimile pentru a realiza analiza, ceea ce a ridicat semne de întrebare privind eventualele erori de raportare.

În al doilea rând, o altă limită a cercetării decurge din modul în care au fost concepute bazele de date. Deși acestea dau posibilitatea filtrării datelor pentru un număr mare de criterii, agregarea datelor pentru un studiu cu obiective destul de focalizate față de amploarea și stratificarea datelor (cum este studiul de față) a pus probleme de selecție și extragere. Un alt exemplu se referă la modul de raportare a datelor de către universități (de exemplu, raportarea agregată a numărului de studenți la licență și master) a ridicat probleme în momentul în care ar fi fost nevoie să se ia în calcul doar studenții înscriși în ciclul de licență.

Poate cea mai importantă limită se referă la codarea variabilelor cheie folosite în acest studiu. Problema cea mai importantă este ridicată de măsurarea performanței școlare în baza de date

RMU, care, în baza de date neprelucrată, are peste 250 de posibile atribute nominale, de multe ori nefiind clar specificate (de exemplu „Transferat” sau „Admis”, fără informații concrete privind promovarea). Am recodat o variabilă ordinală care să diferențieze între niveluri de performanță, astfel încât să evităm interpretările hazardate, acolo unde diferențierea era clară (de exemplu „Promovare” sau „Promovare cu credite” etc.), incluzând atributele „incerte” la un atribut rezidual de tip missing. Valorile acestei variabile au fost: 1. performanță slabă (fie trebuie să repete anul, fie a fost exmatriculat, fie a abandonat), 2. performanță medie (a promovat, însă cu credite restante, adică având restante la anumite materii), 3. performanță bună (a terminat anul fără restante). Pentru anii terminali (3 sau 4, în funcție de profil), s-au adăugat două posibile variante: 4. absolvent fără diplomă (și-a luat toate examenele, dar nu a susținut licența) și 5. absolvent (a trecut examenul de licență). O variabilă compozită, performanța totală, a evaluat performanța de-a lungul anilor unui ciclu de licență (pe o scală de la 1 la 11 pentru profilurile de 3 ani, de la 1 la 14 pentru profilurile de 4 ani).

În fine, o ultimă limită se referă la lipsa posibilității de a culege date similare la scară suficient de mare pentru grupuri de studenți similare din punct de vedere socio-demografic dar diferiți în ceea ce privește calitatea de beneficiar al burselor sociale. Evaluarea impactului s-a făcut folosind criteriul dihotomic (beneficiar – non-beneficiar de bursă socială) iar lotul de control a fost cel al non-beneficiarilor. Pentru o validitate mai mare a analizei, ar fi fost necesar ca grupul de control să aibă caracteristici socio-demografice similare (ceea ce nu a fost posibil datorită lipsei acestor caracteristici din bazele de date folosite).

3. Raport de analiză a datelor din platforma Registrului Matricol Unic (RMU)

3.1. Metodologie

În derularea studiului privind impactul măsurii de creștere a cuantumului burselor sociale, a fost utilizată o metodologie mixtă, cuprinzând: analiza secundară a unui set de date din cadrul Registrului Matricol Unic (RMU); analiza secundară a unui set de date din cadrul Platformei naționale de colectare a datelor statistice pentru învățământul superior (ANS); analiza datelor rezultate din aplicarea unui chestionar auto-administrat la nivelul universităților; analiza datelor rezultate din derularea de interviuri în profunzime cu studenți beneficiari de burse sociale și cu persoane din conducerea universităților și a facultăților care au atribuții referitoare la dimensiunea socială și problemele studențești.

În cazul prelucrării datelor din baza de date RMU, a fost analizată o cohortă de studenți (2015–2019), însă au putut fi folosite doar datele oferite de universități care au ales să introducă informații legate de burse, astfel: 6 universități au introdus date pe tot parcursul școlarității (2015–2019), iar 15 universități au introdus date doar în primul an (2015–2016). Bursa socială a fost măsurată ca variabilă dihotomică (studentul a beneficiat sau nu de bursă socială, pe parcursul unui an academic).

RMU oferă date limitate privind bursele sociale, în principal din cauza faptului că nu există obligativitatea completării câmpurilor cu privire la burse. Prin urmare numai un număr limitat de universități au datele completate pentru anul I și un număr mult mai redus pentru o cohortă întreagă. Prin urmare, vom prezenta rezultatele pe cele două subșantioane pentru care

există date: universități care au completat datele privind bursele sociale pentru anul I (în număr de 15) și universități care au completat datele privind bursele sociale pentru toți anii de studiu dintr-o co-hortă (în număr de 6).

Limitele cercetării

Trebuie menționat că platforma RMU nu oferă diferențiere în funcție de numărul de luni în care studentul a beneficiat de bursă, limitând astfel o interpretare de o mai mare acuratețe, în funcție de modul în care universitățile (sau uneori chiar anumite structuri din cadrul universităților) decid să ofere bursele (semestrial sau anual, inclusiv sau exclusiv vacanțe). O limită importantă a analizei este legată de modalitatea de raportare a bursele: lipsa obligativității, pe de o parte, și lipsa diferențierii între date necompletate și datele completate. Cu alte cuvinte, pentru un student care nu primește bursă, nu este limpede dacă nu primește sau de fapt universitatea nu a completat situația lui. Am coroborat datele cu date generale din baza de date ANS pentru a identifica corect universități care au completat datele în RMU.

O altă limită a cercetării se referă la universitățile care pun condiții de performanță academică pentru beneficiarii bursele sociale (a șasea parte din universități pun aceste condiții, conform raportului realizat de ANOSR în 2019). Astfel, în cazul în care în lotul de universități considerate pentru această parte a analizei se regăsesc universități care pun astfel de condiții, puteau exista și cazuri de studenți beneficiari ai bursele sociale care au pierdut bursa din cauza neîndeplinirii condițiilor – cazuri a căror performanță academică nu mai putea fi urmărită. Totuși, în cele ce urmează corelația a fost realizată între beneficiarii bursele și performanța academică pe anul în curs, deci analiza este în continuare validă.

3.2. Analiza datelor

3.2.1. Analiza datelor privind politica de acordare a bursele sociale pentru anul I de studiu

Această secțiune a raportului vizează surprinderea relației dintre alocarea de burse sociale și indicii performanței școlare. Raportul este realizat în baza datelor colectate din Registrul Matricol Unic, luându-se în calcul doar universitățile care au introdus date pentru acest indicator.

Sunt 15 universități care au raportat datele privind bursele sociale oferite în platforma RMU, pentru anul I, eșantionul cuprinzând un număr de 39.203 de studenți înscriși la aceste universități, dintre care zece universități comprehensive și cinci universități cu profil specific (tehnic, agronomic, economic sau medicină și farmacie).

Relația dintre a beneficia de bursă socială și performanța academică este semnificativă în primul an de studiu, cei care au primit bursă socială având semnificativ mai puține probleme (repetenție, abandon, exmatriculare) decât cei care nu au beneficiat de bursă (Tabelul 1). În primul an de studiu, există o asociere semnificativă între primirea bursei sociale și performanță ($(2, N=39183)=395,4$ $p<0,001$). Dintre studenții care au primit bursă socială, 70,9% au fost integraliști, spre deosebire de 50,5% din cei fără bursă. Dintre studenții cu bursă socială 7,3% au înregistrat probleme (de tipul repetenției, abandonului, exmatriculării) în parcursul academic, față de 20,5% dintre cei fără bursă. În cadrul studenților fără bursă

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

socială, 29,1% au promovat doar în baza creditelor, spre deosebire de 21,8% în rândul celor care au beneficiat de bursă socială, aceștia din urmă fiind într-o măsură mai mare integraliști.

Tabelul 1. Relația dintre bursa socială și performanța academică în anul I

			Probleme (Repetent, Abandon, Exmatriculat etc.)	Promovat credite	Integralist	
Bursă socială	Fara bursă	Count	7565	10739	18638	36942
		%	20,5%	29,1%	50,5%	100,0%
	Cu bursă	Count	162	487	1582	2231
		%	7,3%	21,8%	70,9%	100,0%
Total	Count		7727	11226	20220	39173
	%		19,7%	28,7%	51,6%	100,0%

Dacă luăm în considerare liceul absolvit de studenți, putem observa **că studenții care au absolvit un liceu în mediul rural au beneficiat într-o proporție semnificativ mai mare de bursă socială în comparație cu studenții care au absolvit un liceu în mediul urban** ((2, N=36475)=15,95 p<0,001). Datele arată că 6% dintre studenții care au absolvit licee din mediul urban au beneficiat de burse sociale și 94% nu au beneficiat, iar 8,9% dintre studenții care au absolvit licee din mediul rural au beneficiat de burse sociale și implicit, 91,1% nu au primit astfel de burse (Tabelul 2).

Tabelul 2. Beneficiarii de bursă socială în funcție de liceul absolvit

			Bursă socială		Total
			Fara bursa	Cu bursa	
Liceu absolvit	Urban	Count	33248	2110	35358
		%	94,0%	6,0%	100,0%
	Rural	Count	1018	99	1117
		%	91,1%	8,9%	100,0%
Total	Count		34266	2209	36475
	%		93,9%	6,1%	100,0%

În ceea ce privește mediul de rezidență al studenților, putem observa că decalajul între studenții cu domiciliul în mediul rural și cei cu domiciliul în mediul urban este și mai ridicat (Tabelul 3). **Studenții cu domiciliul în mediul rural beneficiază de aproximativ de două ori mai mult de burse sociale în comparație cu studenții cu domiciliul în mediul urban** ((2, N=36773)=279,75 p<0,001), astfel cei care provin din mediul urban au beneficiat de burse sociale în proporție de 4,3%, comparativ cu cei care provin din mediul rural unde 8,7% dintre studenți au beneficiat de bursă.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabelul 3. Beneficiarii de bursă socială în funcție de domiciliul studentului

			Bursă socială		Total
			Fara bursa	Cu bursa	
Domiciliul studentului	Urban	Count	24006	1082	25088
		%	95,7%	4,3%	100,0%
	Rural	Count	10674	1011	11685
		%	91,3%	8,7%	100,0%
Total	Count		34680	2093	36773
	%		94,3%	5,7%	100,0%

Datele pentru primul an de studiu în cazul universităților analizate arată că bursele sociale din anul I cresc performanța academică și, mai mult, cresc accesul la învățământul superior în rândul tinerilor care provin din mediul rural. Relația dintre a beneficia de bursă socială și performanța academică este una semnificativă, cei care beneficiază de burse sociale fiind într-o măsură mai mare integrați și confruntându-se cu mai puține probleme în parcursul școlar. Totodată, studenții care au absolvit un liceu în mediul rural au beneficiat într-o proporție semnificativ mai mare de bursă socială în comparație cu studenții care au absolvit un liceu în mediul urban, iar în ceea ce privește domiciliul studenților, cei din mediul rural beneficiază de aproximativ de două ori mai mult de burse sociale în comparație cu studenții din mediul urban.

3.1.2. Analiză pe eșantionul de universități care au furnizat date despre bursele sociale pentru toți anii de studiu

Doar șase universități au încărcat date cu privire la bursele sociale în platforma RMU pentru toți anii de studiu, numărul de studenți incluși în analiză fiind de 15.296 din aceste unități de învățământ – dintre acele-cinci universități sunt comprehensive și una are profil tehnic. Durata studiilor de licență este de trei sau patru ani.

Dacă luăm în considerare relația dintre a beneficia de bursă socială și performanța academică, putem observa că în toți cei patru ani de studiu bursa socială are ca efect diminuarea problemelor de parcurs școlar ale studenților (cum sunt cele legate de abandon, exmatriculare, repetenție) și creșterea numărului de studenți integrați sau absolvenți (Tabelele 4-7). De exemplu, în anul I, 22,3% dintre studenții fără bursă socială au avut probleme, pe când doar 7,6% dintre studenți cu bursă socială s-au aflat în această situație. În același an, sunt 46,4% studenți fără bursă socială integrați și 61,3% cu bursă socială integrați.

Tabelul 4. Relația dintre bursa socială și performanța academică în anul I

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

			Probleme	Promovat credite	Integralist	Total
Bursă socială	Fără bursă	Count	3234	4533	6713	14480
		%	22,3%	31,3%	46,4%	100,0%
	Cu bursă	Count	61	249	491	801
		%	7,6%	31,1%	61,3%	100,0%
Total		Count	3295	4782	7204	15281
		%	21,6%	31,3%	47,1%	100,0%

Chi-Square Tests	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	112,196 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	133,385	2	,000
Linear-by-Linear Association	107,383	1	,000
N of Valid Cases	15281		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 172,72.

În anul doi de studii, dintre cei fără bursă 9,8% au înregistrat probleme în parcursul școlar de tipul abandonului, repetenției, exmatriculării față de 4,9% în rândul celor care au beneficiat de bursă socială (tabelul 5). În rândul celor care nu au primit bursă, 39,2% au promovat anul doi doar în baza creditelor, iar cei cu bursă în proporție de 36,3%. Aceștia din urmă au fost integrați într-o măsură mai mare 58,8%, comparativ cu 51% din rândul celor fără bursă.

Tabelul 5. Relația dintre bursa socială și performanța academică în anul II

			Probleme	Promovat credite	Integralist	Total
Bursă socială	Fără bursă	Count	1104	4427	5758	11289
		%	9,8%	39,2%	51,0%	100,0%
	Cu bursă	Count	31	230	373	634
		%	4,9%	36,3%	58,8%	100,0%
Total		Count	1135	4657	6131	11923
		%	9,5%	39,1%	51,4%	100,0%

Chi-Square Tests	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	23,556 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	26,401	2	,000
Linear-by-Linear Association	22,376	1	,000
N of Valid Cases	11923		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 60,35.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

În anul trei de studii se menține tendința conform căreia cei care beneficiază de bursă socială înregistrează mai puține probleme și sunt integraliști într-o măsură mai mare. Astfel, din categoria beneficiarilor de bursă socială, doar 3,9% dintre studenți au înregistrat probleme pe parcursul academic față de 14,2% din categoria studenților care nu au beneficiat de bursă socială. Corelativ, 28,9% din cadrul celor care nu au beneficiat de bursă au promovat în baza creditelor, în timp ce pentru doar 17,6% din categoria beneficiarilor de bursă socială s-a înregistrat acest aspect. În rândul beneficiarilor de bursă socială au fost mai mulți integraliști, 78,4% față de 57% din rândul celor care nu au beneficiat de bursă (Tabelul 6).

Tabelul 6. Relația dintre bursa socială și performanța academică în anul III

			Probleme	Promovat credite	Integralist	Total
Bursă socială	Fără bursă	Count	855	1744	3443	6042
		%	14,2%	28,9%	57,0%	100,0%
	Cu bursă	Count	24	108	480	612
		%	3,9%	17,6%	78,4%	100,0%
Total		Count		1852	3923	6654
		%		27,8%	59,0%	100,0%

Chi-Square Tests	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	156,172 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	158,304	3	,000
Linear-by-Linear Association	,109	1	,741
N of Valid Cases	10640		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 71,05.

Dacă privim datele de la anul IV universitar, observăm că de două ori mai mulți studenți fără bursă socială au în termeni relativi (%) probleme și cu peste 4% mai puțin au absolvit facultatea. Dintre cei cu bursă, 5,6% au înregistrat probleme, 17,8% au fost integraliști, iar 73,6% absolvenți cu diplomă, comparativ cu 12,1% care au înregistrat probleme în cazul celor fără bursă, 14,4% integraliști și 69,3% absolvenți.

Tabelul 7. Relația dintre bursa socială și performanța academică în anul IV

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

			Probleme	Promovat credite	Integralist	Absolvent	
Bursă socială	Fără bursă	Count	550	190	652	3138	4530
		%	12,1%	4,2%	14,4%	69,3%	100,0%
	Cu bursă	Count	25	14	80	331	450
		%	5,6%	3,1%	17,8%	73,6%	100,0%
Total		Count	575	204	732	3469	4980
		%	11,5%	4,1%	14,7%	69,7%	100,0%

Chi-Square Tests		Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square		20,818 ^a	3	,000
Likelihood Ratio		24,043	3	,000
Linear-by-Linear Association		10,491	1	,001
N of Valid Cases		4980		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,43.

Datele cercetării arată că bursa socială are un impact semnificativ asupra performanței academice, prin urmare crește posibilitatea ca studenții care provin din familii cu venituri scăzute sau care au probleme medicale (studenți eligibili pentru bursele sociale) să absolve studiile universitare de licență.

Dacă luăm în considerare liceul absolvit de studenți, putem observa că **studenții care au absolvit un liceu din mediul rural au beneficiat mai mult de burse sociale în comparație cu studenții care au absolvit licee din mediul urban** (Tabelul 8). **Doar în situația în care au beneficiat 4 ani de burse sociale situația este inversă, dar aici intră în considerare doar studenții de la specialitățile tehnice unde studiile de licență durează patru ani.** Dintre cei care provin de la licee din mediul rural, 12,3% au beneficiat de bursă socială un an de zile, 9,1% doi ani și 5,8% trei ani de zile, față de cei care au absolvit licee în mediul urban, din rândul cărora 6,8% au beneficiat de bursă socială pe parcursul unui an, 5,2% doi ani și 3,3% trei ani. O limită a interpretării este și cea legată de numărul mic de studenți care au absolvit licee din mediul rural (154) în comparație cu studenții au absolvit licee din mediul urban (5124).

Tabelul 8. Numărul de ani în care au beneficiat studenții de bursă socială în funcție de liceul absolvit

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

			,00	1,00	2,00	3,00	4,00	Total
Liceu Urban	Count		4248	346	264	167	99	5124
	%		82,9%	6,8%	5,2%	3,3%	1,9%	100,0%
Rural	Count		110	19	14	9	2	154
	%		71,4%	12,3%	9,1%	5,8%	1,3%	100,0%
Total	Count		4358	365	278	176	101	5278
	%		82,6%	6,9%	5,3%	3,3%	1,9%	100,0%

Chi-Square Tests	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,841 ^a	4	,002
Likelihood Ratio	14,437	4	,006
Linear-by-Linear Association	6,840	1	,009
N of Valid Cases	5278		

a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,95.

Dacă luăm în considerare domiciliul studenților, putem observa că **studenții din mediul rural s-au bucurat de bursă socială semnificativ mai mult decât studenții din mediul urban** (Tabelul 9). De cel puțin două ori mai mulți studenți (în termeni procentuali) au beneficiat de bursă socială între 2 ani și 4 ani. Astfel, în rândul celor care provin din mediul rural, 9% au beneficiat de bursă socială un an de zile, 7,7% doi ani, 4,9% trei ani și 3,1% patru ani, spre deosebire de cei care provin din mediul urban, în rândul cărora 5,4% au primit bursă socială un an, 3,6% au primit bursă socială doi ani, 2,3% trei ani și 1,1% patru ani. În rândul celor care au domiciliul în zona urbană, 87,6% nu au beneficiat de bursă socială comparativ cu 75,3% care nu au beneficiat din rândul celor care au mediul de rezidență în zona rurală.

Tabelul 9. Numărul de ani în care au beneficiat studenții de bursă socială în funcție de domiciliul lor

			,00	1,00	2,00	3,00	4,00	Total
Domiciliu Urban	Count		3109	192	129	80	39	3549
	%		87,6%	5,4%	3,6%	2,3%	1,1%	100,0%
Rural	Count		1418	169	146	93	58	1884
	%		75,3%	9,0%	7,7%	4,9%	3,1%	100,0%
Total	Count			361	275	173	97	5433
	%			6,6%	5,1%	3,2%	1,8%	100,0%

Chi-Square Tests	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	141,939 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	135,908	4	,000
Linear-by-Linear Association	129,988	1	,000
N of Valid Cases	5433		

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 33,64.

Referitor la relația dintre mediul de rezidență și liceul absolvit, trebuie să menționăm că în eșantionul nostru, 99,2% dintre studenții din mediul urban au absolvit un liceu din mediul urban, pe când numai 7,6% dintre studenții din mediul rural au absolvit un liceu din mediul rural (Tabel 10). Doar 0,8% din cei cu domiciliul în mediul urban au absolvit un liceu în mediul rural și 92,4% din cei care provin din mediul rural, au absolvit un liceu în mediul urban.

Tabelul 10. Unde au absolvit studenții liceul în funcție de mediul de rezidență

		Liceu		Total
Domiciliu	Urban	Count	Urban	8799
		%	Rural	70
	Rural	Count		4402
		%		335
Total		Count		13201
		%		405
				96,9%
				3,1%
				100,0%

Chi-Square Tests	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	458,190 ^a	1	,000
Continuity Correction ^b	455,902	1	,000
Likelihood Ratio	433,887	1	,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	458,155	1	,000
N of Valid Cases	13201		

În concluzie, putem spune că bursa socială reprezintă un beneficiu de care se bucură în mai mare măsură studenții din mediul rural în comparație cu studenții din mediul urban, iar efectele ei sunt scăderea abandonului (și a altor probleme) și creșterea numărului de studenți integraliști și de absolvenți. În toți cei patru ani de studiu primirea bursei sociale a influențat performanța academică, constituind un suport care poate contribui la diminuarea problemelor școlare. Studenții care au absolvit un liceu din mediul rural au beneficiat mai mult de burse sociale în comparație cu studenții care au absolvit licee din mediul urban, acest lucru contribuind la susținerea parcursului lor academic. De asemenea, dacă luăm în considerare domiciliul studenților, putem observa că studenții din mediul rural s-au bucurat de bursă socială semnificativ mai mult decât studenții din mediul urban, acest aspect ajutându-i să se mențină integraliști într-o măsură mai mare și să se confrunte cu mai puține probleme școlare.

3.3. Interpretarea rezultatelor

În ceea ce privește bursa socială, rezultatele arată că performanța școlară este corelată pozitiv cu bursele sociale, în fiecare an academic, în sensul că studenții care beneficiază de burse sociale au rezultate mai bune (promovează în mai mare măsură integraliști) și au mai puține probleme (repetenție, exmatriculare, abandon) decât cei care nu beneficiază de burse sociale.

Aceste rezultate sunt similare cu cele obținute în studii de impact realizate în alte țări. De exemplu, Angrist, Lang și Oreopoulos (2009) au testat sisteme alternative de stimulare a retenției și performanței academice într-o universitate din Statele Unite (sistemul de servicii pentru creșterea performanței comparativ cu sistemul de burse, deci al beneficiilor financiare). Ca rezultat, sistemul mixt (cel al acordării unor alocații combinat cu serviciile de ajutor și orientare) a fost cel mai eficient, dar și sistemul care se baza doar pe alocație financiară a avut ca rezultat creșterea performanței. De asemenea, s-a constatat că efectele programelor de sprijin au avut un impact mai pronunțat în cazul beneficiarilor de gen feminin. În aceeași linie, Barrow, Richburg-Hayes, Rouse și Brock, (2012) au constatat că acordarea unei burse a avut ca efect scăderea abandonului și creșterea performanței în rândul beneficiarilor. Într-un alt caz, al unei universități australiene (Zacharias, Cherednichenko, Ryan, George, Gasparini, Kelly, Mandre-Jackson, Cairnduff & Sun, 2016), prin monitorizarea internă a unui program de burse acordate studenților care proveneau din grupuri sociale dezavantajate (situație materială deficitară sau studenți cu dizabilități) s-a constatat că studenții care au intrat în program au avut un nivel de performanță mai ridicat ca al studenților cu caracteristici similare, dar care nu făceau parte din program.

Aspecte care ar putea fi investigate pe viitor în studiul de impact al politicilor educaționale în România se leagă de remanența efectelor măsurilor în timp (de exemplu, care este nivelul de performanță a beneficiarilor bursei sociale la doi ani după ce nu mai beneficiază de programul respectiv) sau, pe de altă parte, investigarea unor aspecte de detaliu precum diferența impactului pe variabile precum genul și specializarea.

4. Raport de analiză a datelor din platforma națională de colectarea a datelor statistice pentru învățământul superior (ANS)

4.1. Metodologie

În cazul prelucrării datelor din baza de date ANS, metoda folosită este analiza secundară a datelor. Datele obținute, pe ani academici, din baza de date ANS au fost reconfigurate și integrate într-o bază de date nouă, pentru ultimii patru ani academici, extrăgând variabilele cheie disponibile cu privire la bursele sociale ale studenților. Analiza a fost efectuată pe un număr total de 318 315 de studenți pentru anul academic 2014–2015, 342 395 pentru anul 2015–2016, 337 669 pentru anul 2016–2017 și 406 675 pentru anul 2017–2018. Datele provin de la un număr de 56 de universități de stat din România. Această analiză oferă și date contextuale, generale, privind numărul de studenți din eșantion, elemente care pot servi drept context general pentru interpretarea datelor.

Numărul de universități care au completat baza de date a crescut de la 47 în anul universitar 2014–2015 până la 55 de universități în anul universitar 2017–2018. Dintre aceste universități, mai mult de o treime (19 universități) au un profil comprehensiv, iar restul universităților se împart în universități cu profil agronomie și medicină veterinară (4 universități), inginerie și construcții (7 universități), artă și sport (8 universități), medicină și farmacie (5 universități). În cazul unora dintre universități, au existat date lipsă, iar analiza s-a realizat fie pe baza datelor existente, fie prin extrapolare.

4.2. Analiza datelor

Analiza a fost efectuată pe un număr total de 318 315 de studenți pentru anul academic 2014–2015, 342 395 pentru anul 2015–2016, 337 669 pentru anul 2016–2017 și 406 675 pentru anul 2017–2018. În Tabelul 11 pot fi văzute mai multe date despre populația de studenți pe ani academici și domenii fundamentale. Media cea mai ridicată a numărului de studenți per universitate în anul academic 2014–2015 este de 4 098 (Abaterea Standard (A.S.) = 4 143), aferentă domeniului Științe sociale, acest domeniu înregistrând media cea mai ridicată și în anul academic 2017–2018, 3 942 (A.S. = 4 963). O medie apropiată de cea obținută pentru numărul de studenți din cadrul domeniului Științe sociale este înregistrată de domeniul Științe ingineriești, 3 755 (A.S. = 4 781)/2017–2018, aflată în creștere față de anul academic 2014–2015 (3 161, A.S. = 2 922). Deși media pentru domeniu Științe sociale a înregistrat o scădere în ultimul an analizat, celelalte domenii au înregistrat valori mai ridicate față de primul an de colectare a datelor.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabelul 11. Date despre populația de studenți pe ani academici și domenii fundamentale de învățământ

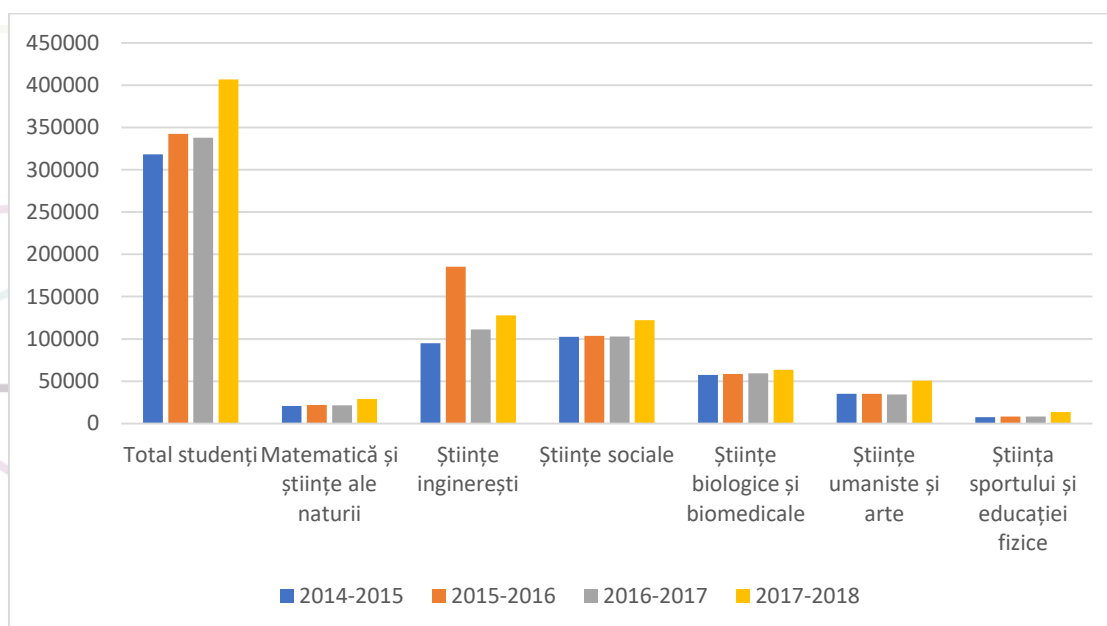
	Total studenți	Matematică și științe ale naturii	Științe ingineresti	Științe sociale	Științe biologice și biomedicale	Științe umaniste și arte	Știința sportului și educației fizice
2014-2015							
Universități	47	24	30	25	25	33	19
Valori lipsă	8	31	25	30	30	22	36
Media	6.773	867	3.161	4.098	2.295	1.070	397
Abaterea standard (A.S.)	5.733	1.208	2.922	4.143	2.859	1.196	282
Minimum	225	22	215	342	56	51	73
Maximum	25.668	4.342	11.906	15.987	9.894	5.966	993
Total	318.315	20.797	94.836	102.442	57.369	35.323	7.548
2015-2016							
Universități	49	23	49	26	25	33	19
Valori lipsă	6	32	6	29	30	22	36
Media	6.988	947	3.784	3.983	2.350	1.067	432
Abaterea standard	6.134	1.210	4.072	4.321	2.900	1.188	306
Minimum	223	30	212	352	59	46	86
Maximum	26.782	4.487	19.387	16.734	10.177	5.891	1.094
Total	342.395	21.771	185.410	103.550	58.743	35.214	8.204
2016-2017							
Universități	48	23	31	25	25	33	19
Valori lipsă	4	29	21	27	27	19	33
Media	7.035	938	3.586	4.114	2.379	1.041	435
Abaterea standard	6.193	1.197	4.097	4.561	2.921	1.203	306
Minimum	220	28	196	385	66	40	71
Maximum	27.703	4.514	19.007	17.443	10.355	5.929	1.146
Total	337.669	21.573	111.163	102.855	59.465	34.355	8.258
2017-2018							
Universități	55	23	34	31	25	34	19
Valori lipsă	0	32	21	24	30	21	36
Media	7.394	1.264	3.755	3.942	2.543	1.492	708
Abaterea standard	7.704	1.691	4.781	4.963	2.864	1.756	520
Minimum	258	20	194	258	123	57	93
Maximum	35.714	6.313	23.465	20.198	10.290	8.542	2.010

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Total	406.675	29.067	127.659	122.203	63.563	50.729	13.454
-------	---------	--------	---------	---------	--------	--------	--------

Evoluția numărului total de studenți trebuie analizată ținând cont de lipsa datelor pentru unele universități. Dacă în anul academic 2014–2015 existau date pentru 47 de universități, în anul academic 2017–2018 sunt date pentru toate universitățile de stat (55 de universități). Totuși, dacă luăm în considerare evoluția medie pe universitate a numărului de studenți, putem observa că aceasta a crescut de la 6 773 (A.S. = 5 733) la 7 394 (A.S. = 7.704). Creșterea în eterogenitate se datorează creșterii cu peste 10 000 de studenți, în total, la cele mai mari universități. Putem observa că există o creștere a numărului de studenți pentru toate domeniile fundamentale de învățământ. Numărul cel mai ridicat de studenți a fost raportat pentru domeniul Științe ingineresti, în anul academic 2015–2016, de 185 410, scăzând în 2017–2018, la 127 659, o valoare apropiată de cea aferentă domeniului Științe sociale pentru ultimul an analizat, de 122 203.

Figura 6. Evoluția numărului de studenți în anii academici 2014–2018

Media numărului de studenți bugetari a crescut de la 60,1% în anul academic 2014–2015 la 66,1% în anul academic 2017–2018 (Tabelul 12). Aceasta a crescut treptat, în perioada 2015–2016 fiind de 61,7% și în 2016–2017, de 62,4%, menținându-se observația că a crescut și numărul universităților care au raportat date de la 47 în primul an de înregistrare la 55 în 2017–2018.

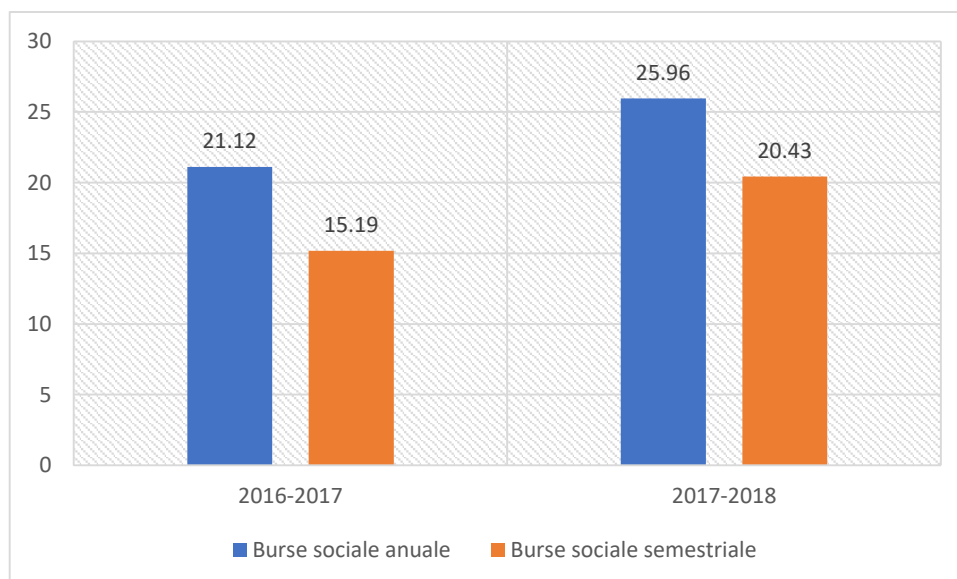
Tabelul 12. Evoluția numărului de studenți la buget raportat la numărul total de studenți (în %)

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	47	49	48	55
Valori lipsă	8	6	4	0
Media	60,1	61,7	62,4	66,1
Abaterea standard	15,1	16,2	15,6	20,5
Minimum	11,4	11,32	11,64	7,72
Maximum	90,2	100,00	91,45	100,00

Pentru a investiga evoluția numărului de burse precum și a modului de acordare (semestrial sau anual) s-a făcut o centralizare a datelor privind tipurile de burse din baza de date ANS (exclusiv bursele sociale ocazionale și bursele din fonduri proprii). **S-a constatat că numărul de burse sociale acordate a cunoscut o schimbare după adoptarea Ordinului de Ministru 3396/2017** (Figura 7). Astfel, se observă o modificare a perioadei de acordare a burselor sociale și a burselor în general, prin **creșterea numărului de universități care acordă bursele anual comparativ cu universitățile care acordă bursele semestrial**. Schimbarea este vizibilă și la nivelul numărului de universități care acordă bursele anual: în 2017–2018, 32 de universități au acordat bursele anual (pe o perioadă de 10-12 luni) și doar 15 universități au acordat bursele semestrial (pe o perioadă de 4-6 luni) în timp ce în 2016–2017 doar 22 de universități acordau bursele anual, iar 28 universități acordau bursele semestrial sau într-o formulă mixtă. Doar acești ani au fost utilizați pentru comparație, întrucât în anii anteriori raportarea completă a fost realizată doar de 35 dintre universități, comparativ cu 50 de universități, respectiv 47 de universități. Așadar, **observăm că a crescut ponderea burselor sociale în general, atât a celor acordate anual cât și a celor acordate semestrial**. Pe de altă parte, după adoptarea O.M. 3396/2017, **a crescut nu doar ponderea burselor sociale în total, ci și numărul efectiv al acestora**. Astfel, de la un număr de 11 788 burse sociale acordate pe un an (aproximativ o cincime din totalul de 55 801 burse anuale acordate) în 2016–2017 s-a înregistrat o creștere până la 26 798 burse sociale acordate anual (un sfert din totalul de 103 195 burse anuale acordate) în 2017–2018. În același timp, numărul de burse sociale acordate semestrial a avut o scădere mai mică, de la 17 878 în anul 2016–2017 la 15 482 în 2017–2018. **Așadar, actul normativ din 2017 a avut un efect de reglare în ceea ce privește ponderea burselor sociale în totalul de burse acordate.**

Figura 7. Evoluția ponderii numărului burselor sociale în total număr de burse, comparație între doi ani succesivi (procent număr de burse sociale din total număr de burse semestriale/anuale)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Pe de altă parte, analizând datele în ceea ce privește numărul de beneficiari, procentul de studenți care beneficiază de burse sociale a crescut (Tabelul 13, Figura 8), în 2014–2015 media fiind de 4,78%, crescând la 7,14% pentru perioada 2017–2018. Metodologia și criteriile de acordare a burselor diferă de la o universitate la alta. Conform Legii Educației nr. 1/2011 statul susține studenții cu probleme și nevoi sociale, precum și pe aceia cu cerințe educaționale speciale și acordă burse sociale studenților proveniți din familii defavorizate, precum și celor instituționalizați, în condițiile legii. Conform Art. 12 alin. (4), începând cu anul universitar 2011–2012, bursele sociale se pot cumula cu alte tipuri de burse (merit, studiu, performanță etc.). Orice subvenție financiară sau bursă din fonduri publice se acordă, conform normelor legale în vigoare, numai într-o singură instituție de învățământ superior, pentru un singur program de studii.

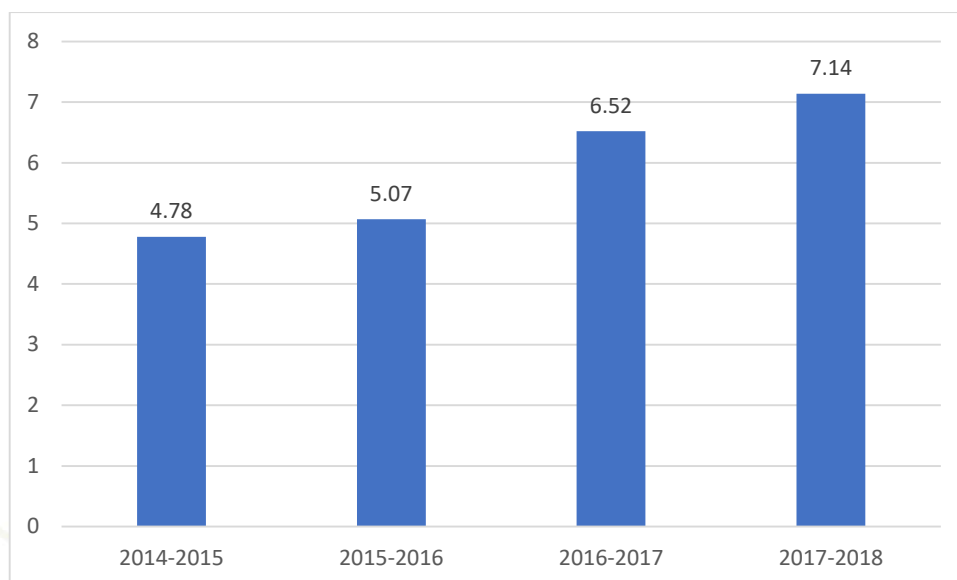
Tabelul 13. Procentul de studenți standard din universități care beneficiază de burse sociale 12 luni

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	45	36	48	47
Valori lipsă	10	19	4	8
Media	4,78	5,07	6,52	7,14
Abaterea standard	5,73	8,36	6,47	7,77
Minimum	0,85	0,80	1,11	1,0
Maximum	35,36	39,61	36,78	54,2

Notă. Procentul de studenți care beneficiază 12 luni de bursă socială din universități este pentru unele universități teoretic. Bursele sociale au fost alocate în fiecare an academic, în funcție de universitate, 4 luni, 5 luni, 9 luni, 10 luni sau 12 luni. Indicatorul a fost calculat cu ajutorul formulei: numărul de burse sociale x numărul de luni în care se beneficiază de bursă socială x100/ (12 (luni) x total studenți din universitate). Prin urmare, numărul real de studenți beneficiari de burse sociale este mai mare.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Figura 8. Studenți standard care au beneficiat de burse sociale 12 luni, pe ani academici (în %)

În continuare, este relevantă și prezentarea procentului de studenți standard din universități beneficiari ai burselor sociale pe profiluri de universități (Tabelul 14, Figura 9). Diferența dintre categorii este determinată de varietatea caracteristicilor universităților, în special a universităților cu profiluri diferite. De exemplu, universitățile cu profil agronomie și medicină veterinară prezintă un procent mai mare de studenți proveniți din mediul rural, și în această perspectivă este posibil ca numărul studenților standard beneficiari de bursă socială să fie mai ridicat.

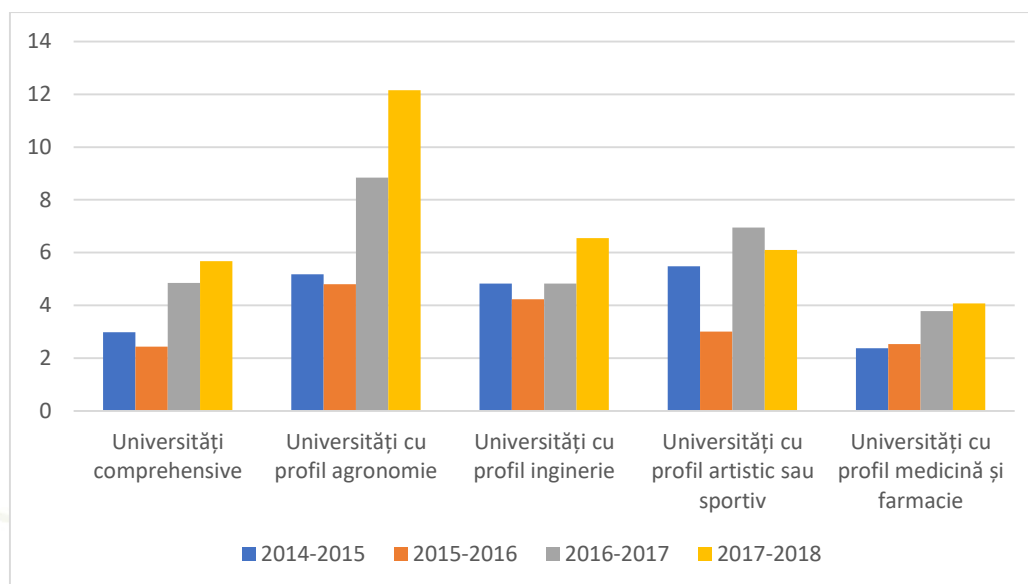
Tabelul 14. Procentul de studenți standard din universități care beneficiază de burse sociale, pe tipuri de universități

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități comprehensive	2.98	2.44	4.85	5.68
Universități cu profil agronomie	5.18	4.8	8.84	12.16
Universități cu profil inginerie	4.82	4.23	4.83	6.55
Universități cu profil artă sau sport	5.48	3.01	6.95	6.1
Universități cu profil medicină și farmacie	2.37	2.53	3.78	4.07

Notă. Din calculul studenților standard pe profiluri de universități au fost eliminate anomaliile, considerate ca efect al unei posibile erori de raportare). Indicatorul a fost calculat cu ajutorul formulei: numărul de burse de performanță x numărul de luni în care se beneficiază de bursă de performanță x100/ (12 (luni) x total studenți din universitate)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Figura 9. Procentul de studenți standard care beneficiază de burse sociale pe tipuri de universități

Din prezentarea numărului de studenți standard care beneficiază de burse sociale între anul universitar 2014–2015 și 2017–2018 (Tabelul 14), **se observă că universitățile cu profil medicină și farmacie au prezentat cel mai scăzut număr de studenți standard care au beneficiat de bursă socială, urmate de universitățile comprehensive și de universitățile cu profil inginerie.** Universitățile cu profil agronomie și medicină veterinară, ca și universitățile cu profil artă sau sport, au prezentat un număr mai ridicat de studenți standard care au beneficiat de bursă socială. De asemenea, pentru toate profilurile de universități, indicatorul a crescut vizibil în anii 2016–2017 și 2017–2018.

În ceea ce privește bursa de merit, media procentuală a crescut constant, dublându-se în decursul celor 4 ani academici analizați (Tabelul 15, Figura 10). Dacă în anul 2014–2015 media studenților care au beneficiat de bursă de merit pe parcursul a 12 luni a fost de 4,4%, pentru anul academic 2017–2018 a fost de 9,2%. Diferența a fost mai mică între ultimii doi ani, în perioada 2016–2017, procentul fiind de 9,1.

Tabelul 15. Procentul de studenți standard din universități care beneficiază de burse de merit 12 luni

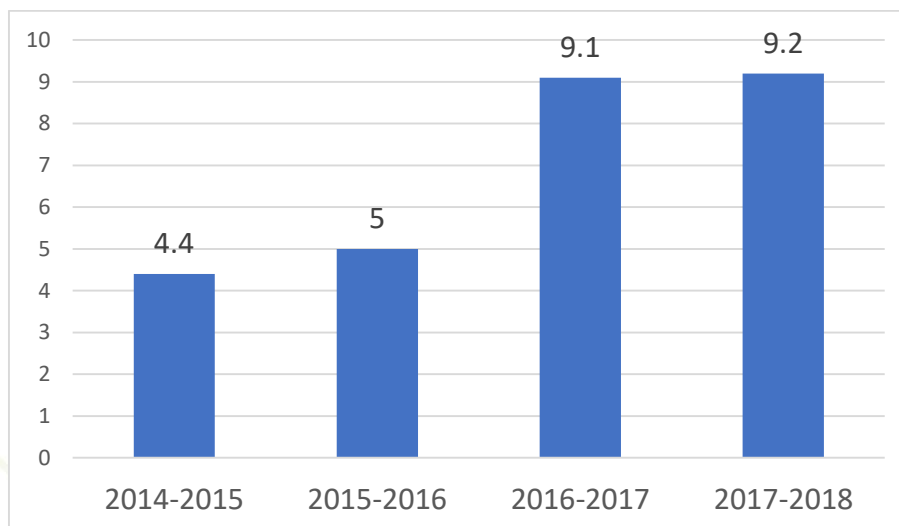
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	46	36	48	45
Valori lipsă	9	19	4	10
Media	4,4	5,0	9,1	9,2
Abaterea standard	7,5	12,0	7,3	6,1
Minimum	0,1	0,2	0,3	0,5
Maximum	42,3	68,8	30,9	26,5

Notă. Procentul de studenți care beneficiază 12 luni de bursă de merit din universități este pentru unele universități teoretic. Bursele de merit au fost alocate în fiecare an academic, în funcție de universitate, 4 luni, 5 luni, 9 luni, 10 luni sau 12 luni. Indicatorul a fost calculat cu ajutorul formulei: numărul de burse

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

de merit x numărul de luni în care se beneficiază de bursă de merit x100/ (12 (luni) x total studenți din universitate). Prin urmare, numărul real de studenți beneficiari de bursă de merit este mai mare.

Figura 10. Studenți standard care au beneficiat de burse de merit 12 luni, pe ani academici (în %)

Media studenților care beneficiază de burse de performanță a crescut de cinci ori în decursul celor patru ani academici analizați, de la 0,25% în 2014–2015, la 1,33% în perioada 2017–2018 (Tabelul 16, Figura 11). Totodată, a crescut și numărul universităților care au raportat numărul de burse de performanță alocate (de la 30 în anul academic 2014–2015, la 43 în 2017–2018). Pentru anul 2016–2017, numărul universităților care au introdus date a fost tot 43, cu o medie apropiată, însă mai mică față de 2017–2018, și anume de 0,97%. Bursele de performanță se pot acorda, prin concurs, în funcție de rezultatele obținute în activitatea de cercetare științifică, sportivă sau cultural-artistică. Acestea au în vedere stimularea performanței academice, o bună parte din universități acordă suma de 1000 de lei, în general, cuantumul bursei de performanță fiind mai mare decât cuantumul bursei de merit.

Tabelul 16. Procentul de studenți standard din universități care beneficiază de burse de performanță 12 luni

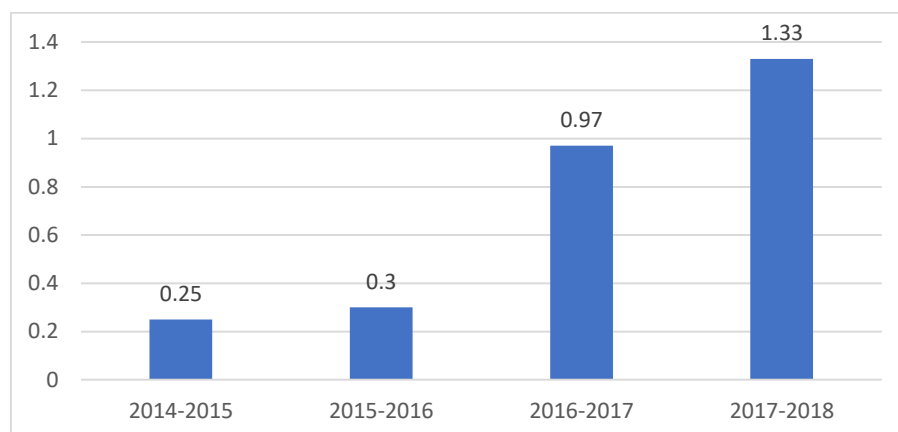
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	30	25	43	43
Valori lipsă	25	30	9	12
Media	0,25	0,30	0,97	1,33
Abaterea standard	0,29	0,50	1,86	2,36
Minimum	0,02	0,01	0,02	0,02
Maximum	1,24	2,01	8,18	12,36

Notă. Procentul de studenți care beneficiază 12 luni de bursă de performanță din universități este pentru unele universități teoretic. Bursele de performanță au fost alocate în fiecare an academic, în funcție de universitate, 4 luni, 5 luni, 9 luni, 10 luni sau 12 luni. Indicatorul a fost calculat cu ajutorul formulei: numărul de burse de performanță x numărul de luni în care se beneficiază de bursă de performanță

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

$\times 100 / (12 \text{ (luni)} \times \text{total studenți din universitate})$. Prin urmare, numărul real de studenți care beneficiază de burse de performanță este mai mare.

Figura 11. Studenți standard care au beneficiat de burse de performanță 12 luni, pe ani academici (în %)

Deși celelalte tipuri de burse au înregistrat mai degrabă creșteri privind media procentuală a studenților beneficiari, în ceea ce privește bursa de studiu, s-a înregistrat o scădere de la 12,8% pentru anul academic 2014–2015, la 10,8% pentru 2017–2018 (Tabel 17, Figura 12). Bursele de studiu ocupă cea mai mare parte din cadrul tuturor tipurilor de burse alocate de universități. Totuși, pentru anul academic 2017–2018, media procentuală pentru beneficiarii standard de burse de studiu a fost 10,8%, urmată de cea aferentă bursei de merit, 9,2%, de cea pentru burse sociale 7,14%, și de media pentru burse de performanță 1,33%. Trebuie ținut cont că numărul universităților care au raportat aceste date variază.

Tabelul 17. Procentul de studenți standard din universități care beneficiază de burse de studiu 12 luni

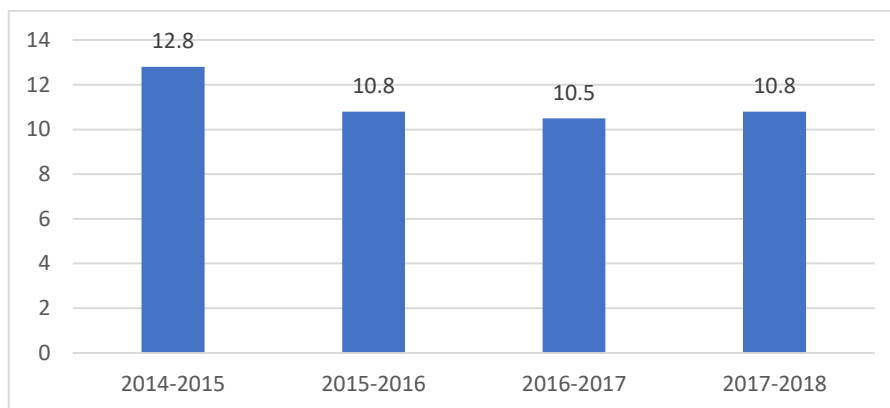
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	37	32	36	17
Valori lipsă	18	23	16	38
Media	12,8	10,8	10,5	10,8
Abaterea standard	7,8	4,8	6,8	7,5
Minimum	3,0	3,2	1,3	0,0
Maximum	41,3	22,4	32,0	29,9

Notă 1. Procentul de studenți care beneficiază 12 luni de bursă de studiu din universități este pentru unele universități teoretic. Bursele de studiu au fost alocate în fiecare an academic, în funcție de universitate, 4 luni, 5 luni, 9 luni, 10 luni sau 12 luni. Indicatorul a fost calculat cu ajutorul formulei: $\text{numărul de burse de studiu} \times \text{numărul de luni în care se beneficiază de bursă de studiu} \times 100 / (12 \text{ (luni)} \times \text{total studenți din universitate})$. Prin urmare, numărul real de studenți beneficiari de burse de studiu este mai mare.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

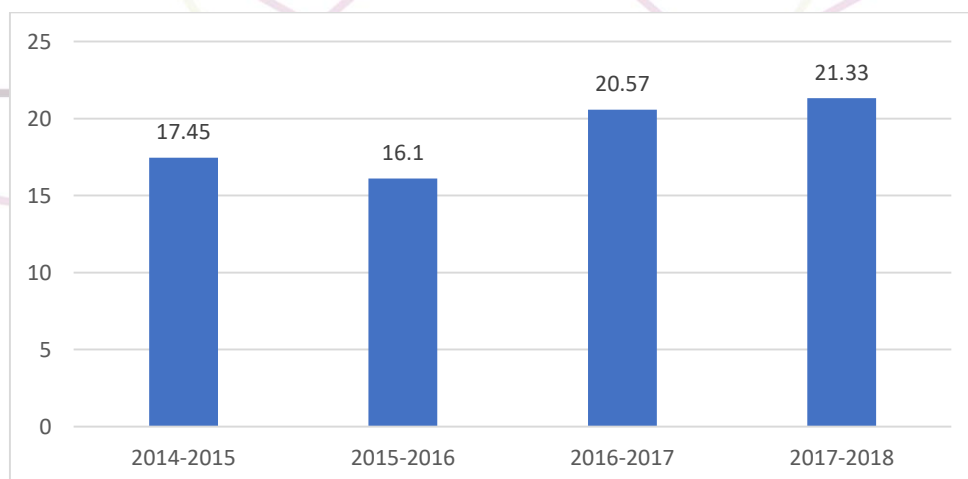
Notă 2. Datele aberante nu au fost luate în considerare. De exemplu, datele arătau că într-o universitate numărul de beneficiari de burse de studiu era mai ridicat decât numărul de studenți.

Figura 12. Studenți standard care au beneficiat de burse de studiu 12 luni, pe ani academici (în %)

Cu toate că procentul de studenți cu burse de studiu a scăzut în anul academic 2015–2016 față de anul academic anterior, în cei patru ani luați în considerare, **(procentul de burse pe criterii de performanță (bursele de merit, de performanță și de studiu) a crescut de la 17,45% la 21,33% Figura 13).**

Figura 13. Studenți standard care au beneficiat de burse pe criterii de performanță 12 luni, pe ani academici (în %)

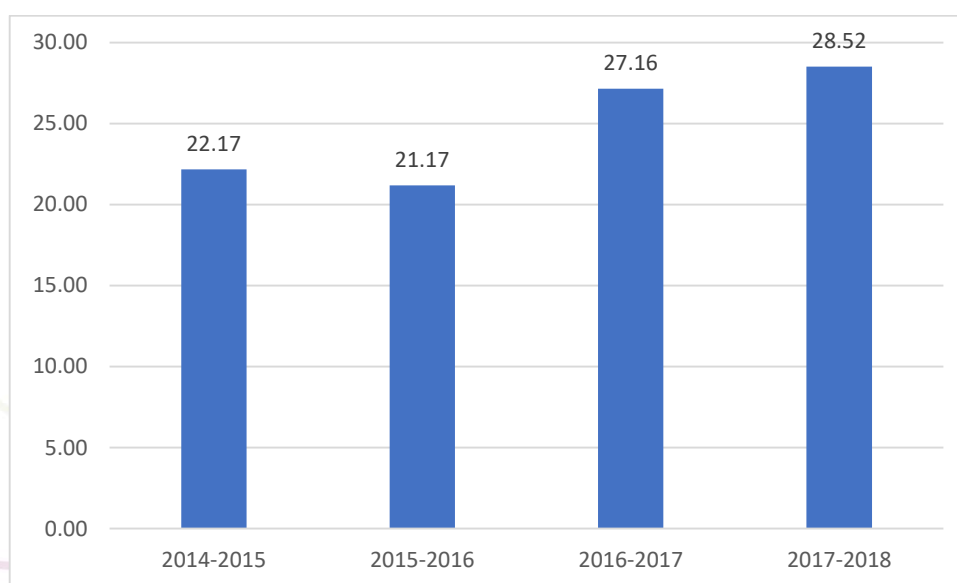
Notă: Acest grafic prezintă cumulat bursele de merit, de performanță și de studiu.

În ceea ce privește totalul burselor, indiferent de tipul acestora, numărul beneficiarilor a crescut de la 22,17% în 2014–2015, la 28,52% în 2017–2018 (Figura 14). În anul academic 2015–2016 s-a înregistrat cea mai scăzută proporție privind studenții care au beneficiat de burse timp de 12 luni, 21,17%, urmând ca în anul 2016–2017 să crească la 27,16%, în acest an înregistrând cea mai mare creștere bursa de merit de la 5% în anul precedent, la 9,1%, dar și cea socială de la 5,07% la 6,52%. **Deși acest rezultat poate fi interpretat și ca o**

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

creștere în eficiență a politicii bursei în general, el trebuie văzut și în contextul scăderii demografice a numărului total de studenți (care face ca procentul de beneficiari de burse să fie mai mare).

Figura 14. Evoluția procentului de studenți din total (indiferent de forma de finanțare, buget sau taxă) care beneficiază de burse 12 luni în anii 2014–2018

Valoarea medie a bursei sociale a crescut cel mai mult în anul academic 2016–2017, valoarea fiind de 480 (Tabelul 18). De asemenea, se poate observa că a scăzut abaterea standard comparativ cu anii precedenți la 69. Valoarea minimă a bursei a crescut de la 100 în 2014–2015 la 434, iar cea maximă de la 650 la 700 în 2017–2018.

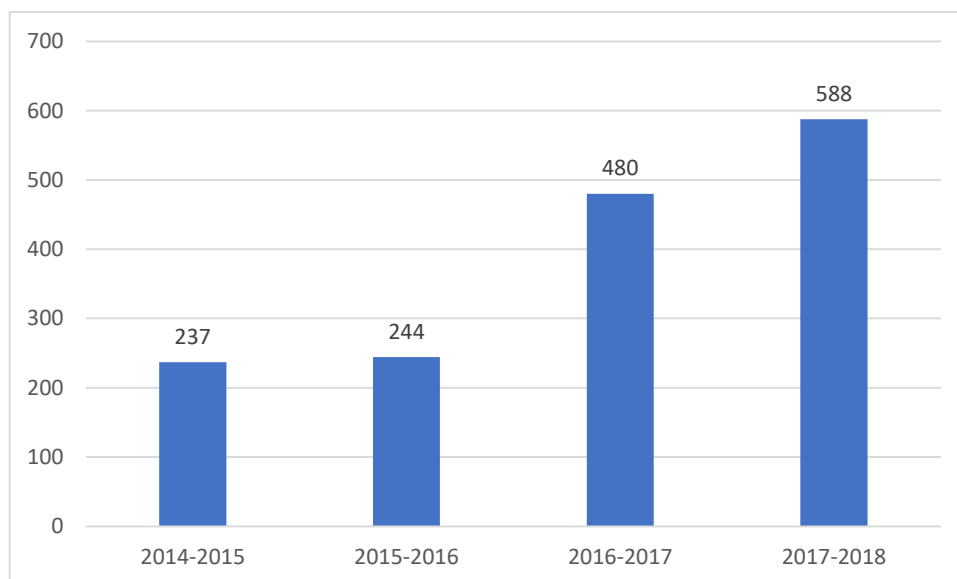
Tabelul 18. Valoarea medie a bursei sociale

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Universități	46	37	47	48
Valori lipsă	9	18	5	7
Media	237	244	480	588
Abaterea standard	86	89	69	43
Minimum	100	133	317	434
Maximum	650	650	620	700

Valoarea medie a bursei a evoluat de la 237 (A.S.= 86) în 2014–2015, la 588 (A.S.= 43) în 2017–2018, studenții beneficiind de un suport social mai ridicat decât în anii precedenți (Figura 15). De asemenea, valoarea minimă este de aproape de trei ori mai mare în anul 2016–2017 față de anul 2014–2015), continuând să crească la valoarea minimă de 434 în 2017–2018.

Figura 15. Evoluția valorii medii a bursei sociale în perioada 2014–2018 (lei)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Conform Ordinului Ministrului 3392/2017, art. 10, fondurile pentru acordarea burselor de la bugetul de stat sunt repartizate instituțiilor de învățământ superior de către ministerul educației, proporțional cu numărul total al studenților înmatriculați la programe de studii universitare cu frecvență, fără taxă de studii, ciclurile de studii licență și master din instituția respectivă, în baza contractului instituțional pentru fondul de burse. Din aceste fonduri, minimum 30% trebuie să fie alocate pentru bursele sociale. Prin urmare, cu cât universitatea are un procent mai mare de studenți la buget, cu atât va beneficia de un fond de burse mai generos. Iar universitățile au libertatea de a împărți fondurile pentru toate tipurile de bursă, **dar nu mai puțin de 30% pentru bursele sociale**. O analiză pe fondurile repartizate pentru bursele sociale pe anul universitar 2018–2019, pe tipuri de universități, relevă diferențe vizibile între universități, dar și între tipuri de universități. Astfel, dintre 47 de universități analizate (cu șase valori lipsă), minimul fondurilor repartizate pentru bursele sociale a fost de 5,51%, iar maximul de 42,10%, ambele în cazul a două universități comprehensive (Tabelul 19). **După cum se observă, cel mai mic procent de fonduri pentru bursele sociale din total fonduri acordate de MEC (ca medie) se regăsește la universitățile cu profil medicină și farmacie** și, respectiv, la universitățile cu profil artă sau sport, iar diferența cea mai mare între procenul minim și maxim se regăsește în categoria universităților comprehensive (Figura 16).

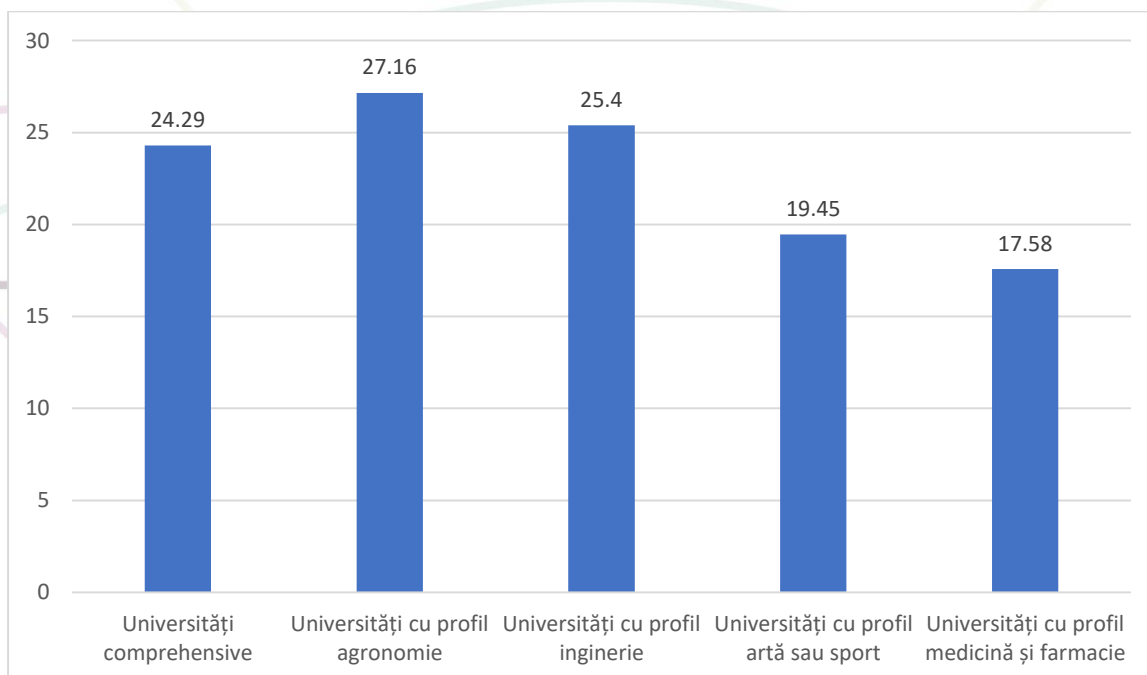
Tabelul 19. Procent cheltuieli cu bursele sociale (inclusiv ocazionale*) din totalul cheltuielilor pentru bursele finanțate de MEC, pe tipuri de universități (medie)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

	Universități comprehensive	Universități cu profil agronomie	Universități cu profil inginerie	Universități cu profil artă sau sport	Universități cu profil medicină
Universități	19	4	7	8	5
Valori lipsă	1	0	2	2	1
Media	24.29	27.16	25.4	19.45	17.58
Abaterea standard	8.26	1.91	9.35	7.19	7.32
Minimum	5.51	24.84	12.43	11.84	13.94
Maximum	42.10	29.25	34.59	28.49	28.21

Notă. Calculul fondului de burse sociale a inclus bursele sociale semestriale, bursele sociale anuale și bursele ocazionale acordate din fondurile alocate de MEC pe anul universitar 2018–2019.

Figura 16. Procentul de cheltuieli cu bursele sociale (inclusiv ocazionale) din totalul cheltuielilor pentru bursele finanțate de MEC în anul universitar 2018–2019, pe tipuri de universități (medie)

În cele ce urmează am realizat corelații parțiale între numărul de tipuri de burse oferite de universități având ca variabilă de control procentul de studenți de la buget.

Tabelul 20. Corelații parțiale între numărul de burse din universități, având variabila de control procent studenți la buget din universități (anul academic 2014-2015)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Control Variables			Număr burse sociale	Număr burse de merit	Număr burse de performanță	Număr burse de studiu
Procent studenți la buget	Număr burse sociale	Correlation	1,000	,079	,288	,060
		Significance (2-tailed)	.	,739	,219	,801
		Df	0	18	18	18
	Număr burse de merit	Correlation	,079	1,000	-,079	-,029
		Significance (2-tailed)	,739	.	,741	,903
		Df	18	0	18	18
	Număr burse de performanță	Correlation	,288	-,079	1,000	,274
		Significance (2-tailed)	,219	,741	.	,242
		Df	18	18	0	18
	Număr burse de studiu	Correlation	,060	-,029	,274	1,000
		Significance (2-tailed)	,801	,903	,242	.
		Df	18	18	18	0

a. Anul = 2014-2015

Tabelul 21. Corelații parțiale între numărul de burse din universități, având variabila de control procent studenți la buget din universități (anul academic 2014-2015)

Correlations^a

Control Variables			Număr burse sociale	Număr burse de merit	Număr burse de performanță	Număr burse de studiu
Procent studenți la buget	Număr burse sociale	Correlation	1,000	-,209	-,307	,154
		Significance (2-tailed)	.	,391	,201	,530
		df	0	17	17	17
	Număr burse de merit	Correlation	-,209	1,000	-,270	-,433
		Significance (2-tailed)	,391	.	,264	,064
		df	17	0	17	17
	Număr burse de performanță	Correlation	-,307	-,270	1,000	,307
		Significance (2-tailed)	,201	,264	.	,201
		df	17	17	0	17
	Număr burse de studiu	Correlation	,154	-,433	,307	1,000
		Significance (2-tailed)	,530	,064	,201	.
		df	17	17	17	0

a. Anul = 2015-2016

Tabelul 22. Corelații parțiale între numărul de burse din universități, având variabila de control procent studenți la buget din universități (anul academic 2015-2016)

Correlations^a

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Control Variables			Număr burse sociale	Număr burse de merit	Număr burse de performanță	Număr burse de studiu
Procent studenți la buget	Număr burse sociale	Correlation	1,000	,095	,281	,578
		Significance (2-tailed)	.	,612	,126	,001
		df	0	29	29	29
	Număr burse de merit	Correlation	,095	1,000	,405	-,518
		Significance (2-tailed)	,612	.	,024	,003
		df	29	0	29	29
	Număr burse de performanță	Correlation	,281	,405	1,000	-,170
		Significance (2-tailed)	,126	,024	.	,359
		df	29	29	0	29
	Număr burse de studiu	Correlation	,578	-,518	-,170	1,000
		Significance (2-tailed)	,001	,003	,359	.
		df	29	29	29	0

a. Anul = 2016-2017

Tabelul 23. Corelații parțiale între numărul de burse din universități, având variabila de control procent studenți la buget din universități (anul academic 2016-2017)

Correlations^a

Control Variables			Număr burse sociale	Număr burse de merit	Număr burse de performanță	Număr burse de studiu
Procent studenți la buget	Număr burse sociale	Correlation	1,000	,391	,170	,887
		Significance (2-tailed)	.	,234	,617	,000
		df	0	9	9	9
	Număr burse de merit	Correlation	,391	1,000	,297	,094
		Significance (2-tailed)	,234	.	,375	,783
		df	9	0	9	9
	Număr burse de performanță	Correlation	,170	,297	1,000	-,150
		Significance (2-tailed)	,617	,375	.	,660
		df	9	9	0	9
	Număr burse de studiu	Correlation	,887	,094	-,150	1,000
		Significance (2-tailed)	,000	,783	,660	.
		df	9	9	9	0

a. Anul = 2017-2018

Rezultatele matricelor de corelații arată că **în primii doi ani academici nu există nicio corelație semnificativă între numărul de burse sociale, burse de merit, burse de performanță și burse de studiu**. Aceasta înseamnă că creșterea numărului de burse sociale nu a fost asociată cu creșterea numărului de burse pe criterii de performanță. Însă în ultimii doi ani academici luați în considerare există corelații semnificative între numărul de burse sociale și numărul de burse de studiu. Prin urmare, putem sesiza că a avut loc o schimbare în anul academic 2016–2017 în comparație cu anul academic 2015–2016. Această schimbare a fost subliniată și anterior când am analizat evoluția numărului de burse sociale și a celor pe criterii de performanță în cei patru ani academici studiați. O posibilă explicație pentru corelațiile semnificative din anii academici 2016–2017 și 2017–2018 este că au crescut fondurile de burse ale universităților (a crescut alocația pentru burse per student de la buget) și universitățile au putut să crească atât numărul de burse sociale, cât și numărul de burse de studiu.

4.3. Interpretarea rezultatelor

Raportul a fost realizat în baza datelor din cadrul Platformei naționale de colectare a datelor statistice pentru învățământul superior (ANS), pentru perioada 2014–2018. Media numărului de studenți bugetari a crescut de la 60,1% în anul academic 2014–2015 la 66,1% în anul academic 2017–2018 și, de asemenea, procentul de studenți care beneficiază de burse sociale a crescut de la media de 4,78%, în 2014–2015 la 7,14% pentru perioada 2017–2018.

În ceea ce privește totalul burselor, indiferent de categorie, numărul beneficiarilor a crescut de la 22,17% în 2014–2015, la 28,52% în 2017–2018. **Valoarea medie a bursei sociale a crescut pe parcursul celor patru ani, fiind de 588 pentru ultimul an analizat, crescând totodată și valoarea celorlalte tipuri de burse**. Dacă luăm în considerare toți anii academici, există corelații semnificative între numărul de tipuri de burse oferite, precum și între acestea și procentul de studenți la buget. În medie, 31,8% dintre studenți provin din mediul rural, fiind necesare politici de susținere a acestora pentru asigurarea egalității de șanse.

Pe de altă parte, totalizarea numărului de burse sociale, precum și calculul procentului de fonduri acordate pentru bursele sociale din totalul fondului de burse acordat de MEC (pe anul universitar 2018-2019) au relevat **că există diferențe importante între universități. Este posibil ca în unele universități cu profil specific să nu existe un număr mare de solicitări (exemplu universitățile cu profil de medicină și farmacie), iar în alte universități cazurile de studenți din grupuri sociale defavorizate, deși existente, să nu se încadreze în număr suficient în plafonul de venituri stabilit**.

Corelațiile semnificative între numărul de burse sociale și cele de studiu în ultimii doi ani academici indică faptul că susținerea instituțională poate contribui la activitate academică mai performantă, aspect confirmat de mai multe studii care vizează suportul instituțional și performanța academică și care evidențiază legătura dintre susținerea fi-nanciară și succesul academic (a se vedea Dupont, Galanda, & Nils, 2015; Faulk, Srinivasan, & Bingham, 2010; Spencer, Noll, & Cassidy, 2005; Harding, 2011; Yang & Grauer, 2016).

Există o serie de limite în prelucrarea datelor, o primă eroare fiind generată de raportarea burselor, care în baza de date ANS se face global, nefiind defalcate pe cicluri de studii. Astfel, deși raportul vizează studenții înscriși la ciclul licență, bursele sunt raportate global, inclusiv

pentru nivelul masteral. Totuși, rezultatele sunt relevante pentru că numărul de burse sociale acordate la master este mai redus (datorită numărului mai mare de studenți care se angajează și nu se mai pot încadra în plafonul extrem de redus de venituri necesar pentru acordarea bursei sociale).

O altă limită a cercetării referitoare tot la raportarea bursei este dată de faptul că multe universități în ultimul an de raportare au număr dublu față de anii precedenți, unele universități alegând să raporteze diferit acest număr față de anii anteriori, anume să raporteze numărul de burse (semestriale) și nu numărul de studenți care primeau burse, ceea ce înseamnă aproape o dublare.

5. Raport rezultat în urma aplicării unui chestionar adresat beneficiarilor

5.1. Metodologie

Opțiunea pentru construirea și aplicarea chestionarului autoadministrat de universități a avut ca scop completarea unor date care lipseau din bazele de date consultate: numărul de cereri de bursă socială văzute corelativ cu numărul de solicitări de cazare, numărul de cazuri sociale cu profil specific (număr studenți orfani, studenți proveniți din centrele de plasament, număr studenți de etnie romă), concurența la admitere, pre-cum și date privitoare la abandon (număr studenți repetenți sau exmatriculați). Așadar, chestionarul a fost conceput pe mai multe secțiuni: prima secțiune a cuprins date generale cu privire la indicatorii menționați, a doua secțiune a cuprins date privitoare la abandonul școlar, iar a treia secțiune privitoare la bursele studențești (burse sociale acordate din fondurile proprii ale universității, condiționarea bursei sociale și posibilitatea de cumulare a bursei) (Anexa 1).

Datele au fost solicitate doar pentru studenții înmatriculați la studii de licență. Au completat chestionarul 26 de universități (aproximativ jumătate din numărul total de universități de stat din România). Ca profil, au răspuns la chestionar 13 universități cu profil comprehensiv, 4 cu profil agronomic, 3 cu profil inginerie, 2 cu profil medicină și farmacie și una militară.

Prelucrarea și analiza datelor a inclus coroborarea unor date din chestionar cu date din ANS (de exemplu, numărul de cereri de burse sociale au fost raportate la numărul de burse sociale acordate).

În ceea ce privește prelucrarea statistică, datele centralizate au fost prelucrate în sensul eliminării valorilor extreme. Variabilele referitoare la numărul de cereri de burse sociale, respectiv numărul de burse sociale acordate au fost măsurate continuu, reprezentând variabile de tip raport. În continuare s-au analizat valorile medii și abaterile standard pe principalele aspecte investigate, iar rezultatele se vor prezenta în secțiunea următoare.

Ca relevanță a datelor, chiar dacă chestionarul a fost completat de doar jumătate din universitățile existente, s-au putut face analize relevante pentru că, pe de o parte, au fost furnizate date care nu existau în bazele de date consultate. Pe de altă parte, s-au putut face calcule raportate strict la numărul de studenți înmatriculați în ciclul de licență și s-au putut integra în analize date referitoare la anul universitar curent (date care încă nu au fost raportate în bazele de date menționate) – spre exemplu, numărul de burse sociale semestriale acordate

din fondurile proprii ale universităților. Nu în cele din urmă, lotul de universități respondente este semnificativ pentru că a cuprins toate categoriile de universități (profil comprehensiv, agronomie, inginerie, artă și sport, medicină).

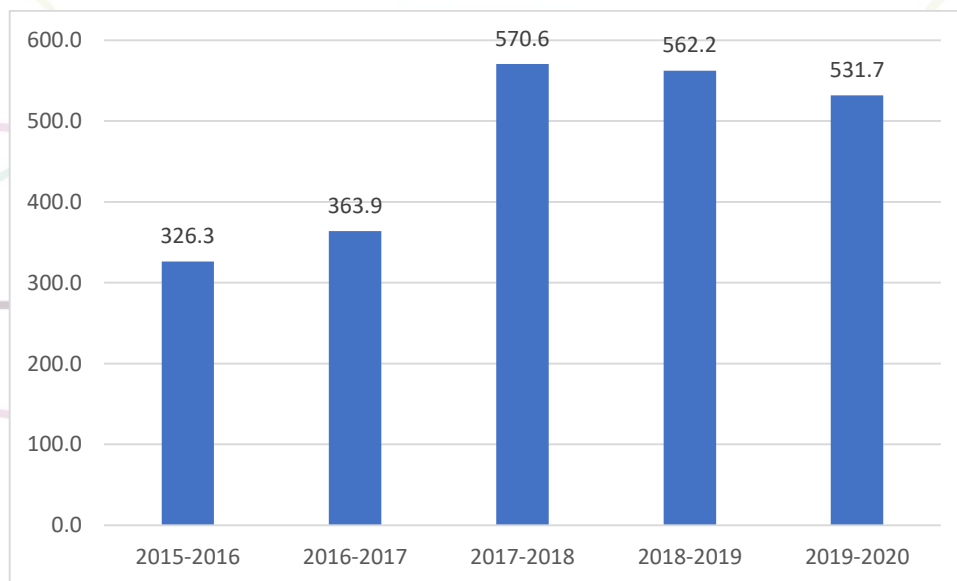
5.2. Analiza datelor

Datele oferite de universități arată că există o creștere semnificativă a **numărului de burse sociale** în anul academic 2017–2018 față de anul academic 2016–2017 (Tabelul 23, Figura 17). **Trebuie să subliniem că în toate cele 25 de universități luate în considerare a crescut numărul de cereri de burse sociale după anul 2016–2017.**

Tabel 24. Evoluția numărului mediu de cereri de burse sociale

	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Media	326,3	363,9	570,6	562,2	531,7
Abaterea standard	387,3	390,1	477,3	436,5	460,8

Figura 17. Evoluția numărului mediu de cereri de burse sociale

Datele trebuie privite, însă, și în contextul în care este posibil ca universitățile să fi schimbat plafoanele sau modalitatea de acordare a burselor în ultimii ani, ceea ce ar fi putut stimula un număr mai mare de studenți să aplice pentru acest tip de burse. Acest raport trebuie coroborat cu analiza calitativă a datelor obținute de la universități.

Datele culese prin intermediul chestionarului au fost corelate și cu datele obținute din baza de date ANS pentru a constata în ce proporție au fost acordate burse sociale comparativ la cereri (Tabelul 24, Figura 18). După cum se observă, **proporția de acordare a burselor sociale a crescut cu 5-6% începând cu anul 2016–2017**. Variația este destul de mare între universități, înregistrându-se un minim de 30% în unele universități.

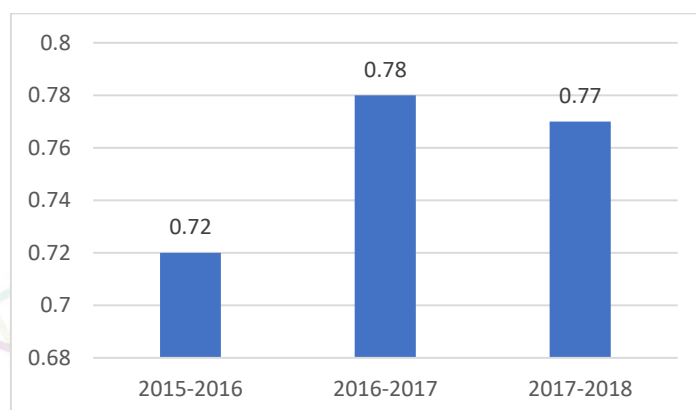
Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabel 25. Ponderea medie a numărului de burse sociale acordate față de numărul de cereri depuse, pe ani universitari

	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Media	0.72	0.78	0.77
Abaterea standard	0.19	0.23	0.24
Minim	0.45	0.35	0.3
Maxim	0.99	1.00	1.00

Notă. Pentru a calcula această proporție s-au eliminat valorile aberante (exemplu număr de cereri de bursă socială mai mic cu cel puțin 50% față de numărul de burse sociale acordate).

Figura 18. Ponderea medie a numărului de burse sociale acordate față de numărul de cereri depuse, pe ani universitari

Evoluția numărului mediu de studenți orfani (de unul sau ambii părinți) arată o creștere în anul academic 2017–2018 (Tabelul 25, Figura 19). Trebuie menționată diferența mare raportată între numărul maxim și numărul minim de studenți orfani. Așa cum se poate observa în Tabelul 25, există o universitate care a raportat doar 3 studenți (o universitate de medicină) și o altă universitate (care are peste 30 000 de studenți) care a raportat 519 studenți orfani în anul academic 2019–2020.

Pe ansamblu, creșterea medie observată este relevantă pentru că reflectă o capacitate crescută a universităților de a integra cazurile sociale provenite din medii dificile (în cazul de față familii incomplete, etnie romă sau proveniența din centrele de plasament).

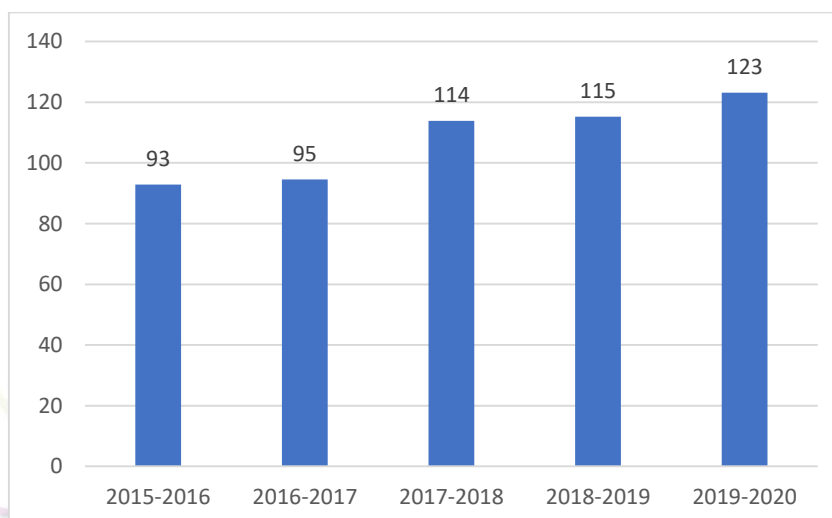
Tabelul 26. Evoluția numărului mediu de studenți orfani pe universitate

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	24	24	24	24	24
	Missing	2	2	2	2	2

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Media	93	95	114	115	123
Abaterea standard	108	98	116	116	126
Minimum	0	2	5	3	3
Maximum	473	430	487	474	519

Figura 19. Evoluția numărului mediu de studenți orfani

Evoluția numărului de studenți din centre de plasament arată că sunt, în medie, puțini studenți din centrele de plasament (a crescut în perioada investigată de la 9 la 14 studenți) (Tabelul 26). Trebuie subliniat că sunt universități care nu au studenți din centre de plasament (cum ar fi universitățile cu profil specific) și sunt universități comprehensive care au mulți studenți în această situație.

Tabelul 27. Evoluția numărului mediu de studenți proveniți din centrele de plasament

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	24	23	24	24	24
	Missing	2	3	2	2	2
Media		9	11	12	12	14
Abaterea standard		13	16	16	17	20
Minimum		0	0	0	0	0
Maximum		54	69	66	66	72

O situație similară pe profiluri de universități există în privința numărului mediu de studenți de etnie romă (Tabelul 27). Sunt universități în care nu există studenți (declarați) de etnie romă și sunt universități cu peste 100 de studenți de etnie romă (Tabelul 27). În această privință constatăm că numărul mediu al studenților de etnie romă per universitate s-a menținut constant între anii universitari 2015–2018 este în scădere în ultimii doi ani universitari.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabelul 28. Evoluția numărului mediu de studenți de etnie romă

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	25	24	24	24	25
	Missing	1	2	2	2	1
Media		22	21	21	19	16
Abaterea standard		25	25	26	22	20
Minimum		0	0	0	0	0
Maximum		100	108	103	96	97

Cererile de cazare au fost rezolvate într-o proporție medie de 80% din total cereri de cazare (Tabelul 28). În eșantionul nostru, ofertele de locuri de cazare acoperă jumătate din toate cererile de cazare. Sunt două universități din 24 care au oferit în toți anii academici luați în considerare locuri de cazare pentru toți studenții care au făcut cereri în acest sens. Dacă luăm în considerare că studenții care fac cereri de cazare și/sau familiile lor nu au posibilitatea să suporte costurile unei chirii într-un centru universitar, acest rezultat sugerează că există o serie de cazuri sociale care nu beneficiază de sprijin din partea universității.

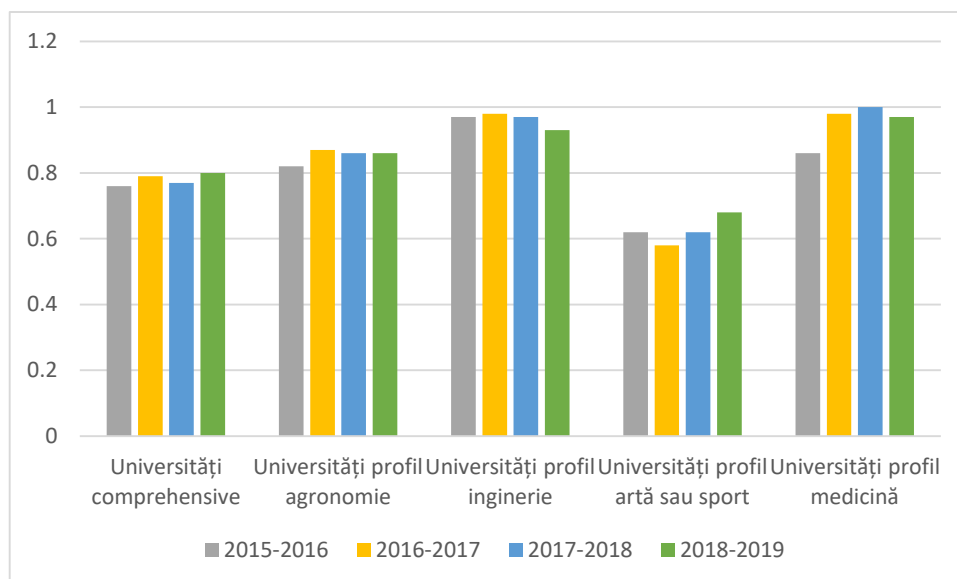
Tabelul 29. Evoluția ratei medii de rezolvare a cererilor de cazare pe universitate

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	25	25	25	25	24
	Missing	1	1	1	1	2
Media		0,79	0,82	0,81	0,82	0,78
Abaterea standard		0,17	0,18	0,17	0,16	0,15
Minimum		0,44	0,47	0,50	0,51	0,49
Maximum		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Rata medie de rezolvare a cererilor de cazare a fost analizată și pe profiluri de universități (Figura 20). Astfel, se observă că cea mai mică rată de rezolvare a cererilor de cazare se întâlnește în cazul universităților cu profil artă sau sport, urmate de universitățile comprehensive. Universitățile cu profil medicină și farmacie și respectiv inginerie prezintă cea mai mare rată de rezolvare a cererilor de cazare, pe ultimii patru ani universitari.

Figura 20. Rata medie de rezolvare a cererilor de cazare pe tipuri de universități, în anii universitari 2015–2019.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Concurența la admitere a variat de la 30 de candidați pe 100 de locuri în anul academic 2017-2018 la 559 de candidați pe 100 de locuri în anul academic 2015-2017 (Tabelul 29). Universitatea cu cea mai mică concurență este o universitate mică și care este orientată către absolvenții de liceu din regiunea respectivă. Din 25 de universități care au oferit date cu privire la acest aspect, nouă au avut mai multe locuri decât candidați, iar cinci universități mai mult de doi candidați pe un loc în anul academic 2019-2020. Am investigat acest aspect pentru a caracteriza mediul universitar din perspectiva accesibilității pentru cazurile sociale (întrucât universitățile cu concurență ridicată la admitere tind să nu acorde un loc important politicilor și măsurilor de echitate). Din acest punct de vedere, **se poate spune că concurența medie în universitățile care au făcut parte din lotul investigat nu este foarte mare, prin urmare este posibil ca politicile privind echitatea să aibă un loc distinct în perspectiva universităților.**

Tabelul 30. Evoluția concurenței medii la admitere pe universitate

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	25	25	25	25	25
	Missing	1	1	1	1	1
Minimum		0,40	0,38	0,30	0,53	0,61
Maximum		5,59	2,49	2,87	2,81	3,12

Procentul din fondul de burse alocat din fondurile proprii ale universității pentru burse sociale (suplimentar subvenției pentru burse primite de la bugetul de stat) variază de la 0% la 100% (Tabelul 30). Se observă o creștere a acestui procent după anul 2017-2018 până la 31% în 2018-2019 și respectiv 27% în anul 2019-2020, probabil tot ca un efect al adoptării O.M. 3392/2017. Această creștere înseamnă o îmbunătățire binevenită a paletei de măsuri de suport implementate de universități în sprijinul cazurilor sociale.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabelul 31. Evoluția medie a alocărilor din fonduri proprii pentru burse sociale (%)

		2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
N	Valid	16	16	17	14	16
	Missing	10	10	9	12	10
Media		19	16	17	31	27
Abaterea standard		25	25	22	39	33
Minimum		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Maximum		100,00	100,00	82,99	100,00	100,00

Sunt universități care condiționează beneficierea de bursă socială de media notelor obținute de studenți și/ sau de calitatea de integralist (Tabelul 31). Din cele 25 de universități care au răspuns la întrebările privind cerințele minime pentru bursele sociale, 18 cer ca studenții să fie integraliști, iar dintre acestea 12 să aibă și o medie minimă. Sunt uni-versități (n=7) care nu condiționează bursa socială nici de media notelor și nici de calitatea de integralist. **Aceste rezultate contravin prevederilor O.M. 3392/2017, conform căruia în metodologiile proprii ale universităților de acordare a burselor ar trebui să fie prevăzute cel mult criterii de promovabilitate.**

Tabelul 32. Cerințele minime pentru bursă socială

			Cerință să fie integraliști pentru bursă socială		Total
			Da	Nu	
Cerință medie minima pentru bursă socială	Da	Count	12	1	13
		%	92,3%	7,7%	100,0%
	Nu	Count	6	6	12
		%	50,0%	50,0%	100,0%
Total	Count		18	7	25
	%		72,0%	28,0%	100,0%

5.3. Interpretarea rezultatelor

Evoluția cazurilor sociale din universități demonstrează o creștere a numărului mediu al acestora în ceea ce privește numărul mediu de cereri de burse sociale, numărul mediu de studenți orfani și (o creștere mai redusă) a numărului de studenți proveniți din centrele de plasament. **Această creștere demonstrează atât o creștere a numărului de studenți din grupuri sociale defavorizate, cât și (totodată) o creștere a capacității universităților de a integra și a menține în sistem aceste cazuri.** Această constatare este întărită de faptul că ponderea acordării burselor sociale față de cererile înregistrate a crescut cu 5-6% după anul universitar 2016–2017.

Pe de altă parte, atât faptul că peste o cincime din aplicațiile pentru bursă socială nu primesc un răspuns pozitiv, precum și faptul că cererile de cazare sunt soluționate în medie doar în

proporție de 80% sugerează existența unor cazuri sociale (în sens mai larg) care nu beneficiază de suport pe parcursul academic.

În ceea ce privește bursele sociale, putem vorbi de o creștere a alocării fondurilor proprii de către universități pentru bursele sociale în ultimii 5 ani, creștere manifestată în special în ultimii doi ani. Abaterea standard mare arată o variabilitate mare a acestei creșteri: anumite universități suplimentează foarte mult fondurile de burse, iar altele minim spre deloc. În plus, în ceea ce privește criteriile de alocare a burselor sociale din fonduri proprii, există o varietate de tipuri de alocare, de la introducerea de criterii de tip performanță școlară (calitatea de integralist și/ sau medie minimă), până la lipsa oricăror criterii suplimentare. Aceste tipuri de diferențe, precum și logica alocării burselor sociale, ar trebui raportate coerent și integral de universități în cadrul unor baze de date integrate (de exemplu RMU sau ANS), pentru a permite analize reale (atât de tip micro, cât și de tip macro) ale impactului politicilor educaționale.

6. Raport rezultat în urma derulării de interviuri semistructurate

6.1. Metodologie

Cercetarea pe bază de interviuri semistructurate a fost realizată în perioada decembrie 2019-februarie 2020 în opt universități din România. Universitățile au fost plasate în cinci regiuni diferite de dezvoltare și au avut profiluri diferite (atât cu profil generalist cât și cu profil specific – tehnic, agronomic, medicină și farmacie). Datele au fost colectate prin tehnica interviului colectiv (beneficiarii au fost prezenți simultan și au răspuns pe rând întrebărilor puse de moderator). În ceea ce privește cadrele de conducere, acestea au fost interviuate individual sau în tandem (de pildă respondenții cu funcția de prorector în aceeași universitate au participat împreună la interviu, răspunzând pe rând la întrebări). Ca număr de participanți, 46 de beneficiari ai burselor sociale au participat la cele opt interviuri colective în cele opt universități participante la studiul calitativ, precum și 17 cadre didactice cu funcția de prorector, decan sau prodecan.

Grila de interviu (Anexa 2) utilizată în cazul studenților a fost structurată pe următoarele secțiuni: stabilirea caracteristicilor socio-educative ale participanților, explorarea elementelor care au influențat decizia de a urma studii universitare și alegerea domeniului/programului de studii, identificarea canalelor și modalităților de informare cu privire la acordarea burselor sociale și componentele dosarului, explorarea percepției beneficiarilor cu privire la importanța și rolul burselor sociale, descrierea experienței educaționale recentă și proiecția de viitor privind continuarea studiilor și opțiunile de angajare.

Grila de interviu utilizată în cazul persoanelor din conducerea universităților a fost structurată pe următoarele secțiuni: identificarea modalităților de promovare a ofertei universitare pentru atragerea de potențiali studenți, prezentarea perspectivei universității privind implementarea măsurilor de sprijin pentru studenții din grupuri sociale defavorizate (inclusiv măsura referitoare la acordarea de burse sociale), percepția cu privire la efectul măsurilor de sprijin pentru studenți (inclusiv la nivelul frecvenței și performanței școlare), precum și măsurile de

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

sprijin acordate de universitate pentru studenții care se confruntă cu dificultăți în cursul studiilor universitare.

În ceea ce privește profilul sociodemografic, participanții la interviuri (beneficiari ai burselor sociale) provin din familii cu venituri mici (cea mai frecventă categorie invocată, peste jumătate din cazuri): cu părinți care nu lucrează, au șomaj sau ajutoare sociale, părinți care au dizabilități/probleme grave de sănătate sau trăiesc din muncă agricolă, familii numeroase sau frați cu nevoie de îngrijire specială. O altă categorie de beneficiari ai burselor sociale proveneau din familii monoparentale (și se încadrau în condițiile de venit din cauză că erau susținuți de un singur părinte) sau erau orfani (unul sau doi părinți decedați), studenți proveniți din centre de plasament sau cu probleme medicale/dizabilități (doi din cei 46 participanți). În ceea ce privește mediul de proveniență al studenților prezenți la întâlniri, s-a putut constata că majoritatea lor proveneau din afara centrului universitar în cauză, o parte consistentă având familia cu domiciliul în mediul rural și/sau la o distanță considerabilă de centrul universitar. De asemenea, cei mai mulți dintre aceștia locuiesc la cămin (N=36), doar o mică parte locuiau cu chirie (N=5) și alte câteva cazuri locuiau cu părinții (N=5). Astfel, putem observa că studenții care au bursă socială s-au orientat către locurile la cămin ce au reprezentat un sprijin important pentru ei prin taxa mai mică pe care o percep căminele față de o chirie obișnuită.

6.2. Prezentarea rezultatelor

6.2.1. Rezultatele interviurilor realizate cu beneficiarii burselor sociale

Prima secțiune a interviului s-a referit la motivația pentru a alege un anumit domeniu și studiile universitare. Studenții au prezentat motivele care i-au făcut să aleagă o anumită specializare: fie continuitatea cu profilul liceului (N=6), fie pasiunea și interesul pentru un domeniu (N=18), fie dorința de a avea o anumită ocupație sau meserie (N=7), fie relevanța programului pentru piața muncii (N=3):

„Știam despre angajare că e nevoie de un asistent social cam pe oriunde” (studentă, interviu colectiv nr. 1);

„Prima dată am vrut la mecanică pentru că nu credeam că iau admiterea, dar am încercat pentru că la telecomunicații îmi plac chestiile de tehnologie, circuitele sunt o pasiune, moștenită cred de la tata” (student, interviu colectiv nr. 2).

S-au menționat des influențele avute de anumite persoane din cercul social apropiat, cum ar fi studenți din anii mai mari (prin percepția lor despre viața academică și relația cu cadrele didactice), precum și încurajarea sau sprijinul oferit de diriginții din liceu sau de anumiți profesori de o specializare legată de facultate. Câțiva respondenți au menționat această influență ca fiind hotărâtoare în alegerea unei facultăți sau specializări (N=4). Alte criterii menționate cu o frecvență mai mică au fost prestigiul facultății sau reputația cadrelor didactice. Pentru cei mai mulți studenți susținerea familiei a fost importantă, iar pentru o parte dintre aceștia facultatea la care au ajuns a fost o opțiune de rezervă, pentru că nu au intrat unde își doreau.

Din răspunsurile oferite de către toți participanții, **bursa socială (sau un alt tip de bursă) nu a fost factor determinant pentru înscrierea la facultate**, alegerea facultății a fost făcută în funcție de criteriile menționate anterior. Nivelul de informare cu privire la formele de sprijin

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

pentru a urma studiile universitare a fost apreciat ca satisfăcător de unii respondenți (atât prin canalele de informare ale facultăților, cât și prin cele informale ale colegilor, prietenilor, rudelor) și scăzut de către alți respondenți.

Următoarea secțiune a interviului s-a referit la modalitățile și canalele de informare cu privire la bursele sociale și la procedura de acordare. **Informarea despre bursele sociale a fost realizată fie prin intermediul site-ului** (menționat în șase din cele opt interviuri colective), **fie prin afișare, fie prin profesori și tutori de an, fie prin intermediul secretariatului**. În două cazuri, studenți care proveneau din centre de plasament au fost sunați de la secretariat să depună dosar social. O parte dintre studenții intervievați au primit această informație înainte de începerea facultății, de la colegi/profesori din învățământul preuniversitar. În cea mai mare parte din cele opt universități, canalele de informare au coexistat (au fost exemplificate mai mult de două canale folosite în informarea cu privire la bursele sociale), iar **percepția participanților a fost că informațiile cu privire la bursele sociale au fost accesibile după începerea primului an:**

„Nu au nicio șansă să spună că nu au aflat pentru că sunt toate sursele posibile, sunt și site-urile, sunt și la avizier, secretariat.” (studentă, interviu colectiv nr. 4)

În afară de canalele oficiale ale facultății (avizier, site, canale oficiale social media) un număr mare de canale de informare alternative au fost menționate: profesorii, colegii, organizațiile studențești, prietenii, îndrumătorii/decanii de ani sau tutori, șefii de an/studenții reprezentanți, grupurile de pe rețele sociale online:

„Da, m-am bucurat de un suport deosebit atât din partea domnilor profesori, care sunt niște persoane extraordinare, dar, un pic surprinzător pentru mine la acel moment, suportul a fost foarte mare și din partea asociației noastre studențești; fiind proaspăt absolventă de liceu mi s-a părut mai la îndemână să ceri informații de acolo, membrii fiind de vârste relativ apropiate, dispărea acea formalitate” (studentă, interviu colectiv nr. 1).

Cu toate acestea, **mulți studenți prezenți au menționat că nu au avut bursă socială în primul an, semestrul I, chiar dacă se încadrau în criteriile stabilite, întrucât nu au aflat la timp, nu știau cum să facă dosarul, nu înțelegeau exact la ce se refereau instituțiile/documentele, nu s-au interesat suficient sau nu au crezut că se încadrează la criterii:**

„Eu în primul an, spre exemplu: cu ANAF-ul am crezut că este același lucru cu altceva și nu am obținut bursa” (studentă, interviu colectiv nr. 4)

Procesul de depunere al dosarelor provoacă unele dificultăți, din perspectiva studenților, iar timpul de procesare al acestora a fost descris ca unul rezonabil, deși **demersul de colectare a dovezilor și documentelor necesare a fost considerat de studenți ca fiind greoi și birocratic** (aspect semnalat în toate interviurile colective realizate). Studenții au remarcat faptul că sunt cerute multe acte de la instituții diferite, fapt care este dificil pentru cei ce au domiciliul departe de centrul universitar, adevărurile durează uneori 8-10 zile pentru a fi făcute. De asemenea, **s-a subliniat cererea repetitivă de documente** (de exemplu, un certificat de deces cerut în fiecare an). Au fost date mai multe exemple de cazuri (inclusiv ale

participanților) în care în anumiți ani nu au beneficiat de bursă socială din cauză că nu au putut procura la timp toate documentele sau au existat contradicții între cerințele secretariatului și documentele primite de la alte instituții publice (primărie, administrații financiare):

„Pentru mine a fost greu, că stau departe, în București la ANAF e foarte greu, vin târziu, o săptămână-două, ar trebui să fie mai simplu, ANAF-ul este unde stau, primăria unde e reședința, dacă ar putea comunica între ele, să îmi trimită ele, eu să le zic ce vreau și peste o săptămână să vin să iau ce am nevoie. Când am fost la primărie mi-au zis că nu îmi trebuie, la secretariat că da, așa ca am pierdut bursa” (student, interviu colectiv nr. 3)

Următoarea secțiune a interviului a urmărit evaluarea burselor sociale din perspectiva beneficiarilor (utilitatea percepută și rolul preponderent). **Toți participanții și-au manifestat satisfacția cu privire la bursele sociale ca politică:**

„Nu pot să spun că bursa, chiar și cea socială și cea de merit ar fi chiar un pilon principal de susținere, dar după cum am mai zis, având în vedere că este o sumă considerabilă de bănuți, a fost binevenită.” (studentă, interviu colectiv nr. 1)

Rolul bursei sociale a fost apreciat ca fiind **de sprijin, relevante în motivarea lor pentru a continua studiile, având această susținere importantă (N=19).**

„Nu ne motivează 100%, dar un mic procent acolo, 5-10% – contează că te mai ajută și statul, plus că noi avem acest avantaj, că o facultate o avem gratuită, în altă parte nu cred că este și ne ajută acest lucru.” (studentă, interviu colectiv nr. 1)

Un alt rol important menționat frecvent în interviuri a fost acoperirea cheltuielilor de cazare și masă (N=8). **Studentii folosesc bursa socială pentru a acoperi plata întreținerii la cămin, cheltuieli de mâncare, materiale didactice, uneori contribuie la cheltuielile de întreținere a casei dacă încă locuiesc cu părinții, și uneori este văzută ca o rezervă în cazul în care părinții nu pot trimite resurse financiare în luna respectivă.**

„Eu am beneficiat anul trecut de această formă de venit și beneficiaz și acum. Pot spune că era un sprijin foarte mare. Sunt bani din care îmi plătesc căminul, mă pot întreține și pe mine și nu trebuie să pun presiune foarte mare pe părinți. A fost ca o gură de aer, ca un pas înainte.” (student, interviu colectiv nr. 5)

Printre celelalte beneficii resimțite de studenți a fost menționată independența financiară (N=8), faptul că nu mai depind de părinți și nu mai pun presiune pe bugetul familiei, și așa destul de redus:

„M-am simțit mai bine pentru că nu i-am mai cerut mamei mele, îi era mai bine și ei, ca să nu îmi dea mie, să aibă pentru casă, mă simt destul de independentă” (studentă, interviu colectiv nr. 7)

„Da, mă ajută, pentru că m-am separat oarecum de ai mei, îmi plătesc singur căminul... ce am nevoie, și pe la ei mai plătesc câteodată unele facturi.” (student, interviu colectiv nr. 1)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Dacă nu ar avea parte de bursă, **o mare parte din participanți (N=18) au afirmat că ar trebui să apeleze la familie sau să se angajeze, astfel, consideră ei, ar neglija facultatea, ar scădea performanțele academice, ar pierde cursuri și chiar ar fi în risc de finalizare a studiilor:**

„Ar trebui să cerem de la părinți sau am lucra și, astfel, am neglija facultatea. (...) Ar scădea performanțele dacă am lucra” (studentă, interviu colectiv nr. 7)

„Da, și eu sunt de aceeași părere că este foarte importantă, cel puțin în cazul meu nu a mai fost nevoie să lucrez, pot să mă descurc cu bursa. Și am văzut în cazul altor persoane că renunță la facultate pentru că sunt nevoiți să și lucreze și este greu să se descurce” (studentă, interviu colectiv nr. 4)

Pentru că unii dintre participanți nu au avut bursă socială în primul semestru, au putut să compare cum a fost experiența primului an cu bursă și fără bursă, iar perioada fără bursă a fost percepută ca fiind mai grea, mai nesigură, mai frustrantă.

„Primul an a fost greu cu adaptare, anxietate uriașă, și cadrul financiar speram să mă integrez mult mai bine, mereu făceam calcule.” (student, interviu colectiv nr. 3)

Cu privire la abandon, **cea mai mare parte dintre studenții intervievați au declarat că nu s-au gândit niciodată serios la această alternativă și că ar abandona studiile universitare doar în cazul unui eveniment nefericit în familie** (aspect menționat în două centre universitare diferite). O parte dintre participanți (studenți la facultăți cu profil tehnic și respectiv agronomie) au declarat că au avut dificultăți în anul I și s-au gândit că vor ajunge în situație de abandon din cauza dificultății examenelor.

Cu privire la un eventual efect de etichetare socială, participanții au menționat în cea mai mare parte că nu s-au simțit tratați diferit de către colegi sau profesori/personalul administrativ ca urmare a faptului că primesc bursă socială. De asemenea, au afirmat **că nu sunt deranjați de publicarea informațiilor referitoare la faptul că au bursă socială.** În același timp, alți studenți (în două centre universitare diferite) s-au simțit vizați de curiozitatea colegilor sau suspectați că au venituri mari și nedeclarate:

„Este o reținere întotdeauna să spui ca ai bursă socială, pentru că ține de cât de mult o conștientizăm sau nu. În momentul în care tu spui că ai bursă socială, lumea va fi automat curioasă de ce.” (student, interviu colectiv nr. 5).

Cuantumul bursei sociale a fost apreciat ca satisfăcător de cea mai mare parte dintre participanți, dar insuficient de către alții, mai ales în condițiile în care există diferențe între centrele universitare în ceea ce privește nivelul de trai, precum și inflația care s-a manifestat recent:

„Cuantumul ăsta a fost cumva super bun, mai ales când s-au mărit bursele, dar s-au mărit și prețurile la tot ce înseamnă alimente, mâncare, destul de greu îți acoperi toate cheltuielile de hrană, iar dacă mai ai nevoie și de cărți, rechizite, e normal că ai nevoie și de haine foarte greu îți acoperă” (studentă, interviu colectiv nr. 3)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Următoarea secțiune a interviului s-a referit la evaluarea experienței universitare recente. Primii ani de studiu în cadrul facultății au fost apreciați ca având o dificultate variabilă (în funcție de specializare – pentru studenții de la universitățile tehnice a fost apreciat ca fiind mai dificil), însă în general evaluarea climatului și a calității programelor a fost pozitivă. În cursul discuțiilor participanții la interviuri au menționat și o mare parte din provocările cu care s-au confruntat. Astfel, pe lângă provocările financiare cărora au trebuit să le facă față (în condițiile în care unii dintre ei nu au reușit să aibă bursa socială din anul I) s-au menționat între probleme: adaptarea la un oraș nou, integrarea într-un alt mediu social, gestionarea independenței financiare, adaptarea la procesul didactic universitar (modul de predare, învățare și evaluare diferit, cerințele mai complexe):

„Primul an a fost destul de greu, dar nu financiar, ci al acomodării, venind dintr-un mediu nu neapărat rural, dar eram obișnuit să stau pe acasă și am dat de un alt mediu, alt stil de predare, stăteam singur prima dată, a trebuit să mă întrec” (student, interviu colectiv nr.3)

„Eu am făcut primii doi ani de facultate tot în Cluj și îmi aduc aminte că eram îngrozită de lucruri foarte simple, cum ar fi să te duci la medic, pentru că până atunci doar părinții mă duseseră la medic. Nu știam ce înseamnă, pe cine să întreb” (studentă, interviu colectiv nr. 8)

Din experiența și informațiile participanților, cauzele abandonului universitar din perspectiva studenților sunt dificultatea de a face față procesului educațional mai complex comparativ cu cel din liceu, schimbările intervenite în familie sau în situația personală, problemele financiare, necesitatea de a face față atât programului de la facultate, cât și programului de la lucru, și pierderea unor cursuri și evaluări (examene parțiale, proiecte etc.).

În ceea ce privește planurile de viitor, cea mai mare parte dintre studenți au declarat că vor să își continue studiile la master (N=40) și, o parte dintre aceștia, și la doctorat. Intențiile de angajare se situau în domeniul specializării, o parte dintre participanți au menționat că doresc să se angajeze în țară (N=19), în detrimentul plecării în străinătate. O parte au afirmat că doresc să lucreze în timpul studiilor de masterat cel puțin part-time pentru experiență. Ca locație, participanții au afirmat că își doresc să lucreze în centrul universitar unde au ajuns sau în localitatea de origine. Un număr restrâns de participanți ar fi dorit să implementeze câteva idei de antreprenariat sau să se implice în afacerile familiei (în cazul studenților la specializări în agronomie sau medicină veterinară). Deși apreciază companiile care lucrează cu studenți și le oferă sprijin financiar pentru implicare full-time sau part time, prin angajare chiar și limitată, inclusiv pe timpul verii, bursa socială s-ar pierde din cauza depășirii plafonului de venituri.

Recomandările de îmbunătățire a politicii de acordare a burselor sociale au vizat mai multe paliere: condițiile de acordare, numărul de beneficiari și quantumul bursei sociale, aplicarea pentru burse sociale și procesarea documentelor, alte politici de sprijinire pentru studenții din grupuri sociale defavorizate, și măsuri generale de prevenire a abandonului universitar.

La nivelul **condițiilor de acordare**, a numărului de beneficiari și ai quantumului, recomandările participanților au fost:

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- creșterea numărului de burse sociale, întrucât nu în toate universitățile s-a reușit ca toți studenții eligibili să beneficieze de burse sociale;
- extinderea cerințelor de eligibilitate pentru venitul minim prin creșterea acestuia, adăugarea altor condiții (cum ar fi revizuirea și includerea mai mult boli grave în lista bolilor pentru care se poate acorda bursă de sprijin);
- creșterea cuantumului astfel încât să asigure cu adevărat acoperirea cheltuielilor de masă și cazare;
- acordarea de burse sociale și studenților de la taxă care pot fi eligibili;
- exceptarea internshipurilor și angajării pe timp de vară din calculul veniturilor considerate pentru acordarea bursei sociale.

Cu privire la **procesul de depunere a dosarului**, elementele componente și procesarea dosarelor, recomandările participanților au fost:

- sprijinirea în mod special a studenților din primul an în realizarea și depunerea dosarului;
- debirocratizarea procesului, dosarului de documente pentru a primi bursă socială prin oferirea posibilității de a depune online, de a cere și a primi adeverințe online de la diferite instituții, comunicarea instituțiilor statului astfel încât ele să poată să aibă acces la documentele necesare;
- să nu se mai solicite depunerea repetată de documente care s-au mai prezentat în urmă cu un an sau un semestru și au o valabilitate permanentă sau o perioadă lungă de timp, (de ex. certificatul de deces pentru un părinte sau dovezile pentru anumite cazuri medicale care nu se pot vindeca);
- clarificarea privind cumularea bursei de urmaș cu cele sociale, există situații diferite pe facultăți sau studenții nu știu informația corectă.

Alte măsuri conexe propuse de participanți pentru studenții care provin din grupuri sociale defavorizate au fost: posibilitatea de a avea căminul asigurat pentru cazurile sociale, reducere aplicată la taxa de cămin, și oferirea unor facilități speciale pentru studenții proveniți din mediul rural. Cu privire la alte măsuri propuse de participanți pentru reducerea abandonului universitar, s-au propus mai multe oportunități de a lucra în cadrul universității, dezvoltarea unei forme de susținere a studenților care lucrează pentru a ajunge la cursuri sau a recupera, și îmbunătățirea curriculumului prin eliminarea disciplinelor excesiv de teoretice din anul I. Iar în ceea ce privește atragerea mai multor elevi la facultate, consideră că ar ajuta realizarea unei mai bune informări în liceul asupra existenței politicilor de sprijin (burselor sociale, a locurilor speciale pentru absolvenți din mediul rural și a căminelor), prezentarea beneficiilor vieții de student realizată de studenți în licee, implementarea mai multor Universități de Vară precum cele organizate de organizațiile din ANOSR.

6.2.2. Rezultatele interviurilor cu cadrele de conducere

Prima întrebare din cadrul interviului a vizat mijloacele de promovare folosite în cadrul universității și măsura în care facilitățile (politicile sociale, precum bursele) sunt promovate către candidații potențiali.

Respondenții la interviuri au declarat că de obicei programele de promovare sunt direcționate spre elevii de liceu din ani terminali și proaspeți absolvenți pentru care se organizează anumite

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

caravane formate fie dintr-o echipă mixtă de colegi și reprezentanți ai universităților care se ocupă administrativ de promovare, fie din studenți din cadrul asociațiilor studențești, care se deplasează în principalele licee din centrele județene apropiate, atât din mediul urban, cât și din mediul rural (în șase universități se pune accentul pe această metodă de promovare). Alte mijloace de promovare sunt reprezentate de evenimente: Școala Altfel, Zilele Porților Deschise – momente în care elevii de liceu din clasele a 11-a și a 12-a vizitează facultățile și li se face un tur ghidat în sălile de curs, cămine, cantine, laboratoare, biblioteci – precum și de participarea la târguri educaționale sau târguri profesionale specifice. În mod continuu, promovarea se realizează și prin materiale suport (broșură de admitere, reviste, ghid, în anumite cazuri și în limba engleză), mass-media (televiziune, inclusiv canale proprii, și radio) și social media, evenimente sau proiecte speciale.

Exemple de bune practici sunt organizarea de programe dedicate pentru elevi care facilitează orientarea și dezvoltarea profesională precum:

- Big Brother Academic (în care elevii de liceu beneficiază de mentoratul unor studenți);
- Școlile de vară pentru elevi denumite Universitățile de Vară, organizate de asociațiile studențești membre ANOSR (în care elevii testează viața de student, fiind relevant să interacționeze direct cu universitatea);
- Proiecte interne prin care sunt atrași elevi din medii sociale defavorizate sau din mediul rural pentru a schimba informații cu studenții actuali;
- Concursuri pentru elevi în domeniul de specializare a facultății (de exemplu „cea mai bună idee de afaceri”), și dezvoltarea de colaborări și parteneriate consistente cu liceele;
- Platformele de preînscrisere online care oferă un flux continuu de informații către toți viitorii candidați.

Referitor la informarea potențialilor studenți sau a altor categorii de public relevante despre existența burselor sociale și a locurilor subvenționate de la bugetul de stat, o parte din cadrele didactice intervievate au declarat că, în cadrul vizitelor în licee, se menționează informații legate de burse sociale, burse de studiu, mobilități de studiu, de campus, posibilitatea de a fi cazați la cămin, posibilitatea de a frecventa cantinele universității. Alte cadre didactice participante la interviu au declarat că se menționează existența măsurilor sociale doar în cadrul anumitor licee unde sunt înscriși elevi care provin din familii defavorizate, din medii în care familiile au un venit redus și prin urmare potențialii candidați necesită această formă de sprijin financiar. Toate aceste date cu privire la burse, tabere studențești, cămine sunt publicate pe site-urile Universităților, astfel încât întreaga metodologie este publică și poate fi parcursă de fiecare actual sau potențial student.

Respondenții consideră că este important pentru alegerea programului și a universității prestigiul și calitatea studiilor, precum și canalele informale precum interacțiunea între liceeni și studenți, aceștia din urmă fiind mai credibili prin apropierea vârstei. Cu privire la rolul acestor măsuri în promovarea universității, unii dintre respondenți (N=4) au apreciat că un loc de cămin sau la buget îi poate încuraja pe candidați să aplice, însă nu bursa socială este motivația principală.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

La întrebarea dacă bursele sociale sau alte facilități contribuie la promovarea universității, opiniile cadrelor didactice intervievate au fost diferite: mai mulți respondenți au afirmat că este prematur să se pronunțe pentru că schimbările cu privire la aceste politici au fost realizate de puțin timp în instituțiile de învățământ în care activează, și nu s-ar putea aprecia efectul acestor măsuri în condițiile în care universitatea se confruntă cu o scădere a numărului de candidați; alte cadre didactice (N=4) au fost de părere că aceste programe încurajează studenții și oferă o direcție de dezvoltare atât a lor, cât și a universităților în general.

Următoarea secțiune a interviului s-a referit la **rolul burselor sociale pentru beneficiari și la procesul de acordare a acestora**. Cu privire la interesul studenților de a beneficia de aceste politici de sprijin, respondenții au menționat că din 2017 a existat un interes mai mare pentru bursele sociale în rândul studenților prin creșterea numărului de solicitări pentru aceste burse sociale și o creștere a numărului de cazuri eligibile.

Această creștere a interesului se datorează creșterii cuantumului bursei sociale, care înainte de 2017 avea o valoare mult mai mică (201 lei per student la buget³), creștere ca urmare a ca urmare a Ordinului de ministru 3392/2017. Având mai multe cereri, în momentul actual unele universități au dificultăți în acoperirea acestor solicitări (un exemplu este o universitate care a primit 170 de dosare și numai 100 au fost aprobate), în timp ce înainte de 2017 solicitările se acopereau în procentaje mai mari.

În ceea ce privește modul de calcul al numărului de burse sociale și a fondului aferent, cadrele didactice au declarat că modalitatea obișnuită este de a se împărți fondurile destinate pe facultăți, apoi se calculează bursele sociale raportându-se veniturile și la bursele de studiu, astfel încât, bursele sociale să acopere un procent de 30% din fonduri, conform reglementărilor. În ceea ce privește **ponderea minimă de 30%** din cuantumul total alocat burselor sociale din toată valoarea burselor, aceasta este respectată de majoritatea universităților. Acestea interpretează însă procentajul ca fiind fix, și, deși nu pot acoperi toate cererile, nu alocă, în general, mai mult decât 30% din fondul total de burse, deși un procent mai mare i-ar ajuta să răspundă mai multor solicitări. Excepție de la această situație a fost o singură universitate din cele participante la cercetarea prin interviuri semi-structurate, care a alocat 35% din fondul total de burse. Dintre universitățile participante la studiu, în unele cazuri se pune condiția ca studenții să fie integraliști (sau de a nu depăși un anumit număr de restanțe) pentru a fi eligibili pentru bursa socială, universități unde bursa socială nu se poate cumula cu cea de merit/performanță și, de multe ori, bursele sunt alocate semestrial.

Procesul de implementare al burselor și de informare a studenților este asemănător în fiecare universitate: se face o metodologie aprobată la nivel de universitate care este publicată, apoi se fac comisii la nivel de facultate, după care se afișează un calendar (atât fizic, la avizier, cât și online), și sunt folosite toate mijloacele de comunicare disponibile pentru informarea potențialilor beneficiari. În unele cazuri, organizațiile studențești și studenții reprezentanți sunt în comisie și transmit mai departe informația, fiind una dintre verigile acestui

³ Art. 223 (9¹) din LEN: „Cuantumul alocat pentru constituirea fondului de burse și protecție socială a studenților este de 201 de lei/lună/pe toată durata anului universitar (12 luni)/student de la învățământul cu frecvență, fără taxă de studii.”

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

lanț de comunicare. Între momentul publicării și aducerea documentelor necesare este un interval de timp de 2 săptămâni – o lună, după care se publică rezultatele în urma evaluării dosarelor de către comisie; există și posibilitatea de contestare a rezultatelor (atât la nivel de facultate cât și ulterior la nivel de universitate), după care se publică rezultatele finale.

Referitor la calendarul de publicare și de soluționare a solicitărilor primite, la finalul lunii octombrie – început de noiembrie, studenții se ocupă de colectarea actelor necesare care să dovedească faptul că sunt eligibili pentru bursele sociale și depun dosarele la secretariatele facultăților la care sunt înscriși. Conform respondenților, cuantumul bursei sociale variază de la o facultate la alta, în jurul sumei minime sugerate de CNFIS în 2017, care este de 578 de lei.

Întrebați care au fost **provocările în procesul de acordare a burselor sociale**, cadrele didactice participante la interviu au menționat în primul rând faptul că nu se pot acoperi toate cazurile de studenți care au nevoie reală de sprijin, dar nu beneficiază. Mai multe universități au indicat un procent de minim 10% de solicitări care nu sunt soluționate. Pe de altă parte, s-a observat că bursa socială nu este un stimulent real, pentru că se acordă și studenților care nu sunt integraliști, care au 2-3 restanțe (așadar, pentru a fi un stimulent real, bursa socială ar trebui condiționată). În fine, o lacună semnalată în normele de aplicare ale politicii se referă la lipsa prevederilor pentru studenții străini: aceștia nu pot beneficia de aceste burse deoarece nu se pot face anchete sociale în țara lor de origine, dar aspectul ar trebui menționat în normele de aplicare.

În ceea ce privește aplicarea pentru bursele sociale și procesul de soluționare a dosarelor, o problemă semnalată au fost cazurile false, situația în care unii studenți declară pe proprie răspundere că ei sau membrii familiei nu depășesc un anumit cuantum, dar părinții acestora pot fi plecați în străinătate și veniturile să nu fie declarate în țară – dar aces-tea sunt excepții greu de dovedit, după cum s-a apreciat.

Majoritatea respondenților au considerat aceste facilități, cum ar fi bursele sociale, ca **mijloc de scădere a abandonului** și apreciind în ace-lași timp calitatea procesului educațional drept un factor important în decizia de a abandona sau nu studiile universitare (N=10):

„Am avut situații de studenți pentru care bursa socială era vitală pentru a rămâne la facultate și i-am ajutat” (prodecan, interviu nr. 7)

Reprezentanții universităților consideră că b: **ursa socială și creșterea acesteia ajută sau motivează studenții să continue studiile**

„Bursele sociale sunt foarte importante pentru studenți, fără ele abandonul ar fi mai ridicat decât cel pe care îl înregistrăm, nu numai noi, ci toate universitățile, și practic salvează cariera unui absolvent, să nu cumva să se umble la ele!” (prorector, interviu nr. 4)

Alți intervievați sunt de părere că aceste surse de venit suplimentar nu neapărat că motivează studenții să opteze pentru continuarea studiilor la nivel universitar, ci le oferă „o mână de ajutor”, sunt un stimulent extrinsec care le acordă o bază financiară modică prin intermediul căreia ei pot continua să învețe:

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

„Cred că pentru mulți bursa este un balon de oxigen, având în vedere că (în universitatea respectivă, n.n.) bursele se dau pe 12 luni. Este o sursă de venit prin care-și pot asigura în anumite limite cheltuielile de subzistență.”(prodecan, interviu nr. 3)

Cumularea bursei sociale cu cea de merit și performanță, în universitățile în care este posibilă, îi motivează pe studenții care s-ar încadra pentru o bursă socială să aibă și rezultate academice pentru a putea avea două burse, spre deosebire de situația anterioară, în care aveau de ales între una din burse.

Cu privire la performanța beneficiarilor de burse sociale așa cum este percepută de cadrele didactice, o parte din cei intervievați (N=8) au menționat că fie nu au avut informații, fie nu au observat diferențe de performanță între studenții cu bursă socială și cei fără bursă, toate categoriile de studenți având aceleași șanse de a performa, de a finaliza și de a continua studiile la masterat. O altă parte din cei intervievați (N=5) au considerat că cei cu bursă socială sunt chiar mai responsabili, faptul că vin dintr-un mediu defavorizat îi motivează uneori să își depășească statutul:

„Foarte mulți din cei care primesc bursă socială sunt studenți care învață, care depun eforturi, de multe ori se mai angajează part-time – sunt oameni care apreciază ceea ce primesc și își doresc să ajungă undeva.” (prorector, interviu nr. 4)

De asemenea, cadrele didactice nu au perceput existența unei discriminări a acestei categorii de studenți de către colegii lor sau profesori; totuși, într-una dintre universitățile participante la studiu, cadrele didactice au menționat totuși că studenților nu le place să fie integrați în categoria de studenți cu bursă socială și încearcă să evite etichetarea.

Referitor la numărul bursei sociale acordate și quantumul existent, opiniile celor intervievați nu sunt omogene. O parte din respondenți (N=4) au declarat faptul că și-ar dori ca aceste burse să fie implementate în număr mai mare, deoarece numărul studenților eligibili s-a mărit, dar și suma ar trebui să crească, deoarece cheltuielile pentru subzistență au crescut, iar bursa nu acoperă în totalitate masa și cazarea. Alți respondenți (n=3) au considerat că suma oferită acoperă un minimum de condiții de subzistență, iar numărul acestor burse este suficient pentru studenții care provin din medii sociale defavorizate. În același timp, alte cadre didactice participante la interviu au subliniat faptul că creșterea bursei ar trebui să fie condiționată de responsabilizarea studentului:

„E nevoie de corelarea sumei cu nevoia reală, dar ea venind la pachet și cu niște condiționări. Adică, fac o socoteală simplă: cazare, masă, un minim de cheltuială pentru chestiunile curente. Cât face asta? X lei. Ok, pe aceia îi asigur. Altfel, sunt bani irosiți. În momentul în care ei nu sunt suficienți pentru ca tu să ai pachetul întreg, atunci tu îți cauți complementar ceva și se întâmplă ca tu lucrând, să nu mai poți studia. E un cerc vicios.”(prorector, interviu nr. 10)

Cu privire la formele de sprijin alternative oferite pentru studenți, din interviuri s-a desprins faptul unele universități desfășoară activități, evenimente, târguri sau au anumite stațiuni experimentale care le permit obținerea unor venituri, care ulterior, se constituie în burse acordate studenților.

Ca măsuri de sprijin special destinate studenților care provin din medii sociale defavorizate, există burse ocazionale și burse speciale acordate persoanelor diagnosticate cu o boală cronică. În contextul în care studenții beneficiari ai burselor sociale au rezultate slabe la învățătură și nu se mai califică pe locurile finanțate de la bugetul de stat, acestora li se oferă o reducere la plata taxelor sau o bursă de sprijin specială, astfel încât aceștia să își continue studiile și să nu se retragă. În cadrul altor instituții de învățământ superior se recurge la reduceri la taxa de cazare sau la scutire de plata acestei taxe pentru studenții cu o condiție economică precară și cei orfani. Un alt tip de bursă (prezentat de o universitate) este bursa de campus care este atribuită studenților întreprinzători, responsabili, cu rezultate academice satisfăcătoare, care derulează activități în perimetrul campusului; iar acești studenți pot fi scutiți de achitarea taxei de cazare. Existența cantinelor cu meniuri variate, unde studenții plătesc o sumă mică sau costul meniurilor sunt diferențiate pentru studenți și tipuri de personal, reprezintă o altă formă de ajutorare a acestora.

Următoarea secțiune a interviului s-a referit la previzionarea șanselor de finalizare a studiilor și continuarea în ciclul academic următor pentru beneficiarii burselor sociale. În ceea ce privește finalizarea studiilor, nivelul de promovare este de 50-60%, însă, după cum au declarat cadrele didactice, acesta este un procent raportat la întreaga promoție, nu doar la nivelul studenților proveniți din mediul rural sau al celor care beneficiază de măsuri de sprijin.

Motivele abandonului enumerate de reprezentanții universităților au fost cele financiare în primul rând, faptul că nu fac față cheltuielilor; o parte dintre cazurile cu situație dificilă ajung să se angajeze și astfel nu mai îndeplinesc cerințele minime pentru a continua facultatea. Alteori, există condiții neașteptate apărute în familia de origine, precum un deces sau o boală gravă, ceea ce îi împiedică să continue. Altă cauză de abandon se situează la nivelul lipsei de adaptare la cerințele procesului educațional: gestionarea timpului personal și a cerințelor de promovare, adaptarea la distanța de familie, independența și integrarea într-un nou mediu. În alte cazuri, studenții care abandonează studiile optează pentru o altă specializare, fie pentru că au descoperit după primul an că specializarea aleasă nu li se potrivește, fie disciplinele nu prezintă interes pentru ei, fie cursurile prezintă un grad ridicat de dificultate. De asemenea, există multe cazuri de studenți care se înscriu la o facultate în timp ce așteaptă să fie admiși în anii următori pe locuri la buget la o altă facultate, și atunci când sunt admiși unde își doreau renunța la specializarea în care erau înscriși deja. Cel mai mare abandon este în primul an de studiu (au fost menționate rate de abandon între 25% și 50%).

În penultima secțiune a interviului s-a discutat despre rolul și implicarea CECOP (Centrul de Consiliere și Orientare Psihologică) în sprijinul studenților. Pe lângă consilierea psihologică, rolul CECOP este de a îi ajuta pe tineri să își găsească un loc de muncă, de a organiza training-uri de comunicare și sesiuni de redactare a CV-ului și de pregătire pentru promovarea unui interviu. CECOP ar trebui să dialogheze mai mult cu studenții, au observat respondenții, deoarece aceștia au nevoie să își exprime temerile, neînțelegerile pe care nu au curajul să le comunice profesorilor. În unele facultăți, după cum a reieșit din interviuri, CECOP se implică în activități de promovare a facultăților, de creștere a vizibilității, a angajabilității tinerilor, dar de obicei nu există un algoritm foarte clar pentru a ajuta această categorie de studenți. Din cauza preconcepțiilor legate de faptul că tinerii pot fi etichetați dacă merg să aibă o conversație cu un psiholog, foarte mulți dintre aceștia nu solicită un sfat din partea unui specialist și nu se

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

lasă ajutați. O altă lacună pe care o are sistemul românesc, au observat respondenții, este reprezentată de faptul că nu se acordă consiliere vocațională în timpul anilor de liceu, iar de multe ori tinerii conștientizează de-abia când ajung la facultate că profilurile nu li se potrivesc sau disciplinele studiate nu le suscită interesul – prin urmare, unii se retrag, iar alții continuă studiile, deși nu au interes pentru specializarea respectivă.

Sintetizând, **modalități de sprijin complementar a studenților din medii vulnerabile din universități care au fost descoperite în interviuri sunt:**

- acordarea de burse din venituri proprii sau de la parteneri ai universităților;
- acordarea de burse ocazionale (pentru deces, nașteri etc) și chiar
- pentru participarea la activități extracurriculare; – oferirea de locuri de muncă part-time în cadrul universităților; – oferirea de internship-uri și stagii de practică plătit la parteneri;
- acoperirea tuturor cererilor de cazare, asigurarea locului pentru studenții cu caz social;
- reduceri din taxa de studiu pentru anumite categorii de studenți (cu caz social, orfan) sau oferirea unei burse pentru a acoperi taxa de studiu;
- sprijinirea cuplurilor/familiilor să stea în aceeași cameră, uneori cu condiții mai bune;
- cantinele cu prețuri scăzute și extinderea de puncte de lucru a acestora și chiar oferirea de tichete de masă sau abonamente la cantină gratuite. Pentru creșterea accesului la studii universitare și sprijinul tuturor categoriilor de candidați, precum și reducerea abandonului universitar s-au menționat ca modalități alternative:
- acordarea voluntară de asistență de către cadrele didactice liceenilor în pregătirea examenului de admitere;
- introducerea disciplinei de consiliere în carieră cu scopul de a face studentul conștient de parcursul său profesional, care să fie evaluată prin admis/respins;
- realizarea de discuții constante de către cadrele didactice cu privire la grupele de studenți pentru a analiza care sunt nevoile și lipsurile pe care le au;
- sistem de peer-to-peer tutoring, studenți din ani mai mari în ajută pe ceilalți;
- testarea studenților din primul an în primele săptămâni pentru realizarea unui plan remedial și pregătirea suplimentară a studenților la începutul anului academic la materiile esențiale sau chiar introducerea de cursuri generale care reiau materia din liceu de exemplu la matematică, fizică;
- introducerea unor cursuri de acomodare înainte de începerea anului universitar pentru ca viitorii studenți să observe care sunt disciplinele pentru care au un interes sporit în acest fel, rata de abandon să se micșoreze.

La nivelul mecanismelor de organizare implementate de universități sau a programelor de finanțare accesate și care sunt piloni complementari pentru aplicarea politicilor de sprijin pentru creșterea accesului și echității sociale s-au menționat:

- proiecte POCU, FDI sau ROSE implementate de universități pentru scăderea abandonului ce cuprind activități de orientare și integrare în viața de student, socializare, consiliere, meditații pentru recuperarea materiei, tutorat, coaching, consiliere psihologică, în multe cazuri țin cont de tranziția din mediu liceal la cel academic, se axează pe studenții din primul an;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- există diverse mecanisme de feedback pe care conducerea universităților le folosesc pentru a analiza și a vedea și ameliora cazurile de risc de abandon prin întâlniri cu studenții cu risc mărit, discuții cu studenții reprezentanți, înțurmătorii/tutorii/decanii de an, iar uneori se găsesc soluții punctuale pe care le implementează, de exemplu oferirea de cămin sau de reducere de taxă;
- studii și analize realizate la nivel de universitate pentru a cerceta cauzele abandonului;
- existența unor decani de an/tutori/îndrumători de an care nu se schimbă anual, au atribuții inclusiv pe zona de abandon și sunt pe grupe sau chiar la 15 studenți.

În completare la toate opiniile exprimate în timpul interviului, cadrele didactice intervievate au declarat că ar trebui să se pună accentul și pe formarea resursei umane din cadrul învățământului preuniversitar și universitar, deoarece fondurile alocate training-urilor pedagogice sunt insuficiente. Alte probleme semnalate au fost lipsa de comunicare între universități cu privire la aceste forme de sprijin acordate studenților și din punct de vedere legislativ, dar și faptul că condițiile pe care trebuie să le îndeplinească studenții pentru a accesa aceste fonduri nu sunt suficient de clare. O altă sincopă pe care cadrele didactice au semnalat-o ține de faptul că studenții nu au o viziune exactă a ce se întâmplă după finalizarea ciclului universitar cu privire la piața muncii și consideră că salariile pe care le vor deține sunt mult mai ridicate decât în realitate, iar această imagine distorsionată îi determină să aibă așteptări mai mari, nerealiste soldate cu nemulțumiri și dezamăgiri. Totodată, s-a subliniat, cadrele didactice sau membrii CECOP ar trebui să încerce să se apropie de această categorie de studenți pentru că în prezent este complicat să se poarte discuții, din cauza faptului că cei cu o situație socială mai deosebită se simt etichetați în acest fel și nu vor să fie tratați diferit față de colegii lor.

Recomandările pe care reprezentanții universităților le-au făcut pentru condițiile de acordare a burselor sociale și pentru metodologia de implementare a acestora sunt:

- creșterea fondului de burse, cuantumului și numărului acestora de la nivel național și universitar;
- extinderea condițiilor pe care un student trebuie să le îndeplinească pentru a beneficia de bursa socială astfel încât mai mulți studenți să poată depună dosar social;
- liniile de finanțare pentru reducerea abandonului ROSE/POCU să fie constante;
- consultarea universităților de către Ministerul Educației în momentul în care construiesc reglementări ce țin de zona socială/burse sociale.

Iar cu privire la creșterea accesului în universități pentru candidații din medii sociale defavorizate s-au făcut următoarele recomandări:

- posibilitatea de a include cursuri de acomodare, 2-3 săptămâni de pregătire înainte de anul academic la materiile esențiale pentru a-i ajuta pe studenții din primul an să recupereze;
- construirea și implementarea de către Ministerul Educației a unei strategii naționale de promovare a înscrierii la facultate, a importanței parcurgerii studiilor superioare;
- creșterea calității educației și orientării profesionale în sistemul preuniversitar și îmbunătățirea informării elevilor în ceea ce privește un potențial parcurs academic;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- acordarea de locuri la cămin obligatoriu pentru cazurile sociale, construirea de cămine noi, oferirea obligatorie pentru studenții din primul an unui loc la cămin, fiindu-le mai greu să se orienteze, subvenționarea totală a taxei de cămin pentru cazurile sociale;
- studenții proveniți din centre de plasament să fie ajutați cu un cadru didactic mentor;
- construirea de cantine noi și acordarea de tichete pentru acoperirea costurilor de masă.

Pentru prevenirea abandonului universitar s-au făcut următoarele recomandări:

- implicarea centrelor de orientare și consiliere mai mult pe zona de prevenire a abandonului, prezentarea lor în rândul studenților în primul an și promovarea mai bună a activităților desfășurate;
- dezvoltarea structurii de tutori/decani/îndrumătorii de an care sunt relevanți și pot fi utili în găsirea soluțiilor pentru scăderea abandonului;
- dezvoltarea de activități sociale pentru că ajută la integrarea studenților, mai ales în primul an (proiecte, competiții, înscrierea în organizațiile studențești, orientare).

Tot în seria de recomandări, respondenții dintr-una din universitățile participante au recomandat limitarea timpului care poate fi dedicat jobului/activității profesionale pentru studenții care ocupă un loc finanțat de la buget, considerând că, dacă un student lucrează full-time, nu va putea acumula competențele de care are nevoie:

Aș sugera deci, limitarea timpului de lucru, pentru că până la urmă, ești stat, cel care faci regulile jocului. Sugerez limitarea timpului, mai ales pentru cei care ocupă locuri la buget, pentru că frecvența trebuie respectată 100%, altfel ai alternative prin învățământ la distanță, cu frecvență redusă (prorector, interviu nr. 10).

De asemenea, s-a propus desființarea burselor de studiu, alocând banii numai pentru zona socială sau pentru proiecte relevante și sustenabile pe termen lung:

„Nu cred că e firesc să dai bani pentru cineva care învață bine. El învață bine pentru că asta trebuie să facă, din conștiință, din pasiune. Banii i-aș duce acolo unde e nevoie. Mai degrabă ți-aș da, în loc de 600 de lei, 1 000 de lei pentru o bursă socială, dar îți interzic să lucrezi. Te fac să vii la școală și să asiguri frecvența totală. La țări mult mai dezvoltate decât noi, ideea de bursă de studiu nu există, dar dacă nu ai resursă, statul trebuie să fie lângă tine și să te sprijine.” (prorector, interviu nr. 10).

6.2.3. Rezultatele analizei de conținut

Datele culese prin analiza calitativă (opt interviuri colective și toate interviurile cu cadrele de conducere din universități) au fost prelucrate cu ajutorul software-ului de analiza de conținut Atlas.ti, versiunea 8. Motivația pentru a realiza această analiză a fost de a investiga ponderea anumitor teme în discuția generală și comparația ponderilor acestor teme între interviurile cu beneficiarii politici și interviurile cu cadrele de conducere.

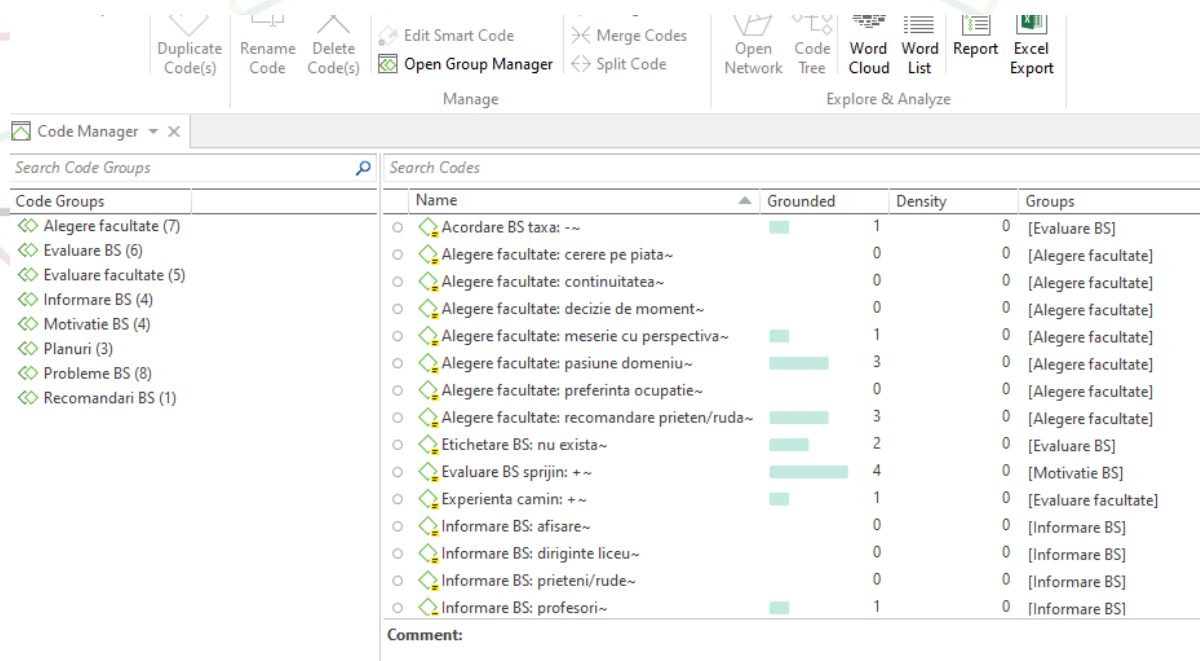
Analiza de conținut s-a realizat pe baza grounded theory, procedând la codarea treptată a temelor pe măsură ce au fost întâlnite în interviuri. Au fost utilizate în total 70 de coduri pentru interviurile colective cu beneficiari și respectiv 68 de coduri pentru interviurile cu cadre de conducere. Pentru analiza interviurilor colective cu beneficiari, codurile au fost grupate în zece

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

grupuri de coduri: Alegere facultate (criteriile de alegere a facultății), Evaluare bursă socială (utilitatea și rolul bursei sociale pentru beneficiari), Motivație (Statutul și efectul general al bursei sociale), Informare cu privire la bursa socială, Probleme de acces la bursa socială (compunerea și depunerea dosarului), Planurile de viitor (continuare studii și carieră), Evaluarea facultății (evaluarea vieții de student, satisfacția pentru alegerea făcută), Facilități (măsurile de sprijin luate de facultate pentru studenții din grupuri dezavantajate) și Recomandări pentru îmbunătățirea politicii și respectiv Recomandări pentru reducerea abandonului universitar. Apoi, codurile rezultate au fost analizate separat pe interviurile colective cu beneficiari și cu cadre de conducere, precum și pe profiluri de universități.

Pentru analiza interviurilor cu cadrele de conducere, codurile au fost grupate în nouă grupe de coduri: Acordare (condiții de acordare și aplicarea politicii în universitate), Motivație (efectul general al politicii cu privire la creșterea numărului de studenți înscriși, prevenirea abandonului, creșterea performanței beneficiarilor), Evaluare (utilitatea și rolul bursei sociale pentru beneficiari), Informarea cu privire la bursele sociale, Problemele legate de aplicare, Facilități (programe și măsuri de suport oferite de universitate pentru studenții din grupuri sociale dezavantajate), Măsuri pentru prevenirea abandonului, Recomandări pentru îmbunătățirea politicii și Recomandări pentru prevenirea abandonului.

Figura 21. Coduri și grupuri de coduri folosite pentru analiza calitativă, exemplu pe cazul unui interviu colectiv

Code Groups	Name	Grounded	Density	Groups
◇◇◇ Alegere facultate (7)	◇◇◇ Acordare BS taxa: ~	1	0	[Evaluare BS]
◇◇◇ Evaluare BS (6)	◇◇◇ Alegere facultate: cerere pe piata~	0	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Evaluare facultate (5)	◇◇◇ Alegere facultate: continuitate~	0	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Informare BS (4)	◇◇◇ Alegere facultate: decizie de moment~	0	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Motivatii BS (4)	◇◇◇ Alegere facultate: meserie cu perspectiva~	1	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Planuri (3)	◇◇◇ Alegere facultate: pasiune domeniu~	3	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Probleme BS (8)	◇◇◇ Alegere facultate: preferinta ocupatie~	0	0	[Alegere facultate]
◇◇◇ Recomandari BS (1)	◇◇◇ Alegere facultate: recomandare prieten/ruda~	3	0	[Alegere facultate]
	◇◇◇ Etichetare BS: nu exista~	2	0	[Evaluare BS]
	◇◇◇ Evaluare BS sprijin: +~	4	0	[Motivatii BS]
	◇◇◇ Experienta camin: +~	1	0	[Evaluare facultate]
	◇◇◇ Informare BS: afisare~	0	0	[Informare BS]
	◇◇◇ Informare BS: diriginte liceu~	0	0	[Informare BS]
	◇◇◇ Informare BS: prieteni/rude~	0	0	[Informare BS]
	◇◇◇ Informare BS: profesori~	1	0	[Informare BS]

Comment:

Pentru interviurile colective cu beneficiari, în ceea ce privește grupurile de coduri, subiectul principal, bursele sociale, a fost cel mai important subiect în cadrul interviurilor, cu două subcategorii: motivația (efectul general, rolul bursei sociale în înscrierea la facultate, în prevenirea abandonului, în creșterea performanței) (60 de mențiuni) și respectiv evaluarea (rolul bursei sociale, nivelul cuantumului, condițiile de acordare) (47 de mențiuni). În continuare, subiectul care a suscitat cel mai mult interesul studenților participanți la interviurile

colective a fost evaluarea experienței studiilor universitare (de la dificultatea cursurilor și relația cu profesorii la problemele de adaptare și evaluarea experienței cazării la cămin) (78 de mențiuni). În continuare, subiectul care a atras atenția participanților a fost cel legat de planurile de viitor (absolvirea facultății și planurile de continuare a studiilor și de angajare) (63 de mențiuni). Un alt subiect care a atras interesul a fost prezentarea personală și a motivelor de alegere a facultății (48 de mențiuni). Subiectele privitoare la informarea cu privire la bursele sociale și a problemelor întâmpinate au fost mai puțin dezbătute (25, respectiv 29 de mențiuni). În fine, grupurile de coduri cu cea mai scăzută frecvență a fost cel al recomandărilor pentru îmbunătățirea politicii (18 mențiuni) sau pentru reducerea abandonului în general (14 mențiuni).

La nivel de coduri, cel mai des menționate au fost intenția de continuare a studiilor (25), intenția de angajare în domeniul studiat, în țară (24 de mențiuni), alegerea facultății din pasiune pentru domeniu (22 de mențiuni), înscrierea la facultate neinfluențată de bursele sociale sau de alt tip de burse (21 de mențiuni), lipsa intenției de a abandona studiile (10 mențiuni), lipsa etichetării în cazul beneficiarilor de bursă socială (16 mențiuni), satisfacția cu privire la facultate (15 mențiuni) și rolul de susținere și de prevenire a abandonului de către bursele sociale ca politică (14 mențiuni).

În ceea ce privește interviurile cu cadrele de conducere, tema centrală a interviului a focalizat interesul cadrelor de conducere participante, pe două grupuri de coduri: evaluarea burselor sociale ca politică, rolul și importanța ei (31 mențiuni), dar și efectul general al politicii la nivel de motivație (32 mențiuni). Cu privire la celelalte teme din cadrul interviului, grupurile de coduri cel mai des menționate au fost cu privire la facilitățile pe care le oferă universitatea în sprijinul studenților din grupuri dezavantajate și nu numai (48 mențiuni), promovarea universității (47 mențiuni), și la cadrul mai larg al măsurilor luate de facultate pentru prevenirea abandonului, de la proiecte dedicate precum proiectul ROSE și măsuri de tipul consilierii, tutoriatului și instruirii adiționale (42 mențiuni). De asemenea, s-a mai discutat despre condițiile de acordare a burselor sociale (28 mențiuni), recomandările de îmbunătățire a politicii (29 mențiuni) și informarea cu privire la bursele sociale (20 mențiuni). Subiectul cu cele mai puține mențiuni s-a referit la problemele de acordare a burselor sociale (10 mențiuni).

În ceea ce privește codurile, cel mai des au fost menționate bursele din fonduri proprii ale universității ca măsuri proprii de sprijin pentru studenții din categorii sociale dezavantajate (23 de mențiuni). Al doilea cod cel mai întâlnit a fost cel referitor la promovarea facultății prin evenimente (19 mențiuni) urmat de importanța bursei sociale ca politică (14 mențiuni) și de efectul pozitiv de creștere a motivației beneficiarilor de a învăța mai bine (12 mențiuni).

Comparând frecvența grupurilor de coduri și a codurilor, observăm diferențele de abordare între cele două categorii de respondenți. Astfel, studenții s-au concentrat mai mult pe evaluarea bursei sociale din perspectiva studenților, dar și pe evaluarea experienței de student și a planurilor de viitor, cu un accent mai scăzut pe aspectele administrative (care totuși au fost semnalate). În schimb, deși au subliniat importanța perspectivei de echitate și au demonstrat preocupare pentru prevenirea abandonului și pentru măsurile de sprijin diversificate pentru studenți, cadrele didactice au încadrat tematica burselor sociale în politica managerială generală a facultății (cu accent pe promovarea facultății și gestionarea adecvată

a resurselor) și au demonstrat mai puțină preocupare pentru implementarea politicii sau eventualele probleme de acces ale beneficiarilor.

6.3. Interpretarea rezultatelor

(a) Orientarea socială a universităților

Din ambele serii de interviuri (atât cu beneficiarii, cât și cu cadrele de conducere) s-a reliefat destul de **distinct orientarea socială a universităților**. Acest element se plasează ca o trăsătură distinctă și ca o schimbare față de studiul realizat în 2014-2015 de către UEFISCDI, în care se semnală orientarea preponderent meritocratică a acestora (UEFISCDI, 2015, p. 38). Ca răspuns la adâncirea decalajelor socio-economice între grupuri și categorii sociale, atât instituțiile reglatoare, cât și universitățile se concentrează din ce în ce mai mult pe politici de echitate socială. Pentru universități, gestionarea resurselor oferite de aceste politici, dar și direcționarea unei părți din resursele proprii spre măsuri de echitate socială și susținerea studenților care provin din grupuri sociale defavorizate se dovedește a fi nu doar o soluție integrată firesc în misiunea universității, dar și o soluție productivă din punct de vedere managerial, pentru că sprijină recrutarea de studenți în condițiile scăderii demografice sau a scăderii numărului de absolvenți de bacalaureat și, respectiv, a potențialilor candidați la studiile universitare de licență. Pe de altă parte, această orientare socială din ce în ce mai pronunțată este flancată de o creștere a flexibilității universităților, care reușesc să capitalizeze resurse de diferite tipuri (financiare, număr de studenți, imagine și reputație) prin gestionarea personalizată a cazurilor individuale (atât în ceea ce privește accesul, cât și parcursul studiilor universitare).

Astfel, din descrierea cadrelor didactice intervievate, s-a desprins ideea că în demersul de promovare universitățile se îndreaptă foarte mult către potențialii beneficiari, iar strategiile de promovare capătă din ce în ce mai multă complexitate și anvergură. Totodată, strategiile de promovare au devenit foarte pragmatice (se bazează pe cercetări inhouse și se desfășoară într-un bazin teritorial și profesional identificat în prealabil) și extrem de direcționate, prin identificarea și gestionarea (uneori) individuală a cazurilor. Informarea cu privire la politicile de sprijin este realizată doar în variantele de promovare către potențialii candidați interesați de politici (în special către candidații proveniți din mediul rural).

Un alt element din care s-a desprins orientarea socială din ce în ce mai accentuată a universităților a fost interesul ridicat demonstrat de universități pentru problematica studenților care provin din grupuri sociale dezavantajate, prin implementarea, în convergență față de bursele sociale sau a altor politici cu scopul echității, a unei palete largi de măsuri de sprijin care se bazează pe resurse proprii sau pe alte resurse decât cele provenite de la stat.

Așadar, atât instituțiile publice, cât și universitățile oferă o varietate de măsuri cu efecte vizibile la nivel sistemic, iar **ținta bursei sociale ca politică este atinsă în primul rând prin numărul ridicat de beneficiari înregistrați**. Pe de altă parte, introducerea concertată a unor măsuri complementare de sprijin potențează efectul unei măsuri precum bursele sociale, întrucât creează perspectiva unei universități care își acordează misiunea la câmpul sociodemografic în care evoluează și răspunde în mod firesc la nevoile specifice ale categoriilor sociale care beneficiază de oferta educațională.

(b) Poziționarea și percepția bursei sociale ca politică

Bursa socială ca politică a fost implementată cu mulți ani în urmă și a avut șansa de a se sedimenta ca informație pentru mai multe generații care au studiat în universitățile românești. Așadar, un factor favorizant pentru formarea unei percepții, independent de nivelul de promovare al politicii burselor sociale de către universități, a fost **cunoașterea prealabilă a politicii și un nivel satisfăcător de informare în rândul studenților și candidaților potențiali**. Pe de altă parte, dincolo de notorietatea burselor sociale ca politică, factorii care au redefinit și re poziționat bursele sociale în percepția beneficiarilor au fost creșterea de aproximativ trei ori a cuantumului burselor sociale și, simultan, conform reglementărilor legislative, posibilitatea cumulului bursei sociale cu alt tip de bursă (de studiu, de performanță). Ambii factori au intervenit recent și au avut ca efect creșterea interesului studenților, a numărului de aplicații și a numărului de beneficiari.

Comparând răspunsurile oferite de cele două categorii de respondenți pe fiecare temă, se poate observa **aprecierea politicii de acordare a burselor sociale în forma actuală, atât de către beneficiari, cât și de către cadrele didactice și de conducerea universităților**. Atât beneficiarii, cât și cadrele de conducere intervievate au subliniat rolul de sprijin al burselor sociale în continuarea studiilor, cât și evitarea alternativei de angajare. Majoritatea beneficiarilor intervievați au subliniat utilitatea bursei sociale pentru a slăbi presiunea financiară în cadrul familiei și pentru a oferi independență financiară și posibilitatea de a învăța și de a îndeplini cerințele necesare pentru promovare. Datorită acestor burse, studenții se pot dedica în exclusivitate studiului și pot depune un efort semnificativ pentru a obține rezultate bune până la finalizarea facultății. Atât studenții, cât și cadrele de conducere au menționat că studenții care beneficiază de burse sociale apreciază șansa oferită și o evaluează ca fiind o alternativă la angajare și un sprijin consistent care le permite să se dedice studiilor.

În ceea ce privește **evaluarea politicii burselor sociale de către cadrele didactice cu funcții de conducere intervievate**, s-au desprins trei tipuri de atitudini: o parte au apreciat politica drept utilă, dar au considerat că nu este nevoie de schimbări în ceea ce privește condițiile de acordare, numărul burselor sau cuantumul acestora; o altă parte au susținut creșterea numărului de burse acordate sau a cuantumului, iar o a treia parte au susținut menținerea politicii, însă introducerea unor condiționări obligatorii (cum ar fi cea de promovare integrală a examenelor sau de frecventare a cursurilor). În ceea ce privește opinia studenților intervievați, o mare parte ar dori creșterea numărului de burse sociale și a cuantumului (deși cea mai mare parte au apreciat nivelul actual al bursei sociale).

Problemelor cu care se confruntă beneficiarii în compunerea și depunerea dosarului necesar pentru aplicarea la bursa socială li s-a acordat un spațiu distinct de discuție. Totodată aceste probleme au reprezentat singurul aspect cu privire la care percepția celor două categorii de respondenți nu au coincis (respectiv, cadrele didactice nu au semnalat aceste probleme și nu le-au considerat importante). Cei mai mulți studenți, indiferent de facultate, au reclamat procedura dificilă, de durată, birocratică, de acordare a burselor, precum și comunicarea insuficientă cu secretariatele în rezolvarea aspectelor legate de dosar. Cele mai multe probleme semnalate se refereau la neclarități în ceea ce privește actele necesare și modul de calcul al plafonului de venituri, precum și la timpul și efortul necesar pentru a solicita unele acte de la distanță (localitatea de domiciliu) sau pentru a redepona unele acte în fiecare an

deși sunt permanente (cum ar fi un certificat de deces sau în cazul unei dizabilități fizice permanente). S-au menționat și cazurile de studenți care au pierdut bursa socială pe un semestru sau pe un an întreg din cauza lipsei de informații.

Un aspect semnalat atât de cadrele de conducere cât și de studenți au fost „cazurile false” sau potențialele fraude, persoanele care aplică pentru bursă socială pe baza faptului că nu declară veniturile părinților angajați în alte țări, sau lipsa unor proceduri clare privind cazurile care nu pot fi soluționate (exemplu aplicanții din alte țări). Totuși, comparativ cu studiul anterior, referirile la fraudare au fost mai scăzute atât în interviurile cu beneficiarii cât și în cele cu cadrele de conducere.

(c) Eficiența burselor sociale ca politică

Un prim pas în construirea eficienței unei politici constă în construirea notorietății acelei politici. În acest sens, în ceea ce privește bursele sociale, vechimea acestei măsuri a construit un nivel de așteptare și un nivel de notorietate destul de ridicat. Pe de altă parte, chiar dacă nu sunt promovate cu prioritate în oferta educațională către candidații potențiali, s-a dovedit că informațiile se transmit atât prin canale formale cât și prin canale informale, ceea ce face ca aplicația pentru bursă socială să fie accesată la timp de majoritatea celor interesați.

În ceea ce privește **efectul burselor sociale ca politică**, interviurile au demonstrat că bursele (nu doar cele sociale) au un efect indirect în ceea ce privește atragerea candidaților, prin construirea unei reprezentări atractive a mediului universitar. Pe de altă parte, **bursele sociale au un efect important în susținerea studenților pe parcursul studiilor de licență** (inclusiv în obținerea unor performanțe de nivel cel puțin mediu pe parcurs) și pentru a-i înscrie pe o traiectorie educațională

În ceea ce privește efectul de atragere către anumite specializări, atât beneficiarii, cât și cadrele de conducere au menționat că existența politicii **nu i-a influențat pe candidații la admitere în luarea deciziei de a opta pentru o anumită specializare**. Factorii care au influențat opțiunea pentru o anumită facultate sau specializare în cazul studenților beneficiari de burse sociale au fost profilul liceului, influența sau recomandările familiei și prietenilor, pasiunea pentru un anumit domeniu, sau prestigiul și siguranța meseriei dorite pe piața de muncă.

Majoritatea studenților intervievați au declarat că totuși informațiile privitoare la politicile sociale de sprijin pentru studenți **le-au fost accesibile și în mare parte cunoscute, uneori înainte de a da admitere la facultate, alteleori imediat după admiterea la facultate**. Cei mai mulți respondenți au avut acces la informații generale despre bursele sociale prin canalele de comunicare oficiale ale facultății (site-uri, tutori de an, secretariat) sau prin canale de comunicare informale (prietenii, studenții din anii mai mari). Adeseori s-a menționat că sursele de informare sunt variate și accesibile, astfel încât accesul potențialilor beneficiari este înlesnit atât de informații cât și de agenți de asistare (colegi, secretariat, profesori). De asemenea, informațiile despre bursa socială au fost percepute în mod concertat, împreună cu tot cortegiul de măsuri de sprijin oferite de universitate. Astfel, chiar dacă bursele sociale nu au în prezent un rol direct în atragerea candidaților la anumite specializări, ele au un efect indirect, cumulat, în atragerea candidaților, pentru că **sunt percepute de candidați împreună cu o diversitate de măsuri de sprijin oferite și popularizate de universități**.

În ceea ce privește efectul cel mai important vizat de bursele sociale ca politică, **acela de susținerea a unor studenți din grupuri sociale defavorizate în continuarea și finalizarea studiilor, acesta este atins**. Atât studenții, cât și cadrele de conducere au menționat că bursa socială contribuie la atingerea unui nivel satisfăcător de frecvență și de performanță la activitățile didactice și rezultatele de final de an (nivelul de performanță al beneficiarilor este cel puțin egal cu al mediei studenților).

O mare parte din studenții intervievați sunt hotărâți să continue studiile și după licență, cu masterat, iar unii dintre studenți au menționat și doctoratul. Traseul profesional anticipat este construirea unei cariere profesionale în România, chiar în localitățile de proveniență, pentru a pune în practică ceea ce au învățat.

7. Concluzii și recomandări

Comparativ cu studiul de impact realizat anterior de către UEFISCDI în 2014–2015, studiul actual aduce contribuții importante, atât în sfera metodologică cât și a rezultatelor propriuzise. În primul rând, studiul de față a fost realizat în premieră prin folosirea unor baze de date implementate în ultimii ani (RMU și ANS), ceea ce a permis colectarea unor date statistice de o anvergură mult mai mare comparativ cu studiul anterior, colecții de date care au permis realizarea unor analize de date reprezentative din punct de vedere statistic. Conform acestor analize, studiul de față a fost în măsură să demonstreze faptul că politica burselor sociale are ca efect o creștere a performanței școlare a beneficiarilor de burse sociale și, corelativ, o scădere a abandonului școlar în cazul acestora.

O comparație a datelor cantitative culese în ambele studii arată că a crescut procentul studenților beneficiari de burse din totalul de studenți înmatriculați de la 24% aproximativ în anul universitar 2012–2013 (UEFISCDI, 2015, p. 36) la 26-27% în ultimii doi ani investigați în studiul curent (2016–2017, respectiv 2017–2018). De asemenea, a fost înregistrată o creștere importantă a cuantumului burselor sociale comparativ cu valorile înregistrate în studiul anterior (în urma ultimelor reglementări legale din 2017), fapt pozitiv care a determinat o creștere a rolului de sprijin efectiv al acestora.

Pe de altă parte, la o comparație a rezultatelor interviurilor, se poate observa faptul că satisfacția beneficiarilor cu privire la măsura burselor sociale (identificată în ambele studii) a fost mult mai pronunțată în interviurile colectate pentru studiul de față. De asemenea, dacă cuantumul bursei sociale era apreciat ca insuficient în studiul anterior, beneficiarii intervievați în studiul de față au menționat roluri multiple ale bursei sociale (sprijin pentru acoperirea cheltuielilor de subzistență, suport pentru independența financiară, alternativă la angajare). Pe de altă parte, cu privire la rolul potențial al burselor sociale pentru facilitarea accesului la studii universitare de licență, atât în cadrul studiului anterior (UEFISCDI, 2015, p. 34), cât și în cadrul studiului de față, studenții intervievați au menționat un nivel satisfăcător de informare încă înainte de admiterea la facultate, totuși s-a precizat în ambele serii de interviuri colective că politica burselor sociale nu a avut un rol determinant în opțiunea de înscriere la examenul de admitere la facultate.

Privind dintr-o altă perspectivă, studiul anterior a prezentat unele aspecte de detaliu care nu au reprezentat elemente centrale în cercetarea de față. Astfel, chestionarele realizate în 2014-

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

2015 și interviurile realizate cu persoanele în funcții de conducere din universități (un număr mai mare de interviuri) au permis înregistrarea unui număr mare de detalii privind condițiile acordate de universitățile din eșantion (cu privire la cazare, asigurarea mesei la cantine studențești, activitatea CECOP de asistență a studenților, tratarea politicilor sociale în universitate). Tot-odată, aceste date calitative au permis construirea unor studii de caz și clasificarea acestora pe tipuri de universități (care, chiar dacă nu au fost reprezentative din punct de vedere statistic, au fost relevante din punct de vedere al rezultatelor). Așadar, putem recomanda o continuare a studiului curent prin realizarea de profiluri ale universităților. Decalajele mari dintre regiunile de dezvoltare și de pe piața muncii, ca și rezultatele analizelor pe date cantitative din studiul de față sugerează că, la fel ca în studiul anterior, există diferențe importante între universități, în funcție de variabile precum regiunea de dezvoltare, centrul urban în care este plasată, specializările pe care le oferă și plasarea acestora pe piața muncii ș.a. Identificarea acestor tipologii de universități ar permite reglarea politicilor sociale, care în prezent se aplică nediferențiat. Aplicarea nediferențiată a politicii bursei sociale face ca, de exemplu, să existe universități în care solicitările de burse sociale să nu poată fi rezolvate în totalitate, în timp ce în alte universități fondul de burse să fie direcționat în mare parte doar spre bursele de susținere a performanței (ceea ce potențează decalajele între regiuni, medii de rezidență și specializări).

Cu privire la prima întrebare de cercetare, conform datelor oferite de universități, a existat o creștere vizibilă a cererilor de acordare a bursei sociale începând cu anul universitar 2017–2018, anul în care s-a modificat politica de acordare a bursei, și de asemenea (conform datelor prelucrate din ANS) o creștere a numărului de beneficiari ai bursei sociale (simultan cu numărul de beneficiari de alte tipuri de burse) începând din anul universitar 2016–2017, precum și a cuantumului bursei sociale, din anul universitar 2016–2017. De asemenea, la nivel de caracteristici, beneficiarii de burse sociale provin în măsură mai mare din mediul rural, ceea ce justifică analiza corelată a politicilor de sprijin pentru candidații și studenții proveniți din mediul rural (și care poate fi realizată în viitor).

În ceea ce privește a treia întrebare de cercetare, din corelarea rezultatelor cercetării cantitative cu cercetarea calitativă reiese, în primul rând, că bursa socială își atinge scopul atât la nivel obiectiv, cât și la nivel subiectiv. La nivel obiectiv, analiza datelor extrase din bazele de date RMU și ANS a demonstrat, în primul rând, un număr mare de aplicații și de beneficiari ai politicii. În ceea ce privește rezultatele, beneficiarii bursei sociale au avut mai puține probleme comparativ cu lotul de control, fiind în proporție mai mare integraliști (fapt evidențiat pe datele extrase cu privire la patru ani de studiu). Implicit, acest rezultat demonstrează nu doar că bursele sociale au un impact pozitiv în parcursul academic (prin reducerea abandonului și creșterea șanselor de absolvire fără întârziere) dar și performanța academică este mai ridicată, din moment ce s-a demonstrat corelația dintre calitatea de a fi beneficiar de bursă socială și calitatea de integralist.

La nivel subiectiv, rezultatele cercetării calitative au demonstrat faptul că bursa socială este percepută atât de beneficiari cât și de factorii care implementează măsura, cadrele de conducere din universități, ca o politică extrem de binevenită și utilă în reducerea abandonului, o măsură care oferă un suport material și psihologic studenților din categoriile sociale defavorizate.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Pe de altă parte, pentru a răspunde la a doua întrebare de cercetare, datele calitative au relevat faptul că bursele sociale nu reprezintă un instrument de facilitare a accesului în învățământul superior a candidaților din categoriilor sociale defavorizate. Totuși, din datele calitative reiese că percepția globală a mijloacelor de sprijin complexe oferite de universități (între care și bursa socială) a avut un rol de suport în luarea deciziei de înscriere la examenul de admitere la facultate. De asemenea, datele culese prin chestionar arată o creștere a numărului mediu de studenți orfani în ultimii ani analizați și în același timp o creștere a numărului de aplicații pentru bursele sociale, ceea ce sugerează concluzia că politicile sociale de sprijin au o influență pozitivă asupra accesului și menținerii în învățământul superior a tinerilor proveniți din categorii sociale defavorizate.

În ceea ce privește recomandările, pentru evaluarea viitoare a impactului atât la nivel structural cât și instituțional, ar fi benefic ca universitățile să inițieze mecanisme de monitorizare mai atente în legătură cu cazurile sociale. Mai ales în contextul în care universitățile au dezvoltat orientarea socială analizată anterior și au implementat o serie largă de măsuri adiacente politicilor sociale, o analiză a eficienței resurselor investite în creșterea echității ar fi benefică inclusiv la nivel instituțional. Existența unor mecanisme de monitorizare la nivel instituțional ar fi binevenită și din alt punct de vedere: se poate interveni prompt și individualizat în momentul în care apar probleme, astfel încât resursele alocate până în momentul respectiv să nu fie irosite.

În al doilea rând, pentru o creștere a eficienței politicii bursei sociale, două tipuri de măsuri se pot sugera, atât în planul informării, cât și în planul convergenței măsurilor care au ca obiectiv creșterea echității. Prima se referă la intensificarea eforturilor de informare către potențialii beneficiari (mai ales a potențialilor candidați), prin acordarea unei importanțe mai mari promovării politicilor de echitate către liceele care, în mod tradițional, nu au mulți absolvenți care continuă studiile academice (cum ar fi liceele din mediul rural). A doua recomandare se referă la cumularea mai multor beneficii sociale pentru studenții din categorii defavorizate, astfel încât să aibă asigurat accesul la un loc de cazare la un cost foarte redus, reduceri de taxe de școlarizare, facilitarea obținerii și a altor forme de sprijin pe lângă burse sociale (inclusiv a studenților admiși pe locuri cu taxă). Cu alte cuvinte, bursele sociale au potențialul de a-și atinge mai bine scopul dacă ar fi dublate de alte politici sociale de sprijin și ar fi predictibile, astfel încât un potențial student din grupuri sociale defavorizate să cunoască posibilitatea de a primi sprijin integral de la universitate pentru a-și urma studiile.

În al treilea rând, luarea de măsuri în sensul debirocratizării, al digitalizării dosarelor, al reducerii numărului de documente necesare (mai ales a documentelor repetitive care au mai fost depuse și în anul anterior, de exemplu) și al clarificării informațiilor ar mări șansele de succes ale politicii, în sensul că s-ar evita cazurile de pierdere a bursei din motive birocratice, mai ales în primul an de studiu, când și abandonul universitar este mai mare (dosare incomplete sau de nerespectare a termenului de depunere).

O altă mențiune importantă pentru universități ar fi modificarea regulamentelor de acordare a burselor la nivel instituțional astfel încât să respecte reglementările din OMEN nr. 3392/2017. Conform analizei calitative și a studiului ANOSR lansat în decembrie 2019, „Sistemul de acordare a burselor în universitățile din România: cum combaterea inechităților generează discriminare”, 17% din universități pun criterii suplimentare pentru studenți, pe lângă cel de

promovabilitate, pentru a primi bursă socială, iar 9% nu permit cumularea burselor sociale cu alte tipuri de burse. Aceste două probleme creează inechități în rândul studenților din universități diferite și pun bariere în accesul studenților la forme de sprijin suplimentare pentru continuarea studiilor.

Nu în ultimul rând, ar trebui investigate instrumente adiacente prin care să se poată susține toate cazurile sociale, întrucât datele calitative au indicat în unele universități un procent de aplicații nesoluționate din lipsa fondurilor suficiente (depășirea plafonului alocat de universitate). Chiar dacă alocarea resurselor depinde de mai mulți factori (între care profilul universității, caracteristicile sociodemografice ale studenților și politica internă a universității) pot fi găsite stimulente instituționale prin care să se stimuleze rezolvarea tuturor cazurilor sociale. Acest fapt ar crește predictibilitatea și încrederea elevilor și studenților din medii sociale defavorizate că vor putea fi susținuți sigur în continuarea studiilor universitare. Pe termen mediu și lung, perspectiva echității trebuie susținută și dezvoltată în România, un mediu social în care inegalitatea și deprivarea sunt din ce în ce mai prezente și cer o soluționare proactivă din partea instituțiilor educaționale de la toate nivelurile.

Bibliografie

- Alexander, F. K. (2000). The changing face of accountability: Monitoring and assessing institutional performance in higher education. *The Journal of Higher Education*, 71(4), 411-431.
- Andreu, M.E. & Brennan, J. (2012). Implications for the Bologna process for Equity in Higher Education, in Curaj, A.; Scott, P.; Vlăsceanu, L.; Wilson, L. (eds.), *European Higher Education at Crossroads: between the Bologna Process and National Reforms*, Springer, pp. 101-119.
- Angrist, J., Lang, D., & Oreopoulos, P. (2009). Incentives and services for college achievement: Evidence from a randomized trial. *American Economic Journal: Applied Economics*, 1(1), 136-63.
- Barrow, Lisa; Richburg-Hayes, Lashawn; Rouse, Cecilia Elena; Brock, Thomas (2012) : Paying for performance: The education impacts of a community college scholarship program for low-income adults, Working Paper, No. 2009-13, Federal Reserve Bank of Chicago, Chicago, IL, disponibil la <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/70559/1/729000133.pdf>
- Braxton, J. M., Hirschy, A. S., & McClendon, S. A. (2011). *Understanding and reducing college student departure: ASHE-ERIC higher education report, volume 30, number 3* (Vol. 16). John Wiley & Sons.
- Bean, J. P., & Eaton, S. B. (2000). A psychological model of college student retention. *Reworking the student departure puzzle*, 1, 48-61.
- Berger, J. B. (2001). Understanding the organizational nature of student persistence: Empirically-based recommendations for practice. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 3(1), 3-21..
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice* (Vol. 16). Cambridge university press.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Duncan, G. J., Morris, P. A., & Rodrigues, C. (2011). Does money really matter? Estimating impacts of family income on young children's achievement with data from random-assignment experiments.
- De Witte, K. & Cabus, S. J. (2013). Dropout prevention measures in the Netherlands, an explorative evaluation. *Educational Review*, 65 (2), pp. 155-173.
- Dupont, S., Galand, B. & Nils, F. (2015). The impact of different sources of social support on academic performance: Intervening factors and mediated pathways in the case of master's thesis. *Revue Européenne de Psychologie Appliquée/European Review of Applied Psychology*. 65. 10.1016/j.erap.2015.08.003.
- Easterly, W., Ritzan, J. & Woolcock, M. (2006). Social cohesion, institutions and growth. *Economics and Politics*, 18 (2), pp. 103 -120.
- Faulk, D., Srinivasan, A. & Bingham, J. (2010). Sources of Financial Support and Academic Performance in Economics Principles Courses. *SSRN Electronic Journal*. 10.2139/ssrn.1711172.
- Frunzaru, V., Pricopie, R., Corbu, N., Ivan, L., & Cismaru, D. M. (2013). Învățământul universitar din România. *Dialog cu elevi, studenți și profesori [Higher education in Romania. A dialog with pupils, students and teachers]*. Bucharest: Comunicare. ro.
- Gradstein, M. & Justman, M. (2001). *Education, social cohesion and economic growth*. Working paper available at http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=268279
- Green, A. & Preston, J. (2001). Education and Social Cohesion: Recentering the Debate. *Peabody Journal of Education*, vol. 76 (3-4), pp. 247-284.
- Green, A., Preston, J. & Sabates, R. (2003). Education, equity and social cohesion: a distributional model. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 33 (4), pp. 453-470.
- Harding, J. (2011). Financial circumstances, financial difficulties and academic achievement among first-year undergraduates. *Journal of Further and Higher Education*, 35(4), 483-499.
- Hatos, A., & Pop, A. (2019). Commitment to the goal of completing studies in higher education: Dropout risk of the students from social science specialization from three Romanian public universities. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 3(1), 12-19.
- Hauser, R. M., & Featherman, D. L. (1978). Opportunity and change. *New York: Academic*.
- Ladd, H. F. (2012). Education and poverty: Confronting the evidence. *Journal of Policy Analysis and Management*, 31(2), 203-227.
- McCowan, T. (2004). The growth of private higher education in Brazil: implications for equity and quality. *Journal of Education Policy*, 19(4), 453-472.
- Osgood, E. (2012). An Entrepreneurial System Approach to Positive Youth Development: a New Approach to Dropout Prevention. *Applied Developmental Science*, 16 (3), pp. 113-121.
- Porter, L. J., & Parker, A. J. (1993). Total quality management—the critical success factors. *Total quality management*, 4(1), 13-22.
- Spencer, M. B., Noll, E., & Cassidy, E. (2005). Monetary Incentives in Support of Academic Achievement: Results of a Randomized Field Trial Involving High-Achieving, Low-

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Resource, Ethnically Diverse Urban Adolescents. *Evaluation Review*, 29(3), 199–222. <https://doi.org/10.1177/0193841X04273329>
- Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-Visioning Learning and Change*. Schumacher Briefings. Schumacher UK, CREATE Environment Centre, Seaton Road, Bristol, BS1 6XN, England.
- Tinto, V. (1992). Student attrition and retention. *The encyclopedia of higher education*, 3, 1697-1709.
- Yang, Y. L., & Grauer, B. (2016), The Effect of Financial Support on Academic Achievement and Retention of Female Engineering Students. Paper presented at 2016 ASEE *Annual Conference & Exposition*, New Orleans, Louisiana. 10.18260/p.26136
- Zacharias, Nadine, Cherednichenko, Brenda, Ryan, Juliana, George, Kelly, Gasparini, Linda, Kelly, Mary, Mandre-Jackson, Smitha, Cairnduff, Annette, & Sun, Danny (2016). *Moving beyond 'acts of faith': effective scholarships for equity students*: Final report submitted to the National Centre for Student Equity in Higher Education - February 2016. National Centre for Student Equity in Higher Education (NCSEHE), Australia, disponibil la <https://eprints.qut.edu.au/109027>
- Ziomek- Daigle, J. (2010). Schools, families and communities affecting the dropout rate: implications and strategies for family counselors. *The Family Journal*, 18 (4), pp. 377-385.

Rapoarte și documente normative

1. Asociația Națională a Organizațiilor Studențești din România (2019). Sistemul de acordare a burselor în universitățile din România: cum combaterea inechităților generează discriminare https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2019/12/ANOSR_analiza_regulamente_burse.pdf
2. Consiliul Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior (2019). *Stabilirea cifrei anuale de școlarizare în sistemul de învățământ superior*. Document disponibil la: <http://www.cnspis.ro/wp-content/uploads/2019/03/Stabilirea-cifrei-de-scolarizare-an-universitar-2019-2020.pdf>
3. Constituția României, <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>
4. Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
5. Eurostat, 2019b, Euro area unemployment at 7.5% - Comunicat de presă din 29.11.2019, disponibil la adresa: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10075437/3-29112019-BP-EN.PDF/749d647b-6961-5d3d-a8c6-8eaca44a539d>
6. Institutul Național de Statistică (2019). Comunicat de presă din 20.12.2019, disponibil la: http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/somaj_tr3r_19.pdf
7. Legea Educației Nr. 1/2011 din 5 ianuarie 2011, https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Minister/2017/legislatie%20MEN/Legea%20nr.%201_2011_actualizata2018.pdf
8. Ministerul Educației Naționale (2018). *Raport privind starea învățământului universitar din România 2017 - 2018*, disponibil online la adresa: <https://www.edu.ro/sites/default/files/Raport%20privind%20starea%20%C3%AEnv%C4%83>

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

%C8%9B%C4%83m%C3%A2ntului%20preuniversitar%20din%20Rom%C3%A2nia_2017-2018_0.pdf

9. Ordinul MEN nr. 3392/2017 de stabilire a Criteriilor generale de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru studenții și cursanții din învățământul superior de stat, învățământ cu frecvență, <https://www.edu.ro/sites/default/files/ORDIN%203392-2017.pdf>

10. UEFISCDI-CNFIS (2019). Raportul public 2017 și 2018. Starea finanțării învățământului superior, http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2020/01/Raport_public-CNFIS_2017-2018-integrat.pdf

12. UEFISCDI (2015). *Politici publice privind echitatea în învățământul superior. Studii de impact*, disponibil la link http://iemu.forhe.ro/wp-content/uploads/2015/12/01112015_Studiu-impact-politici-echitate.pdf

Anexe**ANEXA 1 - Chestionarul auto-administrat de universități****Analiză de impact privind politicile de echitate:****acordarea burselor sociale și acordarea locurilor de studiu pentru studenții care au absolvit un liceu din mediul rural****FORMULAR COLECTARE DATE**

Activitatea se subscrive proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc” (cod POCU/472/6/8/126766/21.11.2018) implementat de UEFISCDI în perioada 2018 – 2021. Proiectul își propune, printre altele, realizarea a două analize de impact al actualelor politici de îmbunătățire a echității în învățământul superior: sistemul de burse sociale studențești și al politicii de acordare a locurilor speciale pentru absolvenții liceelor din mediul rural. Menționăm că datele colectate prin acest formular vor fi folosite exclusiv în scopul prezentului proiect pentru realizarea studiilor menționate și se va asigura, pe de o parte, protecția datelor, în special a celor cu caracter personal și, pe de altă parte, anonimizarea tuturor datelor.

Nume responsabil de colectarea de date din partea universității (pentru a putea lua legătura cu dumneavoastră în vederea clarificării oricăror neclarități /eventuale nelămuriri legate de datele transmise):

Funcție/Poziție :

Email:

Nr. Telefon :

Numele instituției de învățământ superior :

.....

Localitate :**A. Informații generale****1. Caracteristicile populației de studenți (pentru ciclul de licență)***

	2015 - 2016	2016 - 2017	2017 - 2018	2018 - 2019	2019 – 2020**
Numărul de cereri de burse sociale depuse în fiecare semestru					
Numărul de studenți absolvenți ai liceelor din mediul rural					

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Numărul de studenți orfani de unul sau ambii părinți					
Numărul de studenți proveniți din centre de plasament					
Numărul de studenți de etnie romă					
Numărul de solicitări de cazare depuse					
Numărul de solicitări de cazare soluționate pozitiv					
Concurența la admitere la toate specializările (numărul de studenți candidați/ numărul total de locuri scoase la concurs)					
Concurența la admitere la toate specializările pe locurile destinate absolvenților din licee din mediul rural (numărul de studenți candidați/ numărul total de locuri scoase la concurs)					

**toate răspunsurile se vor oferi exclusiv luând în considerare oferta și populația de studenți înmatriculați la ciclul de licență în anii de referință;*

***datele înregistrate pentru acest an universitar, la data completării formularului.*

2. Abandon școlar

2.1 Universitatea, la nivel central, calculează anual numărul de studenți care au abandonat studiile (pe domeniu de studiu și pe ciclu)? ☐ Da ☐ Nu ☐ Nu știu

<i>Vă rugăm completați datele pentru ciclul de licență.</i>	2015 - 2016	2016 - 2017	2017 - 2018	2018 - 2019	2019- 2020*
Numărul de studenți, dintre cei înmatriculați, care nu au reușit să acumuleze numărul total de credite pentru trecerea anului, din care:					
• Numărul de studenți care au repetat anul de studiu					

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

● Numărul de studenți care au fost exmatriculați					
Numărul de studenți care au abandonat studiile, deși aveau creditele necesare pentru înmatricularea în următorul an					

**datele înregistrate pentru acest an universitar, la data completării formularului.*

2.2 Există studii/ cercetări realizate la nivelul universității privind motivele abandonului? ☐ Da
☐ Nu

**Dacă da, vă rugăm să le furnizați (în întregime sau doar concluziile acestora dacă aceste studii nu se regăsesc sub forma unui document).*

3. Decizia

Cine decide detaliile (de exemplu modul de împărțire al locurilor între facultăți) privind acordarea locurilor speciale pentru absolvenții de liceu din mediu rural la dumneavoastră în universitate?

Studenții sunt implicați în procesul decizional privind aceste locuri? ☐ Da ☐ Nu ☐
Nu știu

Au existat propuneri de modificare a sistemului de acordare a acestor locuri în ultimul an?

☐ Da ☐ Nu ☐ Nu știu

Dacă da, cine a propus aceste modificări și ce vizau ele?.....

B. Sistemul de burse studențești

4. Studenți beneficiari ai burselor sociale și de merit

4.1 Fondul de burse

Vă rugăm completați datele pentru ciclul de licență .	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019 - 2020
--	-----------	-----------	-----------	-----------	-------------

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Procent din fondul de burse alocat din fondurile proprii ale universității pentru burse sociale (suplimentar subvenției pentru burse primite de la bugetul de stat)					
Numărul de burse sociale semestriale alocate din fonduri proprii ale universității					

**datele înregistrate pentru acest an universitar, la data completării formularului.*

4.2 Studenții universității pot cumula bursele sociale cu cele obținute în baza performanțelor academice (de studiu, merit sau performanță)? ☐ Da ☐ Nu

Dacă da, menționați numărul studenților care au beneficiat de minim două tipuri de burse simultan în anul universitar 2018-2019 (bursă socială și bursă de merit/ studiu):
.....

4.3 **Metodologia de acordare a burselor sociale** (vă rugăm să anexați prezentului chestionar metodologia de acordare a burselor) include criterii:

- de merit: se cere potențialilor beneficiari să aibă o anumită medie minimă? ☐ Da ☐ Nu
- de merit: se cere potențialilor beneficiari să fie integraliști? ☐ Da ☐ Nu
- de prezență (de exemplu se cere potențialilor beneficiari să aibă un anumit procent/ o anumită rată de prezență la cursuri/ seminare?) ☐ Da ☐ Nu
- alte criterii relevante:

4.4 Cum se face anunțarea rezultatelor selecției beneficiarilor? (enumerați toate situațiile valabile) (de ex. pe site-ul universității/ facultății, la avizierul secretariatului etc.)
.....

5. Decizia⁴

Cine decide detaliile privind acordarea de burse sociale în universitatea dumneavoastră?
.....

Studenții sunt implicați în procesul decizional privind bursele sociale? ☐ Da ☐ Nu ☐ Nu știu

Au existat propuneri de modificare a sistemului de burse sociale în ultimii trei ani?

☐ Da ☐ Nu ☐ Nu știu

⁴ Anexați răspunsului dumneavoastră regulamentul de acordare a burselor din cadrul universității dumneavoastră.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Dacă da, cine a propus aceste modificări și ce vizau ele?.....

6. Alte tipuri de sprijin

Universitatea dumneavoastră acordă alte tipuri de sprijin, ale căror costuri sunt acoperite din veniturile proprii, pentru studenți din grupuri defavorizate ? ☐ Da ☐ Nu ☐ Nu știu

Dacă da, vă rugăm să enumerați tipul de servicii/ măsuri oferite ca sprijin studenților din grupurile defavorizate (de exemplu centre de consiliere) menționând și numărul mediu anual al beneficiarilor acestora:

În universitatea dumneavoastră se desfășoară proiecte de tip ROSE (Romanian Secondary Education Project), care **să atragă** în diferite forme studenți proveniți din medii defavorizate?

☐ Da ☐ Nu

În universitatea dumneavoastră se desfășoară proiecte de tip ROSE (Romanian Secondary Education Project), care **să susțină** în diferite forme studenții proveniți din medii defavorizate?

☐ Da ☐ Nu

ANEXA 2 - Ghid de interviu semistrukturat pentru interviuri cu studenți care au beneficiat de burse sociale

Introducere (3 minute)

Numele meu este..... și sunt ... sociolog (etc.). In cadrul unui proiect de cercetare cu fonduri de la Uniunea Europeană - "Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc" (POCU/472/6/8/126766/21.11.2018), realizăm un studiu cu privire la accesul la învățământul universitar.

Înainte de a începe discuția pe această temă, este important să menționez faptul că asigurăm confidențialitatea, nimeni din afara acestui proiect nu va afla identitatea persoanelor care participă la cercetare.

Deoarece tot ceea ce discutăm este foarte important pentru noi, vă cerem permisiunea de a înregistra discuția noastră pe un reportofon/telefon, pentru a ne fi mai ușor să ne amintim ulterior toate detaliile, pentru a putea realiza raportul de cercetare și a propune în final politici educaționale pertinente în domeniu.

Discuție (37 minute)

1. Spune-mi, te rog, la început câteva lucruri despre tine – dacă ai un loc de muncă, aspecte legate de familie, școală. (5 minute)

- despre locul de muncă: unde lucrează, de când, câte ore, traseul profesional;
- despre familie: căsătorit/ă, cu cine locuiește, dacă nu locuiește cu părinții, de când s-a mutat
- despre școală: unde a făcut școala generală, primară, liceul – cu ce profil;

2. Povestește-mi cum te-ai decis să te înscrii la facultate. (5 minute)

- Când și cum a ales facultatea, cu ce criterii, cu cine a vorbit, ce au zis părinții (familia), prietenii, profesorii.
- Ce știa despre facultatea pe care a ales-o. Avea cunoștințe despre cursurile de acolo și șansele de a se angaja în urma celor învățate?
- Avea cunoștințe despre bursele oferite de către aceasta sau de celelalte forme de sprijin disponibile (cazare, cantină etc.)? Au contat acestea în procesul de luare a deciziei privind alegerea universității/facultății/specializării?

3. Care au fost sursele de informare despre bursele pe care le oferă universitatea? (5 minute)

- ce informații ați primit despre bursele sociale, de merit și de performanță. A căutat informații despre aceste burse? Dacă Da, unde?

4. După cum am mai discutat, ministerul educației oferă burse sociale pentru a asigura condiții minime de subzistență. Ce opinie ai despre aceste măsuri? (7 minute)

- motivează ele continuarea studiilor la nivelul învățământului superior?
- sunt ele suficiente pentru ca tot mai mulți studenți proveniți din medii socioeconomice defavorizate, din familii defavorizate și cei pentru care s-a dispus ca măsură de protecție plasamentul să parcurgă programele de studii universitare la care sunt înscriși? Te rog să argumentezi răspunsul. Ce consideri că ar mai trebui făcut?
- detaliază procesul de aplicare și eventualele probleme. Unde se afișează procedura, unde se duce dosarul, cât timp durează selecția beneficiarilor, cât durează în medie virarea banilor, unde se anunță lista beneficiarilor (cu nume prenume și date personale)?;
- s-a simțit vreodată tratat diferit ca beneficiar al acestei forme de sprijin (ex. desconsiderat de către colegi / cadre didactice / familie / terți sau există presiuni suplimentare asupra lui/ei ca beneficiar al acestei politici să performeze într-un anumit fel)?

5. Povestește-mi cum a fost primul an universitar. Cum au evoluat lucrurile în timp? (7 minute)

- cum a fost din punct de vedere financiar; a fost nevoit/ă să se angajeze pentru a se descurca?
- unde a locuit și, *dacă e cazul*, care au fost condițiile de cazare (la cămin, chirie, rude)
- relația cu profesori, secretariat, colegi
- cursurile au fost atractive, dar dificultatea cursurilor

6. Care sunt planurile pe viitor în privința educației? Intenționezi să absolvi această facultate? Dar să continui la nivelul studiilor de master? (3 minute)

- care ar fi obstacolele în acest demers?

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- ai luat în considerare ideea să abandonezi studiile de licență?
- care este importanța acordată continuării studiilor pentru cariera profesională?

7. Care sunt planurile de viitor în privința carierei profesionale? (3 minute)

- în ce domeniu dorește să se angajeze – este diferit de cel din prezent (dacă este cazul)?
- Unde dorește să se angajeze? În localitatea unde se află părinții? Argumentează alegerea.

8. Am discutat despre accesul în învățământul universitar, despre alegerea unei facultăți, dar și despre bursele sociale. Ce crezi că ar mai fi trebuit spus pe această temă? ? Ai vreo sugestie de îmbunătățire a acestora? (2 minute)

Mulțumim!

Anexa 3

Ghid de interviu semistructurat

pentru interviuri cu persoane cu funcții de conducere din universități/facultăți responsabile cu promovarea universității sau facultății sau cadre didactice care fac parte din comisii pentru acordarea burselor

Introducere (3 minute)

Numele meu este..... și sunt ... sociolog (etc.). În cadrul unui proiect de cercetare cu fonduri de la Uniunea Europeană - "Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc" (POCU/472/6/8/126766/21.11.2018), realizăm un studiu cu privire la accesul la învățământul universitar.

Înainte de a începe discuția pe această temă, este important să menționez faptul că asigurăm confidențialitatea, nimeni din afara acestui proiect nu va afla identitatea persoanelor care participă la cercetare.

Deoarece tot ceea ce discutăm este foarte important pentru noi, vă cerem permisiunea de a înregistra discuția noastră pe un reportofon/telefon, pentru a ne fi mai ușor să ne amintim ulterior toate detaliile, pentru a putea realiza raportul de cercetare și a propune în final politici educaționale pertinente în domeniu.

Discuție (37 minute)

1. Spuneți-mi, vă rog, la început câte lucruri despre dumneavoastră referitoare la activitatea pe care o desfășurați în universitate/ facultate. (5 minute)

- care este gradul didactic, ce discipline predă, dacă are funcție de conducere (care este, de când), ce alte funcții are în universitate/facultate, ce rol are în deciderea/implementarea politicilor analizate;

2. Povestiți-mi, vă rog, cum se face promovarea facultății / universității dumneavoastră. (5 minute)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- prin ce canale, care este publicul țintit, sunt organizate evenimente etc.

3. În activitatea de promovare a facultății/universității, informați potențialii studenți sau alte publicuri relevante (părinții elevilor, liceele etc.) despre existența burselor sociale și a locurilor subvenționate de la buget pentru absolvenții de licee din mediul rural?

- Dacă Da, cum faceți această informare?

- credeți că ajută la creșterea popularității universității/facultății/programului dumneavoastră adică la creșterea numărului de candidați pentru locurile de studiu scoase la concurs, la admitere?

4. După cum am mai discutat, ministerul educației oferă burse sociale pentru a asigura condiții minime de subzistență și locuri subvenționate de la buget pentru absolvenții din liceele din mediul rural. Ce opinie aveți despre aceste măsuri? (7 minute)

- Detaliați modul de implementare/acordare (calendar, nr., valoare, analiză dosare, nr. de candidați, % de dosare eligibile, % de dosare soluționate pozitiv, modalitatea de soluționare a cererilor, modalitatea de informare a beneficiarilor etc.);

- motivează ele alegerea unei facultăți/a unei specializări?

- motivează ele continuarea studiilor la nivelul învățământului superior?

- sunt ele suficiente pentru ca tot mai mulți studenți proveniți din medii socioeconomice defavorizate sau absolvenți de licee din mediul rural să parcurgă programele de studii universitare la care sunt înscriși? Vă rog să argumentați răspunsul.

- Ce considerați că ar mai trebui făcut? Cum ar mai putea fi ele îmbunătățite?

- universitatea dumneavoastră (inclusiv partenerii/ colaboratorii săi) oferă și alte forme de sprijin studenților pentru ca ei să nu abandoneze studiile? Dacă da, care ar fi acestea?

5. Dacă în cadrul facultății aveți studenți care au absolvit licee din mediul rural, vă rog să-mi spuneți care sunt șansele să finalizeze cu succes programele de studii universitare la care sunt înscriși? Dar să continue la nivelul studiilor de master? (7 minute)

- Câți sunt și la ce specializări. Care sunt performanțele lor academice? Beneficiază de burse de studiu sau de performanță?

6. Care sunt șansele ca studenții care beneficiază de burse sociale din facultatea/universitatea dumneavoastră să finalizeze cu succes programele de studii universitare la care sunt înscriși? Dar să continue la nivelul studiilor de master? (3 minute)

- Îndeplinesc condițiile academice minime (să fie integraliști) pentru a beneficia de burse sociale. Beneficiază și de burse de studiu sau de performanță?

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

7. Care credeți că ar trebui să fie rolul centrului de consiliere în carieră pentru ca tot mai mulți studenți care beneficiază de burse sociale sau studenți care beneficiază de locuri subvenționate de la buget pentru absolvenții de licee din mediul rural să finalizeze cu succes programele de studii universitare la care sunt înscriși? (3 minute)

- în cadrul universității/ facultății dumneavoastră există studenți din aceste categorii care sunt interesați / participă la activitatea acestui centru

8. Am discutat despre accesul în învățământul universitar, despre bursele sociale și despre locurile subvenționate de la buget pentru absolvenții de licee din mediul rural. Ce credeți că ar mai fi trebuit spus pe această temă? (2 minute)

Mulțumim!